

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 614

HISTORY OF VOLUNTEER FIREFIGHTING

Andriyenko Yu. V.

Spirkina O.O.

Cherkasy Academy of Fire Safety Named after Chornobyl Heroes

The man who established the first volunteer fire department also invented bifocals, wrote and printed Poor Richard's Almanac, studied electricity and helped draft the Declaration of Independence. His name was Benjamin Franklin. The first volunteer fire department began in Philadelphia in 1736.

In 1718, Philadelphia bought its first engine. It was named The Shag Rag but it was not put into service until 1730 when Philadelphia had a fire that destroyed much of the commercial district along the river. Ben Franklin urged the city to get better organized to fight fires. Shortly thereafter the city bought four hundred fire buckets, twenty ladders and hooks and two additional engines.

In 1733, Ben Franklin often wrote about the dangers of fire and the need for organized fire protection in his newspaper The Pennsylvania Gazette. After an extensive fire in Philadelphia in 1736, Franklin created a fire brigade called The Union Fire Company with 30 volunteers. The first full-fledged volunteer firefighter in America was Isaac Paschal. The idea of volunteer fire brigades gained popularity. Not wanting more than 30-40 men per company, additional companies were formed in Philadelphia. Some of them were: The Fellowship, Hand-in-Hand and Heart-in-Hand, and Friendship Companies. Each of the companies paid for their own equipment and located it throughout town at strategic places. Most early fire companies in Philadelphia and other cities had professionals, wealthier merchants and trades people serving in the volunteer fire department. These citizens were able to afford to purchase equipment and pay fines for missing meetings and fires.

Before 1850 no city in the United States had fully paid full-time firefighters. Volunteer firefighters played and continue to play an invaluable role in protecting lives and property.

References:

1. A Brief History of Fire, Retrieved February 27, 2009, www.windsorfire.com.
2. The History of Fire, (2003) Retrieved February 27, 2009, www.firehistoryus.org.

УДК 614

KEY POINTS OF THE HISTORY OF FIREFIGHTING (FROM THE EARLY TIMES TILL THE MIDDLE AGES)*Fatsul M.I.***Spirkina O.O.**, senior lecturer
Cherkasy Academy of Fire Safety Named after Chernobyl Heroes

The history of organized firefighting dates back at least to Ancient Egypt, where hand-operated pumps may have been employed to extinguish fires. The first Roman fire brigade was a group of slaves who were hired by an aedile Marcus Egnatius Rufus. Augustus took this idea from Rufus and then built on it to form the (Vigiles) in AD 6 to combat fires using bucket brigades and pumps, as well as poles, hooks and even ballistae to tear down buildings in advance of the flames. The Vigiles patrolled the streets of Rome to watch for fires and served as the police force.

In Europe, firefighting was quite rudimentary until the 17th century. In 1254, a royal decree of King Saint Louis of France created the so-called “burgess watch”, allowing the residents of Paris to establish their own night watches, separate from the king’s night watches, to prevent and stop crimes and fires. After the Hundred Years’ War, the population of Paris expanded again, and the city, much larger than any other city in Europe at the time, was the scene of several great fires in the 16th century. As a consequence, King Charles IX disbanded the residents’ night watches and left the king’s watches as the only one responsible for checking crimes and fires.

Another great city that experienced such a need for organized fire control was London, which suffered great fires in 798, 982, 989, and above all in 1666 (Great Fire of London). Prior to Great Fire of 1666, London had no organized fire protection system. Afterwards, insurance companies formed private fire brigades to protect their clients’ property. Insurance brigades would only fight fires at buildings the company insured. These buildings were identified by a badge or sign.

The key breakthrough in firefighting arrived in the 17th century with the first fire engines. Manual pumps, rediscovered in Europe after 1500 (allegedly used in Augsburg in 1518 and in Nuremberg in 1657), were only force pumps and had a very short range due to the lack of hoses. German inventor Hans Hautsh improved the manual pump by creating the first suction and force pump and adding some flexible hoses to the pump.

In 1672, Dutch inventor Jan Van der Heyden invented the firehose. Constructed of flexible leather and coupled every 15 m with brass fittings, the length and connections remain the standard to this day. The fire engine was further developed by Richard Newsham of London in 1725. Pulled as a cart to the fire, these manual pumps were manned by teams of men and could deliver up to 12 L/s at up to 40 m. In 1631 Boston’s governor John Winthrop outlawed wooden chimneys and thatched roofs. In 1648, the New Amsterdam governor Peter Stuyvesant appointed four men to act as fire wardens. They were empowered to inspect all chimneys and to fine any violators of the rules. The city burghers later appointed eight prominent citizens to the “Rattle Watch” – these men volunteered to patrol the streets at night carrying large wooden rattles. If a fire was seen, the men spun the rattles, then directed the responding citizens to form bucket brigades. On January 27, 1678 the first fire engine company went into service with its captain (foreman) Thomas Atkins. In 1736 Benjamin Franklin established the Union Fire Company in Philadelphia.

In 1774, as a member of the Friendship Veterans Fire Engine Company, he bought a new fire engine and gave it to the town, which was its very first. However the United States did not have professional firefighters in the sense of government-run fire departments until around the time of the American Civil War. Prior to this time, amateur fire brigades would compete with one another to be the first to respond to a fire because insurance companies paid brigades to save buildings. Underwriters also employed their own Salvage Corps in some cities. The first known female firefighter Molly Williams took her place with the men on the dragropes during the blizzard of 1818 and pulled the pumper to the fire through the deep snow.

Fire houses were a sort of social gathering place rather than a place where professionals would meet, and the money paid to the brigade went into the house’s fund rather than to individual members. It was not all that uncommon to see someone “squatting” on a fire hydrant by placing a barrel over it so other fire brigades could not use it. However, paid professional firefighting services were eventually established. The first fire brigades in the modern sense were created in France in the early 18th century.

References:

1. Richardson, K., Historical Evolution of Fire Protection Engineering, *History of Fire Protection Engineering*, National Fire Protection Association, Quincy, MA, 2003.
2. Fitzgerald, P., Mawhinney, J., and Slye, O., Water-Based Fire Suppression, *History of Fire Protection Engineering*, National Fire Protection Association, Quincy, MA, 2003.

УДК 811.11:504

ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF OUR EARTH

Shpytak Iryna

Rak N.V. – PhD

Lviv State University of Vital Activity Safety,

Until recently the planet was a large world in which human activities and the nature were in balance. In the 21 st century the ecological problems have become especially actual and painful. Now we have to face degradation of soils, water, atmosphere and forests.

The pollution of water and air is a painful issue for Ukraine. It is more dangerous to walk down the street of a busy city than to cross it! Poisonous fumes cause numerous health problems. And it is not just fumes that affect people's health. Noise pollution from traffic, trains and airplanes hurt sleep and provoke different mental problems, such as: neurological disorders, and others.

Ships and tankers constantly pollute seas and oceans with oil and other pollutants. Vast water areas are covered with oil coat. As a result, fish die or become poisonous and people suffer from stomach diseases. Birds cannot fly because their wings become heavy. There are a lot of animals and plants which are in danger of becoming extinct [1:34].

Global warming could also affect human health, harm wildlife and damage ecosystems. Warming may enhance air pollution, particularly in urban centers, increasing the incidence of respiratory diseases. Asthma and allergic disorders result from climate changes too. Health risk can be solved through various scientific strategies which may include improved and extended medical care services, better housing and air conditioning, water purification and public education. The next way out would be to stop using fuel and start exploiting alternative natural resources like water, solar and wind power that may provide us with a necessary amount of energy.

Another problem concerns the recycling and storage of garbage. We don't have enough lands available for storage of our garbage, the amount of which grows every day. That's why more recycling plants must be built to solve the problem. We can use the experience of other countries that have different garbage bins for recyclable garbage and litter. People would adjust to it quickly and these measures would help to solve the problem, at least partially [2:62].

It is clear that pollution now is the main topic for news and constant of different international organizations that develop ecological programmes. The most famous group is Greenpeace, which campaigns in many countries around the world. They have campaigned against hunting whales, pollution in the North Sea, nuclear weapons and many other issues. Greenpeace supporters organize demonstrations and they also take direct action. For example, they block pipes that pour pollution into the sea.

There are other groups which are concerned with protecting the environment, for example, the Royal Society for the Protection of Birds (RSPB), which campaigns to protect birds against dangers such as pesticides and hunting. Also animals testing are immoral and unnecessary, and should be banned. Some environmental groups are very old. The oldest is the National Trust which was set up 1895 to protect parks, buildings and monuments in Britain.

Speaking about Ukraine, there are organisations, like Ukrainian Ecological Association «Green World», Ukrainian National Ecological Centre (UNEC) and others.

To improve the situation both individuals and government should work together. People should change their habits and behaviour. They should use more public transport, believe in «animals rights». Rolling and biking should be popularized. The government should develop ecological programmes that aim at introducing eco-friendly transport on alternative fuel or electric power [3:5-6].

All these measures will help to reduce the air pollution and decrease the level of traffic noise. People will sleep peacefully and breathe clearer air. They will eat higher quality vegetables and fruits. People will need less oil and danger of oil pollution in the oceans will not be so sharp. We will be healthier and happier.

We should remember the proverb: «A frog doesn't drink the water in the pond, where he lives». Only active steps will save people from the ecological catastrophe, and we all must realize it!

References:

1. Del "Abe" Jones. Another World. New Zealand, 2004.
2. Eve Taylor. How Green is Our Borough. America, 2006.
3. Gordon J.L. Ramel. Mankind Does Not Agree. Moscow, 2009.

УДК 159.923

Я-КОНЦЕПЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ГУМАНІСТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ*Алексевич М. І.***Кривопишина О.А.**, д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Гуманістичний підхід у психології розглядає людину виходячи із вражень суб'єкта, а не із позицій зовнішнього спостерігача, тобто як індивід сприймає самого себе, який вплив на поведінку індивіда мають його потреби, почуття, цінності, переконання, властиве йому сприймання оточуючої дійсності. Поведінка залежить від тих значень, які у сприйманні індивіда прояснюють його власний минулий і теперішній досвід. Згідно з цим напрямком індивід не може змінити самі події, але може змінити своє сприймання цих подій і їх інтерпретацію.

Центральним поняттям гуманістичного підходу є сприймання, тобто процеси відбору, організації і інтерпретації явищ, що сприймаються, які призводять до виникнення у індивіда цілісної картини психологічного оточення.

З метою дослідження змісту поняття "Я-концепція" необхідно з'ясувати зміст основних понять теорії К.Роджерса і поняття "самоактуалізація" теорії А. Маслоу.

За К. Роджерсом, «Я» – це диференційована частина сприймаючого поля людини, яка складається із усвідомленого сприймання і цінностей. Я-концепція означає концепцію людини про те, що вона собою являє; відображає ті характеристики, які людина сприймає як частину себе [2].

С.Д. Максименко, аналізуючи теорію К. Роджерса, підсумовує, що центральна ідея концепції К. Роджерса полягає у співвідношеннях: перше- дійсний зміст особистості, друге- уявлення людини про себе – про її "Я" і третє її уявлення про ідеальне "Я", про той тип особистості, яким вона бажає стати [1]. Розбіжності між цими уявленнями стають чинниками неврозів і страждань людини. Вона переживає почуття тривоги, вразливості тим болючіше, чим гостріше назріває потреба змінити на краще думку про себе.

Основними положення теорії К. Роджерса є те, що Я-концепція – це система самосприймань. Для особистості та її поведінки конкретне значення має саме Я-концепція, а не деяке реальне Я. Я-концепція виникає в результаті взаємодії з оточуючим світом, причому особливо великий вплив на її виникнення має соціальний світ. Потреба в позитивному ставленні до себе, чи потреба в самоповазі, розвивається на основі інтерналізації позитивного ставлення до себе зі сторони інших.

А. Маслоу створив власну концепцію мотивації та самоактуалізації. Термін "самоактуалізація" А. Маслоу розуміє як самореалізацію (прагнення повністю реалізувати свої потенції), постійне бажання людини до самоактуалізації, самовираження А. Маслоу вважає основним джерелом людської діяльності, людської поведінки, вчинків [3]. А. Маслоу доводить, що соціальність людини міститься у самій її природі, що люди мають потреби у спілкуванні, любові, повазі, наділені природними формами "інстинктоподібності". До числа базальних потреб належать: фізіологічні потяги, потреби у безпеці і захисті, любові та повазі людини. Над рівнем базальних надбудовується метамотиваційний рівень – потреби в істині, добрі і красі, справедливості, єдності. А потреби самоактуалізації, на думку А. Маслоу, починають функціонувати лише після того, коли задоволені всі інші потреби.

За А. Маслоу [4], основними положеннями самоактуалізації є те, що самоактуалізація означає активне, повне і безкорисливе переживання життя з повним зосередженням і зануренням в нього. Самоактуалізація – це безперервний процес, що означає багаторазові окремі вибори: говорити правду чи ні, робити так чи інакше. Самоактуалізація передбачає постійний вибір росту. Під самим словом "самоактуалізація" розуміється наявність "Я", яке може актуалізуватися. Самоактуалізація – це не тільки кінцевий стан, але також процес актуалізації своїх можливостей. Знайти самого себе, зрозуміти, що ти собою являєш, що для тебе добре, а що погано, яка ціль твого життя. Для цього потрібно виявити свої неадекватні захисти і після цього знайти в собі сміливість їх подолати.

К. Роджерс, писав про те, що розвиток особистості визначається вродженою тенденцією, соціальна сфера відіграє роль зовнішнього фактора тиску. К. Роджерс підкреслює, що часто люди мають неправильне уявлення про себе, і щоб уникнути необхідності перебудови свого уявлення, вони спотворюють ту реальність, в якій живуть. Але буває і так, що вони спотворюють не реальність, не оцінку інших людей, а власну самооцінку. А. Маслоу стверджував, що сам процес самоактуалізації – вроджений, він входить до природи людини, яка народжується з гуманними потребами, потребами у добрі, моральності, доброзичливості. Саме вони складають ядро людини.

Література:

1. Максименко С.Д. Теоретико-методологічний контекст сучасної практичної психології // Практична психологія в контексті культур. – К.: Ніка-Центр, 1998. – С. 6-17.
2. Хьєлл Л., Зиглер Д. Теорії личности. – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность: Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.
4. Маслоу А. Самоактуализация // Психология личности: тексты / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузырея. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – с.108-118.

УДК 613.86:614.842.83

**ПРОБЛЕМА СТАБІЛІЗАЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПЕРСОНАЛУ
ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ***Боднарук Тарас***Телегіна Г.В.**, доцент, канд. мед. наук
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На сучасному етапі розвитку суспільства, науки, появи нових високих технологій підвищується ризик виникнення масштабних катастроф, аварій, лих, у зв'язку з чим особливу гостроту набуває пошук ресурсних можливостей фахівців, що беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а саме – фахівців пожежно-рятувальних формувань.

Пожежний – рятувальник працює в екстремальних умовах, з ризиком для життя і величезною відповідальністю за інших людей. Він повинен в складних умовах оцінити ситуацію, прийняти правильне рішення, зберігаючи при цьому адекватну поведінку, хибне рішення або неадекватна поведінка може поставити під загрозу здоров'я, життя або майно як самого рятувальника, так і інших людей. Робота пожежних пов'язана зі значним фізичним і нервово-психічним напруженням, викликаним високим ступенем особистого ризику, необхідністю прийняття рішення в умовах дефіциту часу. Крім того, діяльність пожежних проминає у вкрай несприятливих умовах, що характеризуються підвищеною температурою, наявністю токсичних речовин у навколишньому середовищі і вимагає застосування засобів індивідуального захисту. А періодичні цілодобові чергування порушують нормальний режим сну, сприяють появі втоми, негативних функціональних станів, розвитку захворювань, а також можуть бути причиною професійного травматизму.

Ефективність професійної діяльності пожежних-рятувальників залежить як від генетично обумовлених властивостей особистості, так і від професійно важливих якостей, знань, умінь і навичок індивіда, придбаних у процесі діяльності.

Представник даної професії повинен знати правила надання першої медичної допомоги, володіти міцною психікою, високої стресостійкістю - адже події розвиваються непередбачувано, та й не всіх людей вдається врятувати (іноді вони гинуть на очах) і це все необхідно пережити. Належні психічні властивості людини розвиваються в процесі його професійної діяльності або компенсуються іншими властивостями за допомогою спеціальних прийомів і способів дії. В екстремальних і надзвичайних випадках, до числа яких відносяться і пожежі, вимоги до окремих психічних властивостей різко підвищуються, в той же час багато механізмів компенсації не спрацьовують.

Психограмма співробітників протипожежної служби включає наступні провідні психологічні якості: сміливість; здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях; впевненість у собі; здатність об'єктивно оцінювати свої сили і можливості; тривало зберігати високу активність; вміння розподіляти увагу при виконанні кількох дій, функцій, завдань; врівноваженість, самовладання при конфліктах; схильність до ризику (в межах здорового глузду). Дійсно, - пожежники піддаються підвищеному ризику. Вони свідомо йдуть на небезпеку, і успіх тут часто залежить від рівня розвитку моральних і вольових якостей людини, свідомості, обов'язку, самовладання, мужності і майстерності. Враховуючи вищесказане, особливе значення набуває професійна придатність фахівця пожежно-рятувальних формувань. Під час конкурсу кандидатів для роботи в екстремальних ситуаціях, в умовах впливу небезпечних і шкідливих виробничих факторів, - особливе значення має професійний добір осіб за станом здоров'я, енергетичними та психофізіологічними особливостями, а також за віком, професійними знаннями та навичками.

З наведених даних впливає важливість психологічного аутотренінгу. Стресове гартування поряд з фізичним тренінгом і високим рівнем фахової підготовки забезпечать ефективність професійної діяльності пожежника-рятувальника, сприятимуть зменшенню його енергетичних витрат, запобіганню формування синдрому хронічної втоми.

Література:

1. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності. /Кокун О.М. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с.
2. Ушакова І.М. Особливості особистості працівників МНС на різних етапах професіоналізації [Електронний ресурс] / І.М.Ушакова, А.Б. Чікаліна // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди: Психологія. – 2011. – вип.40. - Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psykhol/2011_40/19.html.
3. Сірко Р.І. Психічне здоров'я співробітників пожежної охорони та шляхи його корекції./ Сірко Р.І. –Львів: Ун-т безпеки життєдіяльності, 2007 . – 104-105 с. – (Пожежна безпека) (36. Наукових праць) /Львівський державний університет безпеки життєдіяльності; №10.

УДК 377

СМИСЛОВИЙ ВИБІР У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ МНС

Богатчук О.А.

Ротар В.Б.

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Професійне самовизначення – істотна сторона процесу розвитку особистості, як фахівця, тому актуальність дослідження смислового вибору, як чинника професійного самовизначення майбутніх працівників МНС обумовлена, перш за все, соціальною значущістю їхньої діяльності, яка орієнтована на допомогу іншим людям у рішенні найскладніших життєвих ситуацій, по-друге, незавершеність професійного самовизначення, у багатьох випадках є причиною недостатньої задоволеності частини людей своєю професією і зниження ефективності діяльності.

Професійне самовизначення – це найважливіший етап соціалізації особистості; це – процес самостійного і усвідомленого знаходження сенсів професійної діяльності і всієї життєдіяльності, а також знаходження сенсу в самому процесі самовизначення. Серед етапів професійного розвитку етап вибору професії має найбільше значення, адже від правильного вибору професії багато в чому залежить успішність і продуктивність професійної діяльності, реалізації особистих потенціалів.

Вибір професії – один з найважливіших виборів, що без перебільшення визначає життєвий шлях людини, тому питання про наукове розуміння процесу вибору професії набуває великого значення й актуальності. Ефективному професійному самовизначенню працівника МНС сприяє усвідомлення ним цінностей і сенсу свого професійного вибору, професійної діяльності, її значення для самого себе й ролі в суспільній системі виробничих відносин. Для аналізу проблеми взаємозв'язку професійного самовизначення і сприйняття подій власного життєвого шляху особливий інтерес представляють ідеї стадіального підходу до професійного самовизначення (Д. Сьюпер, Е. Гинцберг, Е. Клімов та ін.). Існує багато психологічних досліджень присвячених ситуації вибору професії. Найбільш розробленою областю вивчення вибору є проблема прийняття рішень. Велике значення для теоретичного аналізу професійного самовизначення зіграла концепція В. Полякова, С. Чистякової, яка розглядає професійне самовизначення як багатовимірний і багатоступеневий процес, який в межах соціально-психологічного підходу можна розглядати як процес поетапного прийняття рішень і тому необхідно чітко визначити сутність саме акту прийняття рішення як найважливішого елементу процесу професійного самовизначення [1]. Н. Наумова розглядає особистісний або екзистенціальний вибір, що знайшло розгорнену концептуалізацію в теорії цілеспрямованої поведінки [2]. Д. Леонтьєв та Н. Пилипко розглянули вибір з позиції діяльнісного підходу, визначаючи вибір як складно організовану діяльність, що має свою мотивацію і операціональну структуру. Ця діяльність ґрунтується на усвідомленні й осмисленні різних сторін і граней наявних альтернатив, розширенні й упорядкуванні системи суб'єктивних конструктів [3].

При самовизначенні основою може стати синтез, точка перетину концепцій суб'єктності й вибору. Одним з яскравих прикладів подібного перетину в контексті суб'єктного буття людини є ситуація професійного самовизначення. Д. Леонтьєв виділяє декілька моделей вибору: простий, смисловий і екзистенціальний. Класифікація актів вибору запропонована ним на підставі двох ознак: 1) всі можливі альтернативи; 2) критерії для їх порівняння. Сенс вибору полягає у визначенні оптимального шляху здійснення діяльності, спрямованої на досягнення певного результату. Як вказує автор, найбільш поширений підхід, що описує процеси простого вибору, розроблений в різних варіантах теорії прийняття рішення. Вибір професії – це найскладніший різновид вибору; ми зустрічаємося з ним тоді, коли критерії для порівняння альтернатив не визначені спочатку, і особистості самій належить їх конструювати. Суб'єкт мусить знайти загальні підстави для зіставлення якісно різних альтернатив і сформулювати критерії оцінки різних альтернатив, відносно яких альтернативи набувають того або іншого сенсу. Цей різновид вибору автор називає смисловим вибором [4].

Зокрема, Н. Пряхніков вважає, що сутністю професійного самовизначення є самостійне і усвідомлене знаходження сенсів професійної діяльності і життєдіяльності в цілому [5]. Д. Сьюпер розглядає вибір професії, як подію, а сам процес професійного самовизначення – як низку виборів, що постійно чергуються. Вибір професії він розуміє як процес, що є однією з фаз професійного

розвитку. В основі цього процесу лежить Я - концепція особистості як відносно цілісне утворення, що постійно змінюється в міру дорослішання людини [6]. К. Абульханова-Славська центральним моментом самовизначення розглядає самодетермінацію, власну активність, усвідомлене прагнення зайняти певну позицію. Самовизначення – це усвідомлення особистістю своєї позиції, яка формується в середині координат системи відносин [7].

Отже, докладний аналіз показує, що існують психологічні дослідження, що розглядають психологічні фактори, механізми професійного вибору, мотивацію вибору професії, внутрішню діяльність вибору в ситуації професійного самовизначення та інші. Але недостатня вивченість смислового вибору у професійному самовизначенні майбутніх працівників МНС призводить до того, що процес професіоналізації і особистісне зростання залишається спонтанним і некерованим, що позначається на ефективності професійної діяльності і створює різні проблеми в адаптації працівника до професійної діяльності. Тому такі аспекти проблеми, як прийняття й осмислення свого професійного вибору вимагають додаткового дослідження.

Література:

1. Концепция профессионального самоопределения молодежи / В.А. Поляков, С.Н. Чистякова и др. // Педагогика. – 1993. – № 5. – С. 3-14.
2. Наумова Н.Ф. Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения. – М.: Наука, 1988. – 200 с.
3. Леонтьев Д.А., Пилипко Н.В. Выбор как деятельность: личностные детерминанты и возможности формирования // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 97-110.
4. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 487 с.
5. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение. – М.: Изд-во "Институт практической психологии". – Воронеж: НПО "МОДЭК", 1996. – 256 с.
6. Михайлов И.В. Проблема профессиональной зрелости в трудах Д.Е. Сьюпера // Вопросы психологии. – 1975. – №5. – С. 110-122.
7. Абульханова-Славская К.А. Жизненные перспективы личности // Психология и образ жизни. – М.:Наука, 2001. – С. 137-145.
8. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения // Вопросы психологии. – 1999. – №3. – С. 43-52.
9. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения – Ростов н/Дону: Изд-во "Феникс", 2003 – 512 с.

УДК 94:368.10 (477.4)

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВЗАЄМНОГО ПРОТИПОЖЕЖНОГО СТРАХУВАННЯ НА ПОДІЛЛІ В 60-70 РОКИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Ватолін А.Г.

Томіленко А.Г.

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

Створення системи протипожежного страхування селянства на Поділлі розпочинається з моменту введення взаємного страхування в губернії. Цей початковий період (1868-1879 рр.) характеризувався становленням страхової справи: певним спротивом селянства, яке розглядало страхові внески як новий податок; значною плутаниною в страховій діяльності волосних правлінь; високим рівнем тарифів (1 крб. для дерев'яних будівель та 50 коп. для кам'яних зі 100 крб. страхового забезпечення), низькими нормами забезпечення страхової винагороди за знищену вогнем нерухомість (30 крб. для дворів із дерев'яними спорудами та 45 крб. із кам'яними), повною відсутністю додаткового страхування. В цей період середнє забезпечення двору сягало від 16,45 крб. до 18, 45 крб. (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток обов'язкового протипожежного страхування в Подільській губернії
впродовж 1868-1879 рр.

Роки	Кількість застрахованих дворів	Середня страхова оцінка двору	Середнє страхове забезпечення двору
		в крб.	
1868	239189	19,49	17,48
1869	251386	18,54	17,55
1871	267478	21,01	17,32
1874	291976	20,54	17,72
1876	292272	20,52	17,74
1877	311844	19,40	16,45
1878	311925	19,39	18,44
1879	311942	19,39	18,45
всього	3356626	19,96	17,60

Аналізуючи статистичні дані таблиці можна побачити, що як оціночна вартість застрахованих будівель, так і їх страхове забезпечення зростали по трьохліттях. Така залежність пояснювалася тим, що волосні правління раз у три роки проводили повну переоцінку дворів без урахування нових споруд, які були побудовані впродовж трьохліття на подвір'ях обивателів. У результаті цього, спостерігалися досить часті випадки видачі страхової винагороди за незастраховані будівлі. Таким чином, однією з основних проблем у розвитку страхової справи була відсутність кваліфікованого персоналу.

Оціночна вартість споруд на селянських подвір'ях також була далекою від дійсної вартості будівель. Подібна ситуація виникала внаслідок того, що досить часто представники волосних правлінь не виїжджали безпосередньо на місце страхових об'єктів, а призначали суму середню по населеному пункті. Підтвердженням, цієї негативної практики, яка спостерігалася впродовж першого періоду розвитку страхової справи в губернії слугує той факт, що як тільки в наступні періоди волосні правління стали більш добросовісно проводити оцінку селянської нерухомості, оціночна сума відразу збільшилася у декілька разів. Результати страхової діяльності волосних правлінь під керівництвом Губернського у селянських справах присутствія на початковому етапі розвитку протипожежного страхування підсумовані у таблиці 2.

Таблиця 2

Підсумки страхової діяльності волосних правлінь Подільської губернії
впродовж 1868-1879 рр.

Роки	Отримано страхових платежів	Видано страхової винагороди	Видано страхової винагороди з карбованця страхової суми	Отримано прибутку від страхових операцій
1868	58594	9852	0,24	+ 48742
1869	40633	7172	0,16	+ 33461
1871	67341	15558	0,34	+ 51783
1874	53685	13613	0,26	+ 40072
1876	49798	11258	0,22	+ 38540
1877	58534	9274	0,18	+ 49260
1878	57966	7987	0,14	+ 49979
1879	55979	8681	0,15	+ 47298
всього	629716	116405	0,19	+ 513311

Позитивна динаміка в розвитку протипожежного страхування у вигляді отриманого прибутку надала можливість Губернському у селянських справах присутствію, у другому періоді розвитку протипожежного страхування (1880-1897 рр.), знизити тарифи на селянське майно, що страхувалося. Зокрема, для дерев'яних споруд вони зменшилися з 1 крб. до 60 коп., а для кам'яних – з 50 до 30 коп. зі 100 крб. страхового забезпечення. В кінцевому результаті це зниження сприяло більш інтенсивному розвитку обов'язкового протипожежного страхування в губернії. Селянство вже не сприймало страхування як безпідставний обтяжливий податок, вбачаючи в ньому дієву допомогу з боку влади у випадку пожежного лиха. Ще однією характерною ознакою другого періоду стало введення у 1880 р. в губернії добровільного протипожежного страхування.

УДК 614.84.(371.13)

**ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ І ДЕЗАДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО УМОВ
НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ***Боковня А.П.***Мохнар Л.І.**

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

Протягом тривалого часу проблема адаптації особистості залишається однією із актуальних для теоретичних і прикладних досліджень багатьох наук: соціології, психології, педагогіки, медицини, біології, фізіології та інших. Різні аспекти адаптації фахівців до своєї професійної діяльності знайшли своє відображення у працях В.Т.Ащепкова, О.В.Барабанщикова, Л.П.Буєвої, В.Г.Бушурової, М.І.Дьяченка, В.П.Казначеева, Л.О.Кандибовича, М.Г.Колпакова, І.С.Кона, О.Г.Мороза, та ін.

Теоретичний аналіз дослідження сутності та змісту адаптації особистості до різних умов діяльності свідчить, що час та ступінь успішності входження людини в будь-яку нову роль визначається рівнем її адаптивності, а сам процес засвоєння нових обставин – процесом адаптації. Професійна адаптація фахівців державної служби України з надзвичайних ситуацій передбачає процес їх пристосування до вимог професії, умов праці, до завдань та змісту спеціальності, специфічних особливостей служби, а також до трудового колективу, обумовлена характером їх діяльності, а також умовами, у яких вона здійснюється. Найчастіше працівник зіштовхується з великим обсягом самостійної роботи, йому необхідно засвоїти норми і цінності колективу, ввійти в складну систему міжособистісних взаємовідносин, зайняти своє місце в громадському житті підрозділу та самоутвердитися, проявити свої схильності, інтереси і можливості. Зрозуміло, що особливості службової діяльності рятувальників потребують у багатьох випадках дуже значних щоденних витрат часу, фізичної напруги, посиленних емоційних навантажень та перевантажень, скорочення свого вільного часу, віддачі усіх фізичних сил та можливостей. Це, у свою чергу, вимагає від усього колективу великої згуртованості, а від кожного його члена – готовності до підтримки та взаємодопомоги. Як бачимо з вищесказаного адаптація до нових умов діяльності може стати серйозною проблемою для молодого спеціаліста, а отже негативно позначитися на його професійній діяльності. Звідси виникає потреба дослідження ряду труднощів адаптаційного періоду і без визначення їх причин та шляхів подолання неможливо організувати цілеспрямовану педагогічну роботу, яка забезпечувала б успішну адаптацію курсантів до умов професійної діяльності.

Загальним показником адаптованості є відсутність ознак дезадаптації, що виявляється в різних порушеннях діяльності: у зниженні продуктивності праці та її якості, у порушеннях дисципліни праці та підвищеному рівні травматизму[1].

Причини стану дезадаптації можуть бути зовнішніми і внутрішніми. Зовнішні причини пов'язані з такими обставинами, коли вимоги, які висуваються до курсантів, виявляються для них непосильними. Внутрішні причини пов'язані з властивостями самої особистості, а також зі ставленнями особистості до себе самої, які також можуть породжувати конфлікт. Наприклад, високий рівень вимог може не відповідати реальним можливостям курсантів і за певних умов це стає причиною станів психічної дезадаптації. На практиці причиною таких станів найбільш часто є низька адаптивність, яка не відповідає вимогам вищого навчального закладу МНС України.

Основними формами дезадаптації курсантів до умов професійної діяльності можуть бути:

- а) нездійснена навчальна адаптація;
- б) нездійснена адаптація до вимог служби;
- в) нездійснена адаптація у сфері спілкування;
- г) затяжні стани психічної дезадаптації, які виникають в процесі навчання.

Виявлення труднощів адаптаційного процесу та форм їх прояву у ВНЗ МНС України дозволяє спрогнозувати психолого-педагогічну роботу, яка б забезпечувала успішність адаптації курсантів до професійної діяльності з урахуванням її специфіки. Крім того, одним із суттєвих чинників удосконалення професійної адаптації майбутніх фахівців ДСНС є підвищення ефективності роботи педагогічних колективів вищих навчальних закладів щодо професійного виховання курсантів та створення належних умов їх адаптації до середовища, в якому відбувається навчальна. Від успішного здійснення навчальної, соціально-психологічної та професійної адаптації курсантів у процесі навчання залежить їх ставлення до обраної професії, стійкість та закріплення в ДСНС та подальший професійний розвиток.

Література:

1. Корольчук М. С. Психологічне забезпечення психічного та фізичного здоров'я./ М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк, Т.І. Кочергіна. – К.: Інкос, 2002.
2. Кришталь М.А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України:[навчальний посібник]/ М.А.Кришталь. – Черкаси: АПБ імені Героїв Чорнобиля, 2011. – 226 с.

УДК 37.015.3:82.08(048)

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ РЯТІВНИКІВ

Вавринів О. С.

Кривопишина О.А., д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Емпатія – це моральна якість, яка розвивається в залежності від рівня розвитку особистості, її здатності розуміти стан іншого, і існує в двох основних формах свого прояву – пасивного погляду (співчуття) і активної дії (співпереживання).

Протягом останніх десятиріч учені-психологи все частіше у якості предмета дослідження обирають емпатію (В.В. Бойко, Т.В. Василишина, І.М. Коган, В.І. Кротенко, К.В. Лось, О.А. Орищенко, О.П. Саннікова, Т.І. Федотюк, І.М. Юсупов).

Таким чином, проблема емпатії, її місце в системі цінностей, структурі моральної свідомості й особистості загалом почала хвилювати не тільки філософів-етиків, а й психологів. Існує низка численних досліджень, у яких емпатія розглядається як умова розвитку моральної свідомості (І.Д. Бех, Л.І. Божович, М.Й. Боришевський), механізм просоціальної поведінки (Т.П. Гаврилова, А.В. Соломатіна й ін.) і самотрансцендентності людини (В.А. Петровський, К. Роджерс), як певна форма емоційної поведінки (О.К. Тихоміров, О.Я. Чебикін). [1]

Праця рятувальника – одна із найскладніших видів людської діяльності. Її ефективне здійснення потребує не лише оперування широкими й різнобічними професійними знаннями та вміннями, а й вимагає наявності певних психологічних якостей. Проблема визначення професійно значущих якостей рятувальника є досить актуальною. Рятуючи людей, рятувальник повинен не просто виконувати свій обов'язок, який прописаний у присязі, а розпочати активну дію, яка в свою чергу виникає внаслідок проникнення в сутність емпатогенної ситуації, спрямовану на її розв'язання. Відповідно, рятувальник повинен бути наділений емпатією в широкому розумінні цього поняття, а саме співпереживання як співучасті.

Як зазначають науковці (О.Кайріс, Г.Михальченко, А.Штейнмец, та ін.), високий рівень розвитку емпатії можна отримати в тому випадку, якщо до організаційних форм навчання, прийнятих у ВНЗ, включити необхідну інформацію щодо емпатії, чинники та механізми її формування [1; 2].

Дослідження проводилось на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. У дослідженні брали участь 125 курсантів другого курсу (18-19 років) інституту «Пожежної безпеки». У дослідженні були використані такі методики: «Методика діагностики рівня емпатійних здібностей» Бойко В.В., «Діагностика емпатії» А.Меграбіан.

За даними дослідження ми отримали наступні результати: високий рівень розвитку емпатії спостерігається у 26% досліджуваних, середній рівень – 32%, низький рівень – 42%.

Також ми отримали результати, що вказують на конкретні параметри в структурі емпатії: раціональний канал емпатії – 20%, емоційний канал емпатії – 15%, інтуїтивний канал емпатії – 28%, установки, сприяючі емпатії – 12%, проникаюча здатність до емпатії – 8%, ідентифікація в емпатії – 17%.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Найвищий відсоток припадає на інтуїтивний канал емпатії. Для професійної діяльності рятувальника це важливий показник тому, що інтуїтивний канал емпатії дозволяє людині передбачати поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту початкової інформації про них. При оновленні складу караулу, працівники ще не достатньо знайомі між собою, саме тому у них повинен бути розвинутий інтуїтивний канал емпатії, щоб вести ефективну боротьбу з вогняною стихією. Наступний – раціональний канал свідчить про спрямованість уваги на розуміння суті будь-якої іншої людини, на її стан, проблеми і поведінку. Ідентифікація в емпатії це – уміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, постановки себе на місце іншого. Емоційний канал емпатії фіксує здатність особистості входити в емоційний резонанс з оточенням – співпереживати. Канал установок, сприяючий емпатії діагностує прагнення уникнення особистих контактів, переконуючи себе спокійно відноситися до переживань і проблем оточення. Проникаюча здатність в емпатії розцінюється як важлива комунікативна властивість людини, що дозволяє створювати атмосферу відкритості, довірчості, співпереживання емоційним станам інших, що є необхідною професійною якістю рятувальників.

Література:

1. Кайріс Е.Д. Особенности формирования педагогической эмпатии у будущих учителей / Е.Д. Кайріс // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: Зб. наук. праць.–Рівне: "Ліста", 2001. – С.195-198.
2. Михальченко Г.Ф. Формирование эмпатии у старшеклассников, ориентирующихся на педагогическую профессию: Автореф. дис. канд. психол. наук. – М., 1989. – 28 с.

УДК159.9.072.432

**ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ФАХІВЦІВ РІЗНИХ ПРОФЕСІЙ***Васькова О.А.***Ушакова І.М.**, канд. психол. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Ситуація, що склалася в теперішньому суспільстві вимагає активнішого впровадження психологічних знань і навичок в систему освіти і життя загалом. Особливого значення набуває комунікативна компетентність особистості як здатність, що сприяє налагодженню контактів з іншими людьми, здійсненню ефективної діяльності та являється характеристикою, яка спрощує досягнення власної мети.

Комунікативна компетентність особистості майбутнього психолога є доволі важливою складовою широкої і складної проблеми – формування її професійно значущих якостей. У практичному сенсі таке завдання передбачає підвищення загальної ефективності діяльності фахівця. Становлення фахівця – це, в першу чергу, формування і розвиток його особистості, певних професійно значущих особистісних якостей. Особистісний розвиток людини здійснюється протягом усього життя, тому проблема особистості завжди розглядалася у психології як центральна й найважливіша.

Теоретичні положення нашого дослідження базуються на роботах Г.М. Андрєвої, О.О. Бодальова, Л.П. Буєвої, М.С. Кагана, С.Д. Максименка, в яких розкриваються різні сторони професійного спілкування. Науковцями (О.О. Вербицький, І.Д. Бех, Ю.М. Ємельянов, М.П. Зажирко, В.В. Каплінський, М.О. Коць, Л.А. Петровська, С.В. Петрушин та інші) вивчалися психолого-педагогічні умови та засоби розвитку комунікативного потенціалу особистості. Окремі сторони процесу розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів аналізуються в роботах Л.В. Долинської, М.В. Шевченко, Л.Г. Терлецької, Н.В. Чепелевої [1; 2; 3].

Дослідження впливу комунікативної компетентності на міжособистісні відносини фахівців різних професій було проведене нами серед студентів Національного Фармацевтичного Університету (1 група) та студентів і курсантів Національного університету цивільного захисту України (2 група) за допомогою методик «Діагностика комунікативної соціальної компетентності (КСК)» та «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» (модифікований варіант Н.П. Фетіскіна).

Отримані в ході дослідження данні виявили певні відмінності між студентами – фармацевтами та майбутніми психологами.

Так, суттєво (на рівні $p \leq 0,01$) вищими є показники студентів – психологів за шкалами товариськості, емоційної рівноваги та чутливості, що ми повзуємо з професійною орієнтованістю та професійною підготовкою у ВНЗ. Майбутні ж фармацевти є більш безтурботними, незалежними та мають вищі показники схильності до асоціальної поведінки (доведена різниця на рівні $p \leq 0,01$ та $p \leq 0,05$). Цікавим виявився і факт переваги показників самоконтролю у представників 1 групи. Таке явище ми схильні пов'язувати не тільки з особистісними особливостями представників наших груп, але і з умовами організації і проходження служби курсантами на відміну від студентів.

Комунікативна компетентність знаходиться на середньому рівні в обох групах, це свідчить про те, що представники обох груп можуть ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин, в тій чи іншій мірі вміють орієнтуватися в соціальних ситуаціях, вміють правильно виділяти особистісні особливості та емоційні зміни інших людей.

Дані, отримані в ході дослідження за другою методикою показали, що показники взаємопізнання знаходяться в обох групах на високому та середньому рівні. Це свідчить про середню (нормальну) ступінь адекватності оцінки особистості партнерів по взаємодії один з одним. Не виявлено суттєвих відмінностей у показниках груп за шкалами "взаємовплив" та "соціальна автономність", що вказує на благополуччя взаємовідносин, задоволеність своїм положенням в групі, гнучкість поведінки, контактність в середині колективу і з навколишнім середовищем. При цьому у майбутніх психологів вищі показники соціальної адаптивності та соціальної активності, а студенти-фармацевти, як це не дивно, мають кращі результати за шкалою "взаєморозуміння".

Таким чином, проведене порівняння показників комунікативної компетентності майбутніх фахівців різних професій показало, що існують суттєві відмінності за різними шкалами представлених методик. Виявлення причин та розвиток цих якостей у людей, які вже працюють за обраними спеціальностями – завдання майбутніх робіт.

Література:

1. Бех І.Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І.Д. Бех // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2008. – № 2. – С. 109–115.
2. Петровская Л.А. Компетентность в общении / Л.А. Петровская. – М.: МГУ, 1989. – 216 с.
3. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с.

УДК 2-78

РОЛЬ ЛЬВІВСЬКОГО СТАВРОПІГІЙНОГО БРАТСТВА В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Великий А.Є.

Великий Р.Г., канд. богослов. наук.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Під поняттям “культура” кожний розуміє дещо своє, для одних це термін з шкільної програми предмету історія, інші відносять дане поняття до поведінки. Ми чуємо дане слово в контексті культурні пам’ятки, культурні заходи. Але загалом культура – це складена на протязі всього існування багатогранна система розвитку Всесвіту, нації, особи.

Тема даної статті – вклад львівського ставропігійного братства в українську культуру. Для української національної культури основоположною і базовою є народна культура, на основі якої поступово сформувалися професійні наука, література, мистецтво.

Внаслідок труднощів історичного шляху України (монголо-татарське завоювання в XIII ст., польсько-литовська експансія в XIV – XVI ст., залежність від Австрійської та Російської імперій в XVII – XX ст.) у вітчизняній традиції народна культура зіграла виключну роль.

Братства – це загальнонаціональні організації, що створювались навколо церкви, сприяючи культурно-національному відродженню. Це світські організації, які відстоювали релігійні, політичні, національні, культурні, станові права українців. Їм належали великі заслуги у справі збереження української православної традиції, у становленні громадянського суспільства, його етнопонаціональної консолідації, у підвищенні рівня освіти та культури.

Найстарішим і найвпливовішим було Львівське Успенське братство, розквіт діяльності якого припадає на 80-і роки XVI ст. Від 1585 р. його покровителем став князь К. Острозький, а згодом – князі Вишенські, Ружинські, Потоцькі, а також заможні купці та ремісники, зокрема Костянтин Корн, який заповідав львівському братству 4 тис. золотих.

Братство намагалося створити у Львові міське самоврядування, незалежне від влади шляхетської Польщі. Братству належала львівська братська друкарня, його коштом утримувалася Львівська братська школа. При матеріальній допомозі господарів Молдавії, царів Московського царства, церковних братств Речі Посполитої, української шляхти збудувало визначну пам’ятку архітектури у Львові – Успенську церкву.

Успенська (Волоська) церква у Львові – збудована у 1591–1629 рр. за планом Павла Римлянина, за участю Войцеха Капиноса і Амвросія Прихильного, на замовлення Львівського братства.

Організаційне оформлення Львівського Успенського братства в 1585 р. збіглося із заснуванням школи та викупом друкарні в Івана Федорова з метою забезпечення її навчальними підручниками. Львівська братська школа — це був перший в Україні утримуваний на громадські кошти всестановий навчальний заклад, у якому початкове навчання поєднувалося зі школою вищого типу. Успенське братство підняло свою школу на такий щабель, що в перший період свого існування вона зайняла провідне місце серед українських навчальних закладів. Організатори братської школи глибоко замислювалися над педагогічними проблемами і вирішували їх, на противагу єзуїтським школам, у демократичному, гуманістичному дусі.

З середини XVI ст. керівництво захопили багаті купці. В 1708 р. під тиском львівського католицького єпископа, братство змушене було прийняти унію. Незважаючи на це, переважна більшість членів братства продовжувала виступати проти експансії католицизму, за збереження і зміцнення політичних, економічних, культурних та релігійних зв’язків західноукраїнських земель з Україною. В 1788 р. австрійським урядом братство було ліквідовано.

По собі братство лишило Ставропігійський Інститут, що у Львові – культурно-освітня установа в Галичині (єдина до середини XIX с.), створена 1788 на базі Львівського Успенського (Ставропігійського) Братства декретом цісаря Йосифа II.

І як висновок складна і багатогранна культура українського народу, завдячуючи зусиллям і роботі діячів створила на сьогоднішній день незалежну і нашу державу – Україну, ми можемо пишатися багатьма здобутками і персоналіями, маємо пам’ятати про тих хто боровся за віру і надію.

Література:

1. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. – Київ : Либідь, 1993. – 390 с.
2. Гайдай Л. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях / Л. Гайдай. – Луцьк : Вежа, 2000.
3. Довідник з історії України / [за ред. І. Підкови та Р. Шуста]. – К. : Генеза, 1993.
4. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури 16-17 ст. / Я. Д. Ісаєвич. – К. : Наукова думка, 1966.
5. Шустова Ю. Э. Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788): источниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М. : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 648 с., ил. (Россия и Христианский Восток. Библиотека ; Вып. 8).

УДК 355.233

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНОЮ МОЛОДДЮ

Галас М.М.

Лозинський А.Ф., канд. іст. наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Соціальна робота належить до новітніх професій, які виникли й утверджуються з метою задоволення насущних потреб суспільства і його громадян. Вона покликана створювати необхідні умови не лише для соціального забезпечення окремих індивідів, груп, громад, а й для розвитку їхньої спроможності вибудовувати своє життя та мобілізувати внутрішні ресурси для подолання життєвих криз. У більшості країн світу соціальні працівники відіграють важливу роль в плануванні, реалізації, оцінюванні та науковому вивченні соціальних програм, розрахованих на підтримку найрізноманітніших верств населення. Соціальна робота сприяє формуванню, здійсненню і реабілітації життєвих сил людини.

Сучасний британський фахівець Стівен Шардлоу виокремлює такі напрями соціальної роботи: допомога людям, які зіткнулися з проблемами, у пошуку шляхів їх розв'язання; допомога людям – допомогти собі; надання допомоги не тільки тим, хто її потребує, але й вживання заходів щодо захисту вразливих верств суспільства від інших осіб; здійснення догляду за особами, неспроможними це зробити самостійно та ін.

Програма соціальної роботи з військовозобов'язаною українською молоддю ставить за мету організацію допомоги призовникам та військовослужбовцям у вирішенні соціально-психологічних проблем шляхом надання інформаційних, психологічних і корекційних послуг. При цьому, домінуючим є індивідуальний адресний підхід та створення системи комплексного впливу на особистість.

Реалізація програми спрямована на вирішення наступних завдань: зменшення кількості злочинів серед військовослужбовців (в тому числі випадків ухилення від проходження військової служби), формування стереотипу поведінки молоді на усвідомлене проходження строкової служби у Збройних силах України, створення комплексної системи соціальної допомоги військовозобов'язаній молоді та ін.

Діяльність програми спрямована на роботу з такими категоріями клієнтів: призовники (юнаки до 18 років, які призиваються на дійсну строкову військову службу), військовослужбовці (особи офіцерського складу, прапорщики, мічмани, військовослужбовці строкової і надстрокової служби та військової служби за контрактом), члени родин призовників та військовослужбовців (батьки, дружини, діти й інші близькі родичі призовників та військовослужбовців, а також опікуни й особи, які здійснюють піклування над призовниками), молодь, яка звільнилася із Збройних сил України.

Основні проблеми звернень військовослужбовців, що потребують проведення індивідуальних консультацій стосуються таких питань: проблеми особистості (внутрішньо-особистісні конфлікти, проблеми стосунків із оточенням, адаптація до військового колективу, зняття психологічної напруги, перевантаження, соціальна ізоляція, підтримання зв'язків із родиною), аспекти армійського життя (нестатутні взаємовідносини, проблеми першого та останнього періодів служби, суїцидальні та гоміцидні наміри), сімейні питання (внутрішньо-сімейні конфлікти, виховання дітей у родині) та ін.

Під час індивідуальних консультацій соціальні працівники використовують методи психологічного впливу та бесіди з елементами переконання і навіювання. До форм соціальної роботи відносять: соціально-

психологічний тренінг, психокорекційні вправи та діагностичне обстеження. Окремим методом соціальної роботи є використання лекцій, які несуть профілактичне й інформаційне спрямування.

Етапами соціальної роботи з військовозобов'язаною молоддю є вивчення морально-вольових якостей особистості, військово-професійна спрямованість, особливості спілкування і поведінки в колективі, визначення адаптації до військової служби, а також профілактика суїцидальних проявів.

Отже, сучасна соціальна робота є активним елементом громадянського суспільства, заснована на гуманному ставленні людини до людини. Вона відрізняється від філантропії (благодійництва) та інших видів діяльності, зорієнтованих на допомогу у вирішенні проблем людини чи групи людей, розвитком техніки подолання труднощів і вироблення навичок самопомоги.

Література:

1. Димитрова Л.М. Соціальна робота: логіка розвитку // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 1.
 2. Соціальна робота: технологічний аспект. Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й.Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 198-214.
 3. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями: Інформаційно-методичний збірник. – К. : ДЦССМ, 2003. – 335 с.
 4. Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. – К. : ДЦССМ, 2001. – 64 с.
 5. Соціальна підтримка військовозобов'язаної молоді / За заг. ред. А.О.Бучака. – Рівне, 2002. – 51 с.
- Соціальна робота з допризовною, призовною молоддю, військовослужбовцями, службовцями за призовом та юнаками, які звільняються з лав Збройних сил України. – К. : УДЦССМ, 1999. – 44 с.

УДК 378.147 : 614.84

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ С.Ц.З.: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА АНАЛІЗ ПІДХОДІВ

Голик М.Д., Кірова Х.І.

Вовк Н.П.

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

Зважаючи на те, що в нинішніх умовах ринку праці зростає попит на фахівців, які можуть приймати нестандартні рішення, творчо підходити до виконання своїх обов'язків, адекватно сприймати ситуацію та мають внутрішні мотиви і резерви для саморозвитку, необхідними сьогодні стають такі шляхи і форми професійної підготовки, які б не тільки забезпечували отримання молодим спеціалістом відповідної кваліфікації, а й сприяли б його світоглядному, професійному та особистісному зростанню, розвитку його самосвідомості, самоідентичності.

За мету нашого дослідження поставлене визначення поняття «професійний саморозвиток» майбутнього фахівця с.ц.з. Отже категорія саморозвитку є основною для нашого дослідження, адже саморозвиток генетично виникає на певному рівні психічного розвитку особистості і, багато в чому, визначає подальший особистісний та професійний розвиток людини. М. М. Костогризів розуміє феномен саморозвитку як обов'язково внутрішній, мотиваційний процес, спрямований на досягнення конкретної мети, як свідоме самовдосконалення [1, с.44]. Внутрішньо організовані процеси відбуваються за наявності спрямованості особистості на саморозвиток. Спрямованість розуміємо як сукупність мотивів, які впливають на поведінку людини, незалежно від ситуації. Якщо ця інтегративна якість розвинена, особистість відчуває і усвідомлює необхідність саморозвитку, її захоплює пізнавальна діяльність, вона націлена на результат і подальший розвиток; ідеться про внутрішній поштовх, який веде її до творчого зростання. Ця точка зору актуальна для навчального процесу і має надзвичайне значення, оскільки мова йде про самомотивацію, самоменеджмент студента, і в такому випадку студенту, як і викладачу, не доводиться виявляти вольове зусилля для успішного перебігу педагогічного процесу. Той, хто навчається, сам шукає зміст, форми, методи, щоб змінювати, вдосконалювати себе. Т. В. Тихонова, Н. М. Лосєва розглядають саморозвиток як зовнішньо організований процес особистісного та професійного самозмінення, самовдосконалення, як процес або технологію, що включає сукупність форм, методів і прийомів [6, с.4; 3, с.129]. Для чіткого розуміння студентом цілей, завдань, шляхів і методів досягнення результатів, свідомого ставлення до процесу навчання як до процесу самовдосконалення та самоперетворення, педагогічний процес передбачає наявність суб'єкт - суб'єктних відносин між студентом та викладачем. Необхідно зазначити, що як внутрішньо організовані, так і зовнішньо організовані процеси саморозвитку базуються на психічних

процесах людини. Самопізнання, самоактуалізація, пізнання власних психічних та психомоторних здібностей, емоційних та вольових якостей стають запорукою успішного розвитку та саморозвитку. Оскільки людина соціальна за своєю природою, не викликає сумніву те, що її розвиток залежить від суспільства, і особистість не може розвиватися без впливу середовища. М. А. Костенко визначає саморозвиток як становлення особистості з метою ефективної самореалізації на основі внутрішньозначущих впливів, тобто простежується наявність двох складових процесу: зовнішньої і внутрішньої [2, с.7]. Г. К. Селевко зазначає, що спрямованість та інтенсивність саморозвитку і самовдосконалення значною мірою визначаються соціальним середовищем та використаними педагогічними засобами [5, с.57].

Проведений нами аналіз та узагальнення наукових матеріалів свідчить про те, що визначились два підходи до розуміння поняття саморозвитку: *психологічний* та *процесуально - організаційний*. Для *психологічного* підходу характерне тлумачення саморозвитку як важливості бути справжнім суб'єктом свого життя, визначення, як якісної зміни бачення світу, самого себе, своєї ролі в ньому, як свідомої зміни або такого ж свідомого прагнення зберегти незмінним своє «Я». *Процесуально - організаційний* підхід до визначення поняття саморозвитку об'єднує розуміння особистісних і професійних самозмін як процесів. Серед них виділяють внутрішньо і зовнішньо організовані процеси. Зовнішньо організований процес саморозвитку передбачає наявність зовнішнього впливу, який, по суті, є педагогічним процесом, але існує і неорганізований вплив, вплив середовища, тобто соціальний.

Таким чином, аналіз праць дозволяє стверджувати, що процес професійного саморозвитку майбутнього фахівця с.ц.з. дещо виходить за рамки суто професійної діяльності, оскільки спрямований на самоактуалізацію, саморозвиток кожного курсанта, розвиток у нього здатності «виходити за межі самого себе» (В. Франкл), знаходити нові змісти у конкретній справі й у всьому своєму житті. Це розширює його можливості і в удосконаленні себе у професійній діяльності, і в удосконаленні власної особистості.

Цінність самопізнання та саморозвитку особистості в процесі професійної підготовки не викликає сумнівів, та ці процеси у молодій людині під час навчання у педагогічному університеті потребують підтримки і сприяння, оскільки навчити самого себе значно складніше, ніж когось.

Щоб стати суб'єктом саморозвитку, особистість повинна досягти певного рівня розвитку самосвідомості. Самосвідомість працює за принципом постійної взаємодії (діалогу) різних аспектів Я, в якій активно задіяні механізми, з одного боку, самопізнання, емоційно – ціннісного ставлення, а з іншого – саморегуляції та самоконтролю. Результатом такої взаємодії є усвідомлення себе, Я – концепція. Розвиток самосвідомості є, з одного боку, необхідною базовою умовою становлення особистості як суб'єкта саморозвитку, а з іншого, в результаті здійснення процесу саморозвитку підвищується рівень самосвідомості суб'єкта саморозвитку як суб'єкта власної діяльності (самотворення).

Таким чином, аналіз різних підходів до визначення поняття «професійний саморозвиток» дозволяє нам розглядати його як *безперервний, цілеспрямований процес особистісного і професійного вдосконалення, заснований на взаємодії внутрішньозначущих і активно творчо сприйнятих зовнішніх факторів та спрямований на підвищення рівня професіоналізму, розвитку професійно значущих якостей, акумулювання професійної майстерності, досвіду, знань, умінь, норм та цінностей; процес, в якому особистість є суб'єктом розвитку, яка володіє стратегіями розв'язання нових завдань щодо творення нею себе, свого внутрішнього світу та реалізує їх у професійній діяльності*. Це складний соціально-опосередкований процес формування особистості, яка вирізняється індивідуально-своєрідним співвідношенням особистісних ознак: рис характеру, особливостей спрямованості, самосвідомості. Оскільки суб'єктивно для індивіда особистість виступає як його «Я», система уявлень про себе, що конструюється індивідом у процесах діяльності і спілкування та забезпечує єдність і тотожність його особистості, то саме процес становлення самосвідомості, «Я - образу» може розглядатися як один із ключових процесів особистісного розвитку та саморозвитку.

Література:

1. Костогрызов Н.Н. Личностно-профессиональное саморазвитие военного педагога а вузе [текст] /diss.rsl.ru/ Дис.к.пед.н., М., 2006. – 176 с.
2. Костенко М.А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя: Автореф. дис. ...к.пед.н.: 13.00.04. – Х., 2004. – 20 с.
3. Лосева Н.М. Саморозвиток викладача вищої школи: Навчальний посібник. – Д.: ДонНУ, 2003. – 336 с.
4. Мастеров, Б. М. Психология саморазвития / Б. М. Мастеров, Г. А. Цукерман. - М.: Интерпракс, 1995. – 288 с.
5. Селевко Г.К. Технологии развивающего образования. М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 192 с.
6. Тихонова Т.В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя інформатики: Автореф.дис. ... к.пед.н.: 13.00.04 – К., 2001. – 20 с.

УДК 371.15

**ЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ У СТВОРЕННІ ІМІДЖУ ПРАЦІВНИКА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ***Гаврилюк Ю.М.***Лаврецький Р.В.** канд. істор. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Культурна, вихована людина завжди повинна піклуватись про свій зовнішній вигляд. Зовнішній вигляд – те, як люди бачать і сприймають зовнішність іншої людини. Оцінка сприйняття зовнішнього вигляду залежить від різних характеристик: охайність і чистота, воля і природність поведінки, гідні манери, харизма та інші.

Найважливішою складовою зовнішнього вигляду є одяг. Одяг залежить від становища, стилю, смаку, уподобань та матеріального стану людини. Наш одяг — це частина того внутрішнього світу, котрий свідчить про нашу особистість, статус, авторитет [1]. Основне правило - одяг не повинен бути брудним, неохайним чи подертим. Це свідчить про недбалість його власника, неповагу до людей і в першу чергу до самого себе.

Повсякденним одягом працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій є форма, яка має відповідати вимогам законодавства та статуту. Але основною вимогою до неї має бути охайність [2]. Працівники повинні завжди мати відмінний зовнішній вигляд, бути чистими та охайними під час виконання службових обов'язків в уніформі або в простому одязі.

Одною з основних таємниць довершеного вигляду працівників нашої сфери – це зручність форменого одягу, можливість почувати себе в ньому спокійно і вільно в будь-яких робочих ситуаціях. Одяг не має обмежувати рухи, заважати нахилитися або піднімати руки, одним словом, не сковувати рухи [3].

Важливим елементом зовнішнього вигляду працівників ДСНС є взуття. Взуття вимагає особливого догляду, має бути чорного кольору та обов'язково начищеним. А головне – взуття повинне бути зручним, адже діяльність рятувальників є досить різноманітною.

Не менш важливим чинником для досягнення повноцінного зовнішнього вигляду працівників ДСНС є зачіска. Вона повинна бути короткою та охайною для чоловіків, для жінок зачіска має бути строгою, волосся зібране та не заважати виконанню службових обов'язків. Також необхідно звертати увагу на зовнішній вигляд шкіри обличчя та рук, зубів, нігтів та запах тіла.

У створенні власного професійного іміджу важливе значення посідає зовнішній вигляд. Спостережливій людині взуття, одяг і зачіска можуть багато чого розповісти про ваш внутрішній світ, про особисті цінності і навіть, можливо, про підсвідомі чи майбутні рішення [4]. Бувають розумні, обдаровані працівники, але з неохайною зовнішністю. Бувають обмежені, але “претензійно” і вишукано одягнені. Часом трапляються такі особи, котрі за елегантною зовнішністю маскують душевну пустоту та потворність [2]. Помічено, що коли працівник має “доглянутий” зовнішній вигляд, то він немов наперед одержує позитивну оцінку.

Працівник ДСНС повинен з гідністю ставитись до свого форменого одягу, слідкувати за його станом та станом гігієни свого тіла, показуючи наглядний приклад всім іншим [5].

Отже, в наш час швидкий розвиток виробництва і пов'язана з цим проблема вдосконалення професійних стосунків змушують усе більше уваги звертати не тільки на прямі, а й на додаткові чинники, які впливають на успіх у ділових контактах, а зовнішній вигляд допомагає створити необхідну атмосферу.

Література:

1. Тимошенко Н. Л. Одяг ділової людини / Н. Л. Тимошенко // Політика і час. – 2000. – № 1–2. – С. 105–106.
2. Лаврецький Р.В., Мовчан І.О., М'якуш І. І. Професійна етика та етикет працівника МНС : навч. посібник / Р. В. Лаврецький, І. О. Мовчан, І. І. М'якуш ; вид. 3-ге, перероблене і доповнене. – Львів : “СПОЛОМ”, 2011. – 148 с.
3. Литвин А. Н. Деловой этикет / А. Н. Литвин. – Ростов н/Д : «Феникс», 2002. – 224 с.
4. Кузнецов А. Н. Этикет : учебное пособие / А. Н. Кузнецов. – Минск : Тетра Системс, 2003. – 416 с.
5. Мовчан В. С. Етика : навч. посіб. / В. С. Мовчан ; 3-тє вид., доп. і випр. – К. : Знання, 2007. – 483 с.

УДК 614.84.(378.016+159.9)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ КУРСАНТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЇХ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ*Гикавчук Л.В.***Мохнар Л.І.**

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

На сучасному етапі розвитку незалежної України одним із найважливіших завдань системи вищої освіти, реформування якої здійснюється у напрямку інтеграції в Європейський освітній простір, є виховання високодуховних та всебічно розвинутих фахівців як активних громадян держави, здатних до постійного самовдосконалення, із соціально визначеними ціннісними орієнтирами, прагненнями до взаємодії з іншими людьми та належною культурою поведінки. Навчання у вищому закладі освіти - процес складний і важкий, який вимагає від курсантів високої свідомості й активності, надзвичайно високого інтелектуального напруження, зосередженості уваги, мобілізації вольових зусиль і підвищеної працездатності, самоорганізації, раціонального розподілу часу на навчання і відпочинок. Це в свою чергу може призводити до появи внутрішніх та міжособистісних конфліктів, які ведуть до особистісних дисгармоній, фрустрацій, тривоги, негараздів у навчанні, особистому житті, невміння спілкуватися в колективі, психічного перевантаження, психофізіологічного напруження, виникнення стресових ситуацій.

Серед специфічних для ВНЗ системи МНС України особливостей навчально-службової діяльності курсантів найчастіше виділяють наступні:

- жорстка регламентація розпорядку дня;
- поєднання навчальної діяльності з виконанням службових обов'язків;
- підпорядкування і субординація;
- перевага групових видів діяльності.

Проте, особливо важливо відмітити, що прибуття на місце навчання призводить ще й до значних змін міжособистісних контактів, соціального статусу, життєвих стереотипів, системи взаємовідносин, що склалась з оточуючими і неминуче вимагає перегляду установок, відношень, уявлень про соціальні ролі, таким чином, щоб вони знову були адекватними в нових умовах. Першокурсник, який потрапив у новий колектив, змушений приймати ті „правила гри” які засновуються в ньому. Тому, у процесі взаємодії між учасниками можуть виникнути часткові суперечності, іноді й антагонізм позицій, що є наслідком розбіжностей їх цінностей, цілей, мотивів.

Зрозуміло, що вищий навчальний заклад має докласти усіх зусиль для створення оптимальних умов для адаптації першокурсників. Відтак, завданням керівників курсантських підрозділів є створення таких умов, щоб максимально полегшити процес подолання першокурсниками всіх перешкод на шляху до успішної адаптації. Від того, наскільки добре керівники будуть володіти атмосферою в колективах, особливо в перші 2-3 тижні після створення молодого курсантського колективу, залежить в цілому подальша ситуація, їх адаптація в новому колективі.

Зрештою, до психолого-педагогічних умов оптимізації міжособистісної взаємодії можна віднести: розвиток у курсантів комунікативної компетентності; вдосконалення техніки міжособистісного спілкування; вироблення навичок саморегуляції; попередження і корекція наявних соціальних порушень; подолання комунікативних бар'єрів; розвиток основних комунікативних умінь за допомогою відповідних вправ і активних методів групового навчання; створення психологічної атмосфери у взаєминах, що забезпечують душевний комфорт і підтримку.

Оптимізувати міжособистісну взаємодію, перебороти бар'єри і труднощі, досягти конструктивності у вирішенні конфліктних ситуацій, бути психологічно адаптованим у курсантському середовищі та, нарешті, досягти високого рівня культури у спілкуванні курсанти зможуть, володіючи розвинутою комунікативною флексибільністю. Тому, при вираженій необхідності, потребі і зацікавленості курсантів у знаннях і вміннях ефективно і творчо взаємодіяти, удосконалювати комунікативну креативність, загальну і професійну компетентності у взаємовідносинах доцільним є активне залучення психологів служби психологічного забезпечення навчального закладу для надання психологічної допомоги особовому складу, введення спецкурсів або факультативних занять з підвищення комунікативної компетентності курсантів як традиційними методами, так і методами активного соціально-психологічного навчання, психологічна підтримка першокурсників у подоланні труднощів самостійного життя і вибудовуванні комфортних взаємин з однокурсниками і педагогами.

Література:

1. Педагогіка вищої школи: Навч. Посібник за ред. З.Н.Курлянд.-К.: Знання, 2005, с. 73 - 79.
2. Ануфрієв М.І., Бандурка О.М., Ярмиш О.Н. Вищий заклад освіти МВС України: Науково-практичний посібник. - Харків: Ун-т внутр. справ, 1999, с. 269 – 293.

УДК 159.942

ЕМОЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ КУРСАНТАМИ*Гнатюк О. М.***Цюприк А. Я.**, канд. пед. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Аналізуючи причини невдач, помилок своїх або чужих, курсант нерідко приходиться до висновку, що саме емоції перешкодили впоратися із завданнями. Хтось погано провів ділову зустріч, тому що сильно нервував, хтось невдало виступив публічно, тому що не зумів подолати хвилювання.

Діяльність людини, її поведінка завжди викликають позитивне або негативне ставлення до неї. Ставлення до дійсності відображається в мозку й переживається як задоволення або незадоволення, радість, сум, гнів, сором. Такі переживання називають емоціями, почуттями. [2]

Емоції та почуття здійснюють сигнальну та регульовальну функції, спонукають людину до знань, праці, вчинків або стримують її. Людські емоції і почуття найяскравіше виражають духовні запити і прагнення людини, її ставлення до дійсності. Вони визначаються як особливий клас суб'єктивних психологічних станів, що відображаються у формі безпосередніх переживань і приємних процесів і в результаті практичної діяльності.

Емоції є специфічною реакцією організму на зміни у внутрішньому або зовнішньому середовищі. Рейковський Я. підкреслює, що компоненти емоційного процесу характеризують його як внутрішній стан, як акт регулювання, а не як поведінковий акт особи, що суб'єктивно переживає психічні явища. В зв'язку з цим він виділив три основних компоненти емоційного процесу: [1]

Перший – це компонент емоційного збудження, що визначає мобілізаційні зрушення в організмі.

Другий компонент емоційного процесу пов'язаний з тим, яке значення емоційна подія має для суб'єкта – позитивну або негативну.

Третій компонент пов'язаний зі специфічними якісними особливостями події, що має значення для суб'єкта, і відповідно може бути охарактеризований як зміст (або якість) емоції.

Емоціям властива полярність. Вона виявляється в тому, що кожна емоція, кожне почуття за різних обставин можуть виявлятися протилежно: «радість – горе», «любов-ненависть», «симпатія – антипатія», «задоволення – незадоволення». Полярні переживання мають явно виражений позитивний або негативний відтінок. Умови життя та діяльності викликають почуття різного рівня активності. Розрізняють стенічні емоції і почуття – ті, що посилюють активність, спонукають до діяльності, та астенічні – ті, що пригнічують людину, послаблюють її активність. [4]

Залежно від індивідуальних особливостей особистості, її стану і ставлення до ситуації та об'єктів, що викликають переживання, емоції і почуття виявляються більш або менш інтенсивно, бувають довготривалими або короткочасними. [3]

Отже, у вивченні життєдіяльності курсанта найбільш істотно те, що всі основні типи станів не тільки зберігаються в діяльності, а й часто виступають у найбільш чіткій формі поведінки.

Література:

1. Рейковський Я. Експериментальна психологія емоцій. М., 1979.-231с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб./ О.В. Скрипченко, Л.В. Доменська, З.В. Огороднійчук та ін.- К.: Просвіта, 2001.- 416с.
3. Кон И.С. Психологические особенности подростка / Возрастная и педагогическая психология: учебник для студентов пед. ин-тов.- М.: Просвещение, 1979.
4. Комаров О.М. Режимы праці та відпочинку персоналу / Управління персоналом. - 2005. - № 6.

УДК 159.954:82-053.67

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРИВОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ*Гринюк О. П.***Кривопишина О.А.**, д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Проблема тривожності займає особливе місце у сучасному науковому знанні. Знайдеться не так багато таких психологічних явищ, значення яких одночасно оцінюється і надзвичайно високо, і достатньо вузько, навіть функціонально. Тому не дивно, що цій проблемі присвячена велика кількість досліджень, причому не тільки у психології та психіатрії, але й в біохімії, фізіології, філософії та соціології.

Тривожність – психічний стан емоційної напруги, настороженості, хвилювання, душевного дискомфорту, підвищеної вразливості при ускладненнях, загостреного почуття провини і недооцінювання себе у ситуаціях очікування, невизначенності або передчуття неясної загрози значущій рівновазі особистості [5,138-139].

На зв'язок тривожності, тривоги і внутрішнього конфлікту самооціночного типу вказував Д. Мак-Клеланд. Згідно з його думкою, дисгармонійне уявлення про себе, наявність внутрішніх суперечностей в образі “Я” призводить до зниження сили “Я” і підвищує сприйнятливості до фрустрації, що сприяє переживанню тривоги[5,71].

У працях К. Роджерса тривожність розглядається як деяка емоційна реакція на внутрішню особистісне протиріччя, на конфлікт між Я – реальним та Я – ідеальним [5,38]. Тривожність – це стан, що переживається людиною як скованість, напруженість, причину якого він усвідомити не може. Тривожність при такому підході позбавлена статусу особливого, самостійного психологічного утворення і є, по суті, лише функцією конфлікту.

Тривожність має захисну (передбачення небезпеки і підготовка до неї) та мотиваційну функції (легка тривожність посилює мотивацію досягнення). Нормальний (оптимальний) рівень тривожності розглядається як необхідний для ефективного пристосування до дійсності (адаптивна, мобілізуюча тривога). Надмірно високий рівень розглядається як дезадаптивна реакція, що виявляється у загальній дезорганізації поведінки і діяльності.

Отже, в даний час виділяються в основному 2 типи джерела стійкої тривожності:

1) довготривала зовнішня стресова ситуація, яка виникла в результаті частого переживання стану тривоги (Ю. Ханін, Ч. Спілбергер);

2) внутрішні – психологічні або психофізіологічні – причини.

Фактори спілкування виділяються сьогодні як центральні при дослідженні практично всіх сторін розвитку. Перш за все, тут йде мова про дитячо-батьківські стосунки, як особливі детермінанти розвитку, які виникають на перехрещенні дії факторів об'єктивних і суб'єктивних.

Отже, по-перше, тривожність породжується міжособистісними стосунками, а по-друге, потреба в уникненні або в усуненні тривожності по суті дорівнює потребі в міжособистісній надійності і безпеці. Тривожність іде поряд з людиною там, де вона вступає в контакт з іншими людьми, вона є основним джерелом психічної енергії.

Центральна роль незадоволення потреби у міжособистісній надійності підкреслюється у працях К. Хорні[1,59]. Розглядаючи як головну ціль розвитку людини прагнення до самореалізації, К. Хорні оцінює тривогу як основну протидію даній тенденції. Існує різниця між розумінням тривожності у ранніх і пізніх працях К. Хорні, проте не змінюється оцінка ролі середовища у виникненні тривожності дитини. У дитини є певні міжособистісні потреби – у любові, турботі, схваленні з боку інших тощо. Якщо ці потреби задовольняються у ранньому досвіді дитини, якщо вона відчуває любов і підтримку оточуючих, то у неї розвивається почуття безпеки і впевненості у собі. Але часто близькі люди не можуть створити для дитини таку атмосферу: їх ставлення до дитини блокується їх власними викривленими, невротичними потребами, конфліктами і очікуваннями. У результаті в дитини виникає базисна тривожність як переживання глибокої ненадійності і стурбованості. Це почуття ізольованості та безпомічності у світі, який дитина сприймає як потенційно ворожий собі.

Надійна прив'язаність дитини до близької людей у дитячі роки важлива для її подальшого соціального та особистісного розвитку. Е. Еріксон вважав, що розвиток довіри є першою сходинкою психосоціального розвитку. Довіра виникає завдяки материнській турботі. Матері та інші дорослі, що

турбуються про дитину у власних реакціях на годування, відлучення від грудей та заспокійливу поведінку виражають свої цінності та установки у відношенні тілесних функцій, самостимуляції і того, що вони вважають прийнятним рівнем близькості та опіки. Саме за цими реакціями діти дізнаються, вважають їх поганими чи добрими, повинні вони хвилюватись і відчувати провину, і коли вони можуть заспокоїтись і відчути себе у безпеці[189].

Отже, щодо соціально-психологічних детермінант тривожності, то більшість психологів дотримуються думки, що тривожність передається дитині від напруженої, тривожної матері або виникає внаслідок невпевненості дитини у батьківській любові і підтримці.

Один зі шляхів подолання тривожності – це психотерапія. Підкреслюється, що оскільки тривожність виникла у процесі міжособистісного спілкування, то і перетворена вона може бути у процесі правильно організованого психотерапевтичного спілкування. К. Хорні робить наголос на зміст спілкування – усвідомлення пацієнтом під керівництвом психотерапевта тривожності і невротичних конфліктів, хибності ідеалізованого Я і спільній розробці стратегій справжнього вирішення внутрішніх конфліктів.

Е.Фром підкреслював, що основним джерелом тривожності, внутрішнього хвилювання є переживання відчуження, пов'язаного з уявленням людини про себе як про окрему особистість і яка відчуває у зв'язку з цим свою безпомічність перед силами природи і суспільства [3, 118].

З метою дослідження рівня тривожності студентів (віком 18 – 19 років, спеціальності “Практична психологія”) було проведено дві методики: тест Спілберга – Ханіна на визначення особистісної та ситуативної тривоги і тест Філліпса на визначення рівня шкільної тривожності. З тридцяти осіб 13% студентів виявилось із низьким рівнем ситуативної тривожності, 47% - із середнім, 40% – із високим. При досліджуванні рівня особистісної тривожності респондентів із низьким рівнем не виявилось, проте 59% мають середній рівень, а 41% - високий. За результатами дослідження рівня тривожності щодо навчальної діяльності були отримані наступні результати: респондентів з низьким рівнем виявилось 26% , середнім – 53%, високим – 21%.

На основі цього дослідження можна зробити висновок, що у 87% студентів юнацького віку рівень ситуативної та особистісної тривожності знаходиться на рівні середніх та високих значень; рівень тривожності щодо навчальної діяльності знаходиться у межах низьких та середніх значень (47%).

Література:

1. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / Карен Хорни. – СПб.: Питер, 2002.- 224 с. – (Серия “Психология классика”.)
2. Эриксон Э.Г. Детство и общество / Э.Г.Эриксон. – СПб.: АСТ, 1996. – 592 с.
3. Фромм Э. Искусство любить / Э.Фромм; [пер. с англ. Д.А. Леонтьева]. – СПб.: Азбука классика, 2008. – 224 с.
4. Психологія особистості: Словник довідник / [За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко]. – Київ: Рута, 2001. – 320 с.
5. Прихожан А.М. Психология тревожности / А.М.Прихожан. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.

УДК 316.346

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РІВЕНЬ АГРЕСИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Кіндратів Т.Б.

Брочковська Ю.Б.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасному суспільстві гостро постає проблема агресивної поведінки, зокрема серед дітей та підлітків. Щодня через ЗМІ ми отримуємо повідомлення про випадки агресії в навчальних закладах, на вулиці, в сімейному оточенні. Агресія дітей та підлітків зумовлюється різними групами факторів: індивідуальними, сімейними, соціальними. Серед соціальних чинників значне місце займають засоби масової інформації, через які транслюються прояви агресії, які безпосередньо впливають на психіку підлітків.

Дослідженню феномену агресивної поведінки – її сутності, причин виникнення, типології – присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких А. Бандура, Л. Берковіц, Г.

Бреслав, Р. Берон, П. Ковальов, Д. Коннор, К. Лебединська, Н. Левітів, Ю. Можгінській, А. Налчаджян, А. Патерсон, М. Райська, А. Реан, Д. Річардсон, Л. Семенюк, І. Фурманов, О. Шляхтін та ін.

Поняття „агресивна поведінка” є похідним від слова агресія. У сучасному розумінні агресія (від фр. *agressif* – войовничість; від лат. *aggredior* – нападаю) – це дія, що має на меті заподіяння моральної або фізичної шкоди іншим. Агресивна поведінка – це поведінка, метою якої є нанесення шкоди певному об’єкту або людині. [1, с. 35]. Агресивність тлумачиться як стійка риса особистості, готовність до агресивної поведінки.

А. Бандура, автор теорії соціального научіння, розглядав агресію як наслідок наслідування агресивної поведінки оточуючих. Дитина, спостерігаючи агресивні дії дорослих, повторює їх, проявляє агресію, не усвідомлюючи наслідків такої поведінки. Таким чином, ті сцени насильства, що транслюються через ЗМІ також можуть бути прикладом для наслідування у реальному житті.

ЗМІ транслюють нам агресію у різних формах: випадки з реального життя в телепередачах; агресивні сцени в кінофільмах, повідомлення в пресі. Прикладом жорстокої поведінки є подія в США, коли 14 грудня 2012 р. в початковій школі "Сенді Гук" в місті Ньютаун, штат Коннектикут, 20-річний Адам Ланца розстріляв 26 людей, зокрема 20 дітей. У кожну жертву випускав по три кулі [4]. Це реальна історія, що показує небезпеку агресивності підлітків, можливість її перетворення у форми жорсткого насильства.

Як відомо, ЗМІ здійснюють вплив на свідомість особистості, застосовуючи такі психологічні механізми, як зараження, навіювання, ідентифікацію. Психіка підлітка легше піддається навіюванню, ніж психіка дорослого, тому агресивні патерни поведінки, що демонструються через ЗМІ, повинні підлягати контролю з боку суспільства.

Моніторинг сцен насильства в програмах провідних телеканалів України, проведений Українським центром політичного менеджменту в травні 2004 року, показав такий середньостатистичний інтервал між сценами насильства за добу: на каналі «УТ-1» – сцени насильства з’являються прибіл. кожні 40 хв.; на каналі «1+1», «Інтер» – кожні 15 хв.; «ІСТV» - 12 хв., «СТБ» - 9 хв. [2].

Зарубіжні дослідники здійснили аналіз того, який вплив здійснюють сцени насильства на психіку дітей. Базуючись на результатах близько 1000 досліджень сцен насильства упродовж останніх 40 років, Американська академія педіатрії опублікувала чотири найважливіші висновки:

- 1) діти, які переглядають багато насильницьких сцен, сприймають насильство як легітимний спосіб розв’язання конфліктів;
- 2) такий перегляд робить їх беззахиснішими перед насильством у реальному житті;
- 3) чи більше переглядає дитина таких сцен, то більше ймовірності, що вона сама колись стане жертвою насильства;
- 4) якщо підліток віддає перевагу таким передачам, збільшується вірогідність того, що він сам у дорослому віці буде агресивною людиною і навіть може здійснити злочин [3, с. 37].

Отже, ЗМІ безпосередньо впливають на формування агресивності молодих людей, іноді – заохочують її. Оскільки в підлітковому віці психіка ще не є достатньо сформованою, а ЗМІ активно впливають на формування ціннісних орієнтирів, то це стає глобальною проблемою, вирішення якої має здійснюватись на державному рівні. Необхідним є подальше дослідження впливу агресивних повідомлень, насильницьких сцен, що передають ЗМІ, на психіку підлітка, а також впровадження профілактичних засобів для послаблення такого впливу.

Література:

1. Андреев Ю.С. Агресивна поведінка підлітків: сутність, причини та види //Вісник ЛНУ ім.Тараса Шевченка. – 2011. - № 20. – с. 34-42.
2. Богун І.Ю, Рудик Я.М. Вплив засобів масової інформації на формування агресивної поведінки молоді //http://www.nbuv.gov.ua/portal/ soc_gum/nvnau_ppf/2010_155_2/10biy. pdf.
3. Бугера О. Телевізійна продукція з елементами насильства та агресії: проблема впливу на протиправну поведінку неповнолітніх. //Відновне правосуддя в Україні. – 2007. - № 3. – с. 36-39.
4. Вбивчу агресію підлітків пояснюють браком уваги. // http://gazeta.ua/articles/life/_ vbivchu-agresiyu-pidlitkiv-poyasnyuyut-brakom-uvagi/473346.
5. Майерс Д. Социальная психология. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2007. – 587 с.

УДК 159.954:82-053.67

ДОСЛІДЖЕННЯ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Данилюк О.О.

Кривопишина О.А., д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Проблема організації власної психічної діяльності надзвичайно актуальна для майбутніх психологів. Сучасні психологи повинні володіти максимальною самоактуалізацією та самореалізацією, усвідомлювати перспективи свого особистісного і професійного розвитку. Знаючи власний рівень самоактуалізації, особистість завжди може чітко окреслити стратегію життєвого шляху та оцінити свої успіхи [3].

Термін «самоактуалізація» вперше запропонував у 1939 році німецький невролог і психіатр Курт Гольдштейн. Він наголошував, що самоактуалізація є головним мотивом, який слугує основою розвитку, самовдосконалення, творчої тенденції особистості. При цьому вона не завжди означає завершення проблем і труднощів, а навпаки, особистісний ріст часто може спричинити страждання та біль.

Над розвитком теорії самоактуалізації працював Карл Роджерс, який висунув гіпотезу про те, що вся поведінка регулюється деяким мотивом, названим тенденцією актуалізації, тобто тенденцією розвивати та вдосконалювати особистість. Прагнучи досягнути стати повноцінно функціонуючою особистістю, людина проводить наповнене сенсом, пошуками і хвилюваннями життя [2].

Чи не найбільший внесок в розвиток теорії самоактуалізації зробив Абрахам Маслоу. Він вважав, що лише та людина, яка має тенденцію до самоактуалізації, має право називатися людиною. Самоактуалізація за Маслоу — це потреба в реалізації своїх потенційних творчих можливостей, здібностей і талантів; безперервне прагнення внутрішньої єдності, інтеграції особистості. Самоактуалізація передбачає відповідальність за те, що говорить і робить людина. Маслоу стверджував, що взяття на себе відповідальності за власні дії є важливою умовою самоактуалізації [1].

А. Маслоу стверджував, що самоактуалізовані люди здатні сприймати навколишній світ та оточуючих адекватно та неупереджено. Вони бачать реальність такою, якою вона є, а не такою, якою вони б хотіли її бачити; незалежні від оточення, вільні в своїх діях, не намагаються справити враження. Самоактуалізатори захоплені своєю улюбленою справою незалежно від виду діяльності — чи то музика, чи то спорт, чи то механіка, чи домогосподарювання. Ці люди обдаровані, схильні до творчої діяльності та мають високий рівень креативності у повсякденному житті [1].

Крім цього, питання самоактуалізації досліджував американський психолог і психотерапевт Еверетт Шостром. Він вважав, що в кожній людині живе маніпулятор, тобто неблагополучна особистість, яка прагне керувати оточуючими і не усвідомлює свою фальшивість. Більшість маніпуляцій негативно відбивається на житті самих маніпуляторів: вони втрачають можливість проявляти себе широко, втрачаючи себе. Актуалізатор — це протилежність маніпулятору. Він усвідомлює свою унікальність, цінність. Щоб самоактуалізуватися, потрібно, перш за все, усвідомити свої маніпуляції і намагатися їх уникати [4].

Було проведено дослідження на визначення рівня самоактуалізації «САМОАЛ» А.В. Лазукіна в адаптації Н.Ф. Каліна на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Вибірка складала 26 осіб віком 18-19 років з числа студентів та курсантів другого курсу спеціальності «Практична психологія». За даними дослідження було отримано наступні результати про співвідношення показників шкал: орієнтація в часі — 11%; цінності — 11%; погляди на природу людини — 7%; потреба в пізнанні — 10%; креативність — 10%; автономність — 9%; спонтанність — 7%; саморозуміння — 9%; аутосимпатія — 8%; контактність — 9%; гнучкість у спілкуванні — 9%. Отримані результати вказують, що респонденти мають середній рівень самоактуалізації особистості.

Варто зауважити, що для підвищення рівня самоактуалізації майбутніх психологів доцільно проводити психологічні тренінги, спрямовані на усвідомлення особливостей професійного спілкування, зміну уявлень про себе та інших, корекцію стереотипів у спілкуванні та діяльності, розвиток навичок суб'єкт-об'єктної взаємодії, формування мотивації до особистісного росту.

Література:

1. Маслоу А. Мотивация и личность / Пер. А. М. Татлыбаевой. — СПб.: Евразия, 1999. — 478 с.
2. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека — М.: Прогресс, 1998. — 480 с.
3. Удзенов А.З. Самоактуализация психологов в процес се обучения в ВУЗе. — Ставрополь, 2006. — Доступний з: <<http://dis.podelise.ru/index-98658.html>>.
4. Шостром Э. Анти-Карнеги, или Человек-манипулятор. — Минск: ТПЦ "Полифакт", 1992. — 127 с.

УДК 796.15:628.74

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ ПОДОЛАННЯ ПАРКАНУ СПОРТСМЕНАМИ З ПОЖЕЖНО-ПРИКЛАДНОГО СПОРТУ

Дека В.В.

Борсук В.А.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Змагання з пожежно-прикладного спорту беруть свій початок з 1937 року. З того часу майстерність спортсменів постійно зростала, а програма змагань набирала нових форм. Вдосконалювались як система оцінювання результатів, методи підрахунку набраних очок, в залежності від пріоритету залікового виду, так і виконання нормативів самими спортсменами. З 1963 року по теперішній час програма змагань не змінюється та включає в себе шість основних видів:

- подолання 100-метрової смуги з перешкодами;
- підіймання по штурмовій драбині на 4-ий поверх навчальної башти;
- підіймання по висувній драбині на 3-ій поверх навчальної башти;
- двоборство (складається із двох вправ: подолання 100-метрової смуги з перешкодами та підіймання по штурмовій драбині на 4-ий поверх навчальної башти);
- пожежна естафета 4×100 м;
- бойове розгортання.

Аналізуючи результати змагань з пожежно-прикладного спорту за останні 10 років, слід наголосити на значному прогресі, підвищенні уваги організаторів і учасників до даного виду спорту. Це пояснюється рядом чинників, серед яких найголовніше:

- удосконалення методики тренування спортсменів;
- удосконалення техніки (окремих прийомів і способів) виконання вправ на видах;
- покращення технічного забезпечення, спорядження та спортивного одягу.

У виді змагань «подолання стометрової смуги з перешкодами» спортсмени долають паркан удосконаленим способом. Техніка цього способу наступна:

- атакування паркану;
- групування;
- перехід через паркан;
- відштовхування ногою;
- приземлення.

Удосконалення методу полягає у тому що, атакувавши паркан, спортсмен групується, чим переводить кінетичну енергію поступального руху в потенційну енергію власного тіла. Процес переходу через перешкоду постійно контролюється руками, що виключає тертя корпусу тіла спортсмена об паркан чи інших уповільнюючих факторів. Після переходу паркану, перед приземленням, спортсмен відштовхується ногою від верхньої частини перешкоди. Це дозволяє не тільки безупинно продовжувати рух за інерцією, а і надати додаткового напрямленого прискорення для швидшого проходження дистанції. У порівнянні зі способом «перекат через паркан», даний спосіб є досить складним технічним елементом і потребує високого рівня координаційних, орієнтаційних і силових якостей спортсмена. Подолання паркану «новим способом» дозволяє покращити результат виконання даної вправи у цілому на 0,6 – 0,8 секунди.

Висновок. Удосконалення техніки подолання паркану дозволяє не тільки покращити результат, а й виконати вправу з меншою затратою сил. Окрім, цього використання даного методу проходження дистанції знижує ймовірність травмування спортсмена, а саме: зменшення компресійних ударів на хребет і коліна, завдяки відштовхуванню від паркану та пом'якшенню удару при контакті з біговою доріжкою.

Література:

1. Правила змагань з пожежно-прикладного спорту. – Київ, 2011. – 95с.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.: Фис, 1991. – 543 с.
3. Терехнев В.В., Грачев В.А., Подгрушный А.В., Терехнев А.В. Пожарно-строевая подготовка. Учебное пособие. - Москва, 2004. – 351 с.
4. Бондаренко М.В., Грачев В.А., Долматов С.Н. Методические указания по подготовке руководителя к занятиям по пожарно-строевой подготовке. - Москва: Академия ГПС, 2002.
5. Теорія і методика фізичного виховання. Науково-методичний журнал 05 (55) /2009.

УДК 159.9:331

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ
ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ***Довгань А.І.***Фомич М.В.**, доцент, канд. психол. наук
Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою кількістю надзвичайних ситуацій, які усе частіше виникають на спеціальних об'єктах, у закритих для більшої частини суспільства сферах діяльності. До перерахованих небезпек необхідно додати й загрози, які можуть виникнути у зв'язку із збереженням продуктів хімічної промисловості, ядерного палива, відпрацьованих відходів атомних реакторів тощо.

У зв'язку з цим, актуальним, на нашу думку, видається питання підготовленості, зокрема психологічної, фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРСЦЗ) МНС України до виконання професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що психологічна підготовленість працівника МНС до професійної діяльності в особливих умовах, значною мірою залежить від його психологічної загартованості, сформованості та розвитку низки специфічних професійно важливих якостей, що визначаються, як будь-які якості суб'єкта, які включені до процесу діяльності та забезпечують ефективність її виконання за певними параметрами надійності та продуктивності. Серед професійно важливих якостей фахівців ОРСЦЗ науковці виокремлюють такі: сміливість, рішучість, оперативне мислення, самовладання, готовність до ризику, емоційно-вольова стійкість, значний об'єм уваги та пам'яті, здатність швидко діяти в умовах дефіциту часу, фізична витривалість тощо.

Крім цього, на думку низки вчених та дослідників, важливим чинником психологічної підготовленості фахівців ОРСЦЗ слід вважати міру їхньої адаптованості до умов професійного середовища, які, як правило, характеризуються підвищеною екстремальністю, внаслідок інтенсивної дії стресорів, серед яких виділяють: теплове та світлове випромінювання; високу температуру навколишнього середовища; високу концентрацію диму; підвищену вологість в умовах перепаду температур; високий рівень шуму; вібрації; панічні стани серед людей; загрозу ураження струмом, паром; трупи людей; обгорілі чи потерпілі та ін.

Сукупність впливів цих факторів на фахівців ОРСЦЗ проявляється у дуже широкому спектрі психологічних наслідків і створює значне емоційне напруження у діяльності фахівців, та, у свою чергу, зумовлює необхідність завчасної підготовленості до діяльності у таких напружених умовах.

Таким чином, можна зазначити, що психологічна підготовленість фахівців ОРСЦЗ, у значній мірі, зумовлюється наявністю та необхідною розвиненістю відповідних професійно важливих якостей, а також мірою адаптованості особистості до дії стресорів професійної діяльності.

Література:

1. Кремень М.А. Спасателю о психологи : [учебное издание] / Маркс Аронович Кремень – Минск: Изд. центр БГУ, 2003. – 136 с.
2. Охременко О.Р. Діяльність у складних напружених та екстремальних умовах / Ольга Романівна Охременко. – К. : НАОУ, 2004. – 341 с.
3. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / Віктор Борисович Шапар. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с.

УДК 159.95

ВПЛИВ СТРЕСОГЕННИХ ЧИННИКІВ НА УСПІШНІСТЬ УЧБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НУЦЗУ*Дудолад А.В.***Сергієнко Н. П.**, канд. психол. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Актуальність теми. Різним аспектам стресу в студентському житті присвячена велика кількість досліджень. При цьому наголошуються типові для студентів стресори: тривога і страх перед сесією, невдачі в навчанні, великий об'єм учбового навантаження, неможливість сприйняти деякі аспекти навчання дефіцит часу, усне опитування, і ін. Дослідження стресогенних чинників в учбовій діяльності студентів актуально у зв'язку з періодично дуже сильними, інколи досить тривалими діями екстремальних умов, що викликають у них негативні емоції (Бодров В.А., Гаджіїв В.І., Зимня А.І.) [1]. На відміну від стресогенних чинників в праці, стресогенні чинники в навчанні студентів в трактуванні Ельконіна Д.Б. и Давидова В.В. посилюються на те, що учбова діяльність організовується спеціально так, щоб студенти не лише засвоювали професійні знання і навички, але відповідно вибраній професії змінювали самих себе [3].

У досить монотонну діяльність студентів протягом семестру (сприйняття і переробка великих об'ємів інформації в тривало не змінних умовах) уриваються «планові» стресогенні ситуації — контрольні роботи, заліки, іспити, підготовка до яких завжди відбувається в умовах дефіциту часу і суб'єктивно високої значимості помилки. Неправильна організація роботи протягом дня і накопичення втоми за семестр і навчальний рік приводять до формування гострого хронічного стомлення. Емоційна реакція на стрес виявляється в тривожності і істотним чином впливає на поведінку студентів, надаючи або активізуючи, або дезорганізуючи дії. Суб'єктивний цей стан може описуватися відчуттями напруги, занепокоєння, похмурих передчуттів, а фізіологічно — активацією автономної нервової системи [2].

Успішність навчальної діяльності студентів, забезпечується за рахунок активності особистості та її оптимального психологічного стану. С точки зору М.М. Пейсахова, учбова діяльність розглядається як складна динамічна система, визначуваний рівнем відносин, поведінки, пізнавальної діяльності, психологічних станів й фізіологічного забезпечення (функціональних станів). Всі ці рівні взаємопов'язані та взаємообумовлені. Тому вплив стресогенних чинників можуть викликати порушення, збій хоча б в одному ланцюгу учбової діяльності які в подальшому призводять до порушення та зниження ефективності роботи всієї системи в цілому [3].

Мета дослідження: вивчити вплив стресогенних чинників на успішність учбової діяльності студентів НУЦЗУ.

Дослідження проводилось на базі Національного університету цивільного захисту України. В дослідженні приймали участь 30 осіб 4 – го курсу соціально психологічного факультету НУЦЗУ.

Після проведення методики САН (самопочуття, активність, настрої) у респондентів до та під час впливу стресогенних факторів розподілились наступним чином :

По шкалі Самопочуття середні значення в дослідженні до сесії дорівнюють 4,8, а під час сесії 4,7. Це свідчить про те, що стресогенні чинники впливають на самопочуття під час сесії та проявляються в відчутті дискомфорту, стомленості, зниженню працездатності, погіршенню настрою та активності. Шкала Активності в дослідженні до сесії має 4,5, а у дослідженні під час сесії 4,4. Що свідчить про те, що активність погіршилась під час впливу стресогенних факторів та може впливати на продуктивність діяльності й якість діяльності в період сесії. В дослідженні Настрою до сесії показник середнього значення складає 4,9 та під час сесії показник 4,8. Ми спостерігаємо зниження дослідженні під час сесії. Це пояснюється тим, що негативні фактори впливають на погіршення настрою. Настрій, що сформувався, у свою чергу, здатний впливати на безпосередні емоційні реакції з приводу подій, що відбуваються, міняючи відповідно напрям думок, сприйняття і поведінку людини.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що у студентів під час сесії самопочуття, активність, настрої погіршується, що дає нам можливість стверджувати що стресогенні чинники які є під час сесії викликають погіршення самопочуття, зниження активності, пригніченості настрою, підвищення стомлюваності, зниженню працездатності навчання впливаючи на успішності складання іспитів.

Література:

1. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова – СПб.: Питер. 2009. - 336с.
2. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов —СПб.: Питер, 2001. - 528с.
3. Якунин В.А. Психология учебной деятельности студентов / В. А. Якунин – М.: Знание, 1994. – 106с.

УДК 378.14:378.147

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ
КУРСАНТІВ-РЯТУВАЛЬНИКІВ***Жаботинський Я.І.***Снісаренко Я.С.**

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Виконання завдань, які стоять перед вищою школою, вимагає пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, підвищення вимог до організації розумової праці курсантів-рятувальників. Особливе значення надається проблемі розвитку в них пізнавальних якостей. Проблема формування й розвитку пізнавальних інтересів знайшла своє висвітлення в працях сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників. Науковцями виділено основні ланки в ланцюгу формування пізнавальних якостей: особистість і професіоналізм педагога (Н. Демиденко, Н. Морозова, Г. Щукіна та ін.); зміст навчального матеріалу (Н. Морозова, Г. Щукіна, Р. Мільруд та ін.); нетрадиційні форми навчання (О. Гуменюк, Г. Костюк, І. Підласий та ін.); ігрова діяльність (А. Деркач, Д. Ельконін та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість конкретизувати деякі методологічні принципи щодо розвитку пізнавальних якостей:

1. Основою розвитку цих якостей, як і формування особистості взагалі, є діяльність. Формування та розвиток пізнавального інтересу пов'язаний з такими поняттями як "пізнавальна діяльність", "навчальна діяльність", "навчально-пізнавальна діяльність", "навчально-професійна діяльність". У дослідженнях В. Давидова, П. Гальперіна, Н. Талізної й ін. реалізований діяльнісний підхід до процесу навчання. Будь-яка діяльність починається тоді, коли сформовані потреби в ній. Пізнавальною слід вважати таку діяльність, що сприяє розширенню знань. Навчальна діяльність курсантів-рятувальників передбачає: виконання певних дій з навчальним матеріалом; перетворення матеріалу, який вивчається, в мету цих дій. Змістом навчальної діяльності курсантів-рятувальників є оволодіння ними ставленням до дійсності і відповідним цьому ставленню засобом орієнтації в ній. У контексті нашого дослідження під навчально-професійною діяльністю ми розуміємо таку спеціально організовану діяльність майбутніх фахівців, яка дозволяє пов'язати вивчення іноземної мови з поглибленням уяви про майбутню професійну діяльність.

2. Активність є необхідною умовою розвитку пізнавальних якостей.

3. Принцип відповідності діяльності віковим психологічним особливостям.

Ці теоретичні положення покладено в основу визначення умов, джерел і засобів формування та розвитку пізнавальних якостей.

Ми розглядаємо "джерела" як цілісні компоненти системної організації навчального процесу, що охоплюють окремі її сфери і дозволяють реалізовувати ідею управління процесом формування психічних утворень суб'єкта при виділенні кожного з них в якості головного.

Оскільки найважливішим чинником, який забезпечує ефективність оволодіння мовою, є спілкування, то у класифікацію засобів, які формують пізнавальні інтереси, необхідно додати ще один компонент – засоби формування пізнавальних якостей, пов'язані із суб'єкт-суб'єктними відносинами, що виникають у процесі навчальної діяльності. Встановлено, що засобами формування пізнавальних якостей є сукупність організаційних чинників змістовного, процесуального і комунікативного характеру, які складають рушійну силу навчального процесу і які дозволяють реалізувати його мету і завдання на рівні загальнодидактичних принципів методичного і матеріального забезпечення пізнавальної діяльності.

Під умовами необхідно розуміти конкретизацію прояву засобів на матеріалі різноманітних навчальних предметів, які враховують вікові психічні особливості курсантів-рятувальників, рівень професійної підготовки викладача і які у зв'язку з цим виступають у вигляді сукупності суб'єктивних чинників при організації навчального процесу.

Розробка моделі управління формуванням пізнавальних якостей курсантів-рятувальників передбачає: побудову попередньої моделі і розробку програми навчання на основі теоретичного аналізу проблеми; експериментальну перевірку програми і моделі управління формуванням та розвитком пізнавальних якостей; уточнення складу і корекцію структури окремих форм організації діяльності курсантів-рятувальників; визначення сукупності показників, що діагностуються в процесі експериментального навчання; корекцію моделі управління; експериментальну перевірку допрацьованої програми.

Для побудови моделі управління формуванням пізнавальних якостей розроблена програма вивчення англійської мови для курсантів-рятувальників з урахуванням вихідного рівня майбутніх фахівців. Основа для аналізу результатів навчання: програма – процес навчання – результат (параметри) – прогнозовані зміни. На основі експериментальної програми розроблена модель управління формуванням пізнавальних інтересів курсантів-рятувальників при вивченні англійської мови в умовах модульного навчання.

УДК 174: 331.

КУЛЬТУРА ТЕЛЕФОННОГО СПІЛКУВАННЯ

Іванець Х.Б.

Лаврецький Р.В., канд. іст. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Необхідною умовою правильного розуміння співрозмовника є вміння слухати та говорити, тобто вміння подавати інформацію.

Мова є найуніверсальнішим засобом спілкування, накопичення та передачі інформації, навчання, виховання та формування духовного світу вона немислима без належної культури мовлення [1].

Телефонна розмова – один із різновидів усного мовлення. Сучасне ділове життя неможливо уявити без телефону. Телефонна розмова відрізняється від візуальної розмови тим, що співрозмовники не бачать одне одного (хіба що з допомогою відеотелефонів). Телефонна розмова як особлива форма ділового і побутового мовлення може бути офіційною й неофіційною. Тепер телефоном ведуть переговори, дають консультації, домовляються про ділові зустрічі. Завдяки телефонному спілкуванню багаторазово підвищується оперативність вирішення багатьох проблем і питань, зникає необхідність писати листи, телеграми, а також здійснювати поїздки в інші установи, міста для в'яснення обставин якоїсь справи. Телефонна комунікація міцно увійшла в наше ділове і особисте життя, і, незважаючи на розвиток спілкування за допомогою Інтернету, здавати своїх позицій не збирається [3].

Мобільний телефон нині є неодмінним атрибутом кожної ділової людини. Послугуючись ним, треба дотримуватися певних етичних норм, щоб не створювати незручностей для інших. Культурою спілкування по телефону володіє не кожен. На жаль вміння говорити по телефону не передається по спадковості.

Кожна людина, незалежно від віку, статі, національності, освіти, посади, повинна дотримуватися основних норм мовного етикету, адже рівень мовленнєвої культури свідчить про міру вихованості, чемність людини. У телефонній розмові необхідно виразніше, трохи голосніше і повільніше ніж у живому мовленні, вимовляти слова та фрази, говорити стисло, щоб не марнувати час співрозмовника. Користуючись телефоном, слід дотримуватись коректності в поведінці, не робити іншим того, що вам самим неприємно.

Якщо вам телефонують на роботу в особистих справах, а ви зайняті, слід вибачитися, ввічливо попросити зателефонувати згодом. Зловживати телефонними розмовами просто некультурно. За правилами ввічливості, тривалість розмови встановлює той, хто телефонує.

Вихована людина не дозволить собі турбувати іншу людину, навіть товаришів, рано-вранці, пізно ввечері, вночі, коли вона відпочиває. Це правило не поширюється на працівників ДСНС, яких необхідно викликати на роботу за службовою необхідністю.

Не всі справи можна залагодити по телефону. Наприклад, тільки близьких родичів та друзів можна привітати по телефону з днем народження, сімейним святом, запитати про стан здоров'я хворого члена родини. Людину, з котрою ви підтримуєте офіційні, службові стосунки краще вітати особисто [2].

Для розв'язання складних і відповідальних питань не можна користуватись телефоном, їх краще вирішувати у візуальному спілкуванні. Не слід вести по телефону “пусту” розмову, навіть тоді, коли у вас з'явилося бажання поспілкуватися задушевно з другом; це краще зробити при особистій зустрічі.

Правильному спілкуванню можна і потрібно вчитися. Телефонний етикет є частиною культури і одним з важливих компонентів іміджу особистості. Поліпшення якості спілкування з людьми – запорука успіху. Дотримання правил етикету має стати нормою для будь-якої особи, незалежно від сфери діяльності. У такому випадку особа нестиме позитивні емоції, а число бажаних працювати з нею буде тільки збільшуватися [3].

Література:

1. Діловий етикет. Етика ділового спілкування. – К., 2003. – С. 219-229.
2. Лаврецький Р.В., Мовчан І.О., М'якуш І. І. Професійна етика та етикет працівника МНС : навч. посібник / Р. В. Лаврецький, І. О. Мовчан, І. І. М'якуш ; вид. 3-ге, перероблене і доповнене. – Львів : “СПОЛОМ”, 2011. – 148 с.
3. Палеха Ю.І. Ділова етика : Навч.-метод. посіб / Ю.І.Палеха. - К., 2004. – С. 82 - 85.
4. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення : Підручник / С.В.Шевчук. – К.: Література ЛТД, 2003. – 480 с.

УДК 159.95

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ
РІЗНИХ ПРОФЕСІЙНИХ НАПРЯМІВ***Ковальова К.В.***Сергієнко Н. П.**, канд. психол. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Актуальність. Професійна діяльність є однією з провідних форм соціальної діяльності особистості, через яку більш повно проявляється зв'язок особистості і суспільства. Оволодіння і ефективне застосування основ, норм, правил професійного спілкування відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможності і творчого потенціалу молодого фахівця.

Концептуальні основи розробки проблеми спілкування пов'язані з працями Анан'єва Б.Г., Андреевої Г.М., Бахтіна М.М., Бехтерева В.М., Бодальова А.А., Виготського Л.С., Ломова Б.Ф., Мясіщева В.Н., Рубінштейна С.Л., що розглядають спілкування як важливу умову розвитку людини, його соціалізації і індивідуалізації, формування особистості.

Спілкування є складним, багатоаспектним явищем, яке не має єдиного розуміння і визначення в науковій літературі. Як всяка діяльність, спілкування має мотив, мету, засоби, результат, складається з дій і операцій [1]. Під професійним спілкуванням ми розуміємо спілкування, включене в професійну діяльність, воно складає її основу і спрямоване на рішення цілей і завдань цієї діяльності. Ефективність професійного спілкування як діяльності вимагає володіння наступними вміннями: лінгвістичним, таким, що забезпечує засіб спілкування; тематичним, таким, що забезпечує тему спілкування; вміннями, що забезпечують процес спілкування [2].

Мета роботи: визначити особливості професійного спілкування студентів в процесі оволодіння різними професіями.

В дослідженні приймали участь 50 студентів та курсантів, віком від 19 до 23 років. З них 25 осіб студенти та курсанти четвертого курсу соціально-психологічного факультету НУЦЗУ, 25 осіб це курсанти четвертого курсу факультету пожежної безпеки НУЦЗУ.

У дослідженні використовувалися наступні методики: методика діагностики самоконтролю в спілкуванні (М. Снайдера), діагностика рівня алекситимії (алекситимічна шкала В.М.Бехтерева), діагностика емоційних бар'єрів в міжособовому спілкуванні (В.В. Бойко), діагностика типологій психологічного захисту (Р.Плутчик в адаптації Л.І.Вассермана, Е.Б.Клубової і ін.).

Отримані результати за кожною методикою були отроблені за допомогою методів математичного аналізу та дають змогу зробити наступні **висновки**:

1. Дослідження рівня самоконтролю в спілкуванні показало, що для групи курсантів та студентів соціально-психологічного факультету більш притаманий високий рівень самоконтролю (56%), в групі курсантів факультету пожежної безпеки переважає середній рівень самоконтролю в спілкуванні (60%). Ці дані можуть свідчити про те, що курсанти та студенти соціально-психологічного факультету легко входять в будь-яку роль, добре реагують на зміни в ситуації, добре відчують оточуючих їх людей.

2. Діагностика емоційних бар'єрів в міжособовому спілкуванні показала, що у наших досліджуваних більш виражений середній рівень прояву емоційних бар'єрів, а саме у групі курсантів факультету пожежної безпеки 56%. А в групі студентів і курсантів соціально психологічного факультету 64%. Отримані результати дозволяють стверджувати, що досліджуванні мають певні труднощі в процесі спілкування пов'язані з емоційними перешкодами.

3. Визначення алекситимії вказує на те, що в групі наших досліджуваних більш виражений неалекситимічний тип особистості і це не заважає їм добре виконувати свої обов'язки, адже вони вміють швидко мобілізувати свій емоційний стан у скрутних становищах та допомагають це зробити іншим. В групі курсантів факультету пожежної безпеки рівнем алекситимії мають 88% досліджуваних, в групі студентів і курсантів соціально психологічного факультету – 84%.

4. Дослідження механізмів психологічного захисту дозволило зробити висновок, що студенти і курсанти соціально психологічного факультету під час використання механізмів психологічного захисту в більшій мірі прибігають до раціоналізації, проекції, гіперкомпенсації і компенсації. Група курсантів факультету пожежної безпеки більш частіше використовують проекцію, заперечення та раціоналізацію.

Література:

1. Бодалев А.А. О коммуникативном ядре личности / А. А. Бодалев // Педагогика. 1990. - №5. - с.77-81.
2. Жуков Ю.М. Эффективность делового общения / Ю. М. Жуков - М.:Знание. 1988. -64 с.

УДК 159.954:82-053.67

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АТРАКЦІЇ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

*Котельницька О. Р.***Кривопишина О.А.**, д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

В процесі всього життя симпатії і антипатії людей постійно супроводжують людину, формують певне ставлення до себе, інших, і до всього життя в цілому. Зважаючи на актуальність даного питання в житті людей, досить велика кількість науково обґрунтованих робіт була винесена на розгляд вітчизняними та зарубіжними психологами. Серед вітчизняних психологів, які брали участь у дослідженні феномену привабливості особистості: Альошина Ю.Е., Ананьєв Б.Г., Абалакіна М.А., Бодальов О.О., Вілюнас В.К., Гозман Л.Я., Коломишський Я.Л., Кон І.С., Хронік О. О., Табунська В.А., Лосенков В. О., Обозов М.М., Трапезникова Т. М., Шнейдер Л.Б. та інші. Не менш значним є внесок зарубіжних психологів (Бершайд Є., Гутеррес С., Зайенц Р., Генрік Д., Ньюком Т. і т.ін.).

З точки зору буденної свідомості, для розуміння закономірностей виникнення і розвитку емоційних відносин досить здорового глузду і власного життєвого досвіду. Поняття атракції (привабливості) особистості досить об'ємне. Воно включає в себе широке коло складових елементів, таких як: фізична привабливість, компетентність та ряд інших характеристик.

Дослідження таких значущих для кожної людини явищ як любов, дружба, симпатія, привабливість в соціальній психології порівняно нова галузь. Атракція (привабливість) особистості можна розглядати як особливий феномен емоційних відносин, який включає в себе симпатію, прихильність та інші елементи. В останні роки у вітчизняній та зарубіжній психології в якості терміна, родового для широкого кола феноменів емоційних відносин, від симпатії, що виникає на першому етапі знайомства, до любовних переживань, затвердився термін "атракція". "Короткий психологічний словник" [3,28] визначає атракцію як "поняття, що визначає виникнення при сприйманні людини людиною привабливості одної з них до іншої" і англomовний словник [4,156] визначає її як таку особливість об'єкта, яка сприяє залученню людини в спільну з цим об'єктом активність. Атракція - це почуття однієї людини до іншої. Це також – ставлення до іншої людини, тобто вона належить і до класу соціальних установок; в кінці кінців, атракція – це оцінка людини (хороший, симпатичний, привабливий), як наслідок, вона представляє собою певний компонент міжособистісного сприйняття. Специфіка атракції в порівнянні з іншими емоціями полягає в тому, що це - емоція, що має своїм предметом іншу людину. Специфічною особливістю атракції є саме те, що вона представляє собою атитюд (соціальну установку, ставлення) на поодинокий об'єкт, на індивіда, а не на деякий клас об'єктів.

Загальна схема аналізу міжособистісної атракції має такий вигляд:

1. Якості об'єкту атракції;
2. Співвідношення властивостей суб'єкту і об'єкту;
3. Особливості взаємодії;
4. Властивість суб'єкту;
5. Особливості ситуації;
6. Культурний контекст;
7. Час.

Почуття – це система поведінки, яка формується в міру того, як людина вчиться взаємодіяти з іншими людьми.

Оскільки почуття формуються в первинних групах, то будь-які зміни в міжособистісних відносинах можуть призвести до нових змін. Кожен раз, коли нова людина появляється в житті особистості юнацького віку, або коли друг не реалізовує очікування відбувається відкриття нового щодо людської природи (ефект новизни). Стійка взаємодія юнаків з людиною, яка дуже вирізняється від тих, з ким раніше доводилося зустрічатися, спілкуватися, може створити новий погляд на життя.

Юнацька мрія про любов виражається перш за все емоційним контактом, розумінням та душевною близькістю. Потреба в саморозкритті, інтимних стосунках та чуттєво-еротичних бажаннях дуже часто не співпадають і можуть бути направлені на різні об'єкти.

3. Фрейд зазначав, що розрізнення чуттєво-еротичного і ніжного потягу особливо властива для хлопців. Проявляється вплив традиційного стереотипу маскуліності, згідно з яким чоловік підходить до жінки з «позиції сили». Потреба в любові не рідко поєднується зі страхом «втратити себе», «підкоритися» тощо. Дівчата, які не мають тенденції застосування «сили», повинні приховувати своє захоплення,

оберегаючи свою репутацію та гідність. Вирішення цих внутрішньоособистісних конфліктів залежить від того, як складаються стосунки між хлопцем та дівчиною в соціумі.

Потреба в дружбі з людиною протилежної статі проявляється в потребі любові. Друзів протилежної статі у ранньому юнацькому віці значно більше, ніж друзів своєї статі: 57% респондентів чоловічої статі взагалі не мають друзів-дівчат, 46% респондентів жіночої статі – друзів-хлопців. Ще рідше людей протилежної статі називають друзями.

Співвідношення дружби та любові в юнацькому віці постає як складна проблема. З одного боку, ці стосунки, здаються, більш-менш альтернативними. З іншого боку, любов є інтимнішою, ніж дружба, вона ніби включає цю дружбу. Якщо в юнацькому віці головним конфідентом (людина з якою обговорюються особисті проблеми) є товариш своєї статі, то з часом цією людиною стає коханий (кохана). Юнак 16-18 років задовольняється спілкуванням з друзями своєї статі. В більш старшому віці відсутність інтимного контакту з дівчиною компенсується одностатевою дружбаю; більше того юнак стає інтровертований, закривається в собі. Психосексуальні труднощі – це одна з головних причин юнацької самотності.

Любов в юнацькому віці, як і в зрілому віці, є індивідуальною та багатоманітною. Розрізняють шість стилів або «квітів» любові:

1. ерос – пристрасна, виняткова любов-захоплення, яка прагне повного фізичного володіння;
2. людус – любов-гра, яка не наділена глибокими почуттями і може легко піддаватися зраді;
3. сторге – стійка, тепла і надійна любов-дружба;
4. прагма – раціональна любов, яка поєднує людус та сторге, і легко піддається свідомому контролю любов за розрахунком;
5. манія – ірраціональна любов-одержимість, для якої характерне невпевненість і залежність від об'єкта привабливості;
6. арапе – безкорисна любов-самовіддача, синтез ероса і строге [5,202].

Отже, любов юнаків включає більше «еротичних» і особливо «людських» компонентів, тоді як для жінок притаманні «прагматичні», «сторгічні» і «маніакальні» риси. Існують однолюби, почуття і прив'язаність, яких практично не змінюються. І є люди, які легко влюбляються і так само легко втрачають інтерес.

Література:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 367с.
2. Шибутани Т. Социальна психология – М.: Березень, 2005. - 567с.
3. Короткий психологічний словник. – Х.: «Світовид», 2002. - 768с.
4. Англомовний словник. – К.: Наукова думка, 1970-1980. - 801с.
5. Кон І.С. Психология ранней юности. – М., 1989. - 600с.

УДК 159.955

ВПЛИВ ІМІДЖУ СПОРТСМЕНА НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ

Курило А.Ю.

Брочковська Ю.Б.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Імідж спортсмена, тобто уявлення про його професійне та повсякденне життя, про особистість спортсмена, формує ставлення молоді до спорту, шкідливих звичок, до саморозвитку, зміцнення волі. На даному етапі розвитку українського суспільства постають такі важливі проблеми, як поширення шкідливих звичок серед молоді, низька мотивованість дітей та підлітків до занять спортом, і, як наслідок, погіршення фізичного та душевного благополуччя. Актуальною є проблема дослідження іміджу спортсмена в нашій державі, а також його вплив на формування молоді.

Проблему іміджу спортсмена досліджували такі вчені, як П.А. Кисель, В.В. Смірнова, Позднишев Є.В., Садовник О.

Імідж розглядається в психології як емоційний образ особи або певної діяльності чи професії, який склався в масовій свідомості і має характер стереотипу, впливає на ставлення людей до цієї діяльності чи особи.

Проведене російським вченим П.А. Кисель дослідження іміджу спортсмена показало, що 32 % респондентів (студентів гуманітарних спеціальностей) вважають, що імідж спортсмена формується під впливом тренера. 49 % студентів-спортсменів та 50 % студентів гуманітарних спеціальностей вважають, що спортсмени не дотримуються здорового способу життя. Лише 40 % студентів-спортсменів та 45% студентів гуманітарних спеціальностей вважають, що освіта – необхідна умова успіху спортсменів. При цьому 80 % студентів-спортсменів вважають, що намагаються покращувати свій інтелектуальний рівень, і, навпаки, не згодна з таким твердженням 66 % інша група респондентів. 76 % майбутніх професіоналів-спортсменів відповіли, що вважають себе комунікабельними, а 66 % студентів гуманітарних спеціальностей не погодилися з такою думкою [3].

Таким чином, це дослідження показує, що у сучасної молоді склався подвійний образ спортсмена. Існують певні негативні уявлення про імідж спортсмена з боку неспортивної аудиторії (спортсмени не ведуть здорового способу життя, вони не прагнуть підвищувати свій інтелектуальний рівень, мають обмежене коло інтересів, не мають чіткого уявлення про майбутнє), хоча самі спортсмени з цими твердженнями не згодні. Подібні розбіжності є яскравим свідченням відсутності не тільки єдиного чітко промальованого образу спортсмена, а й ознакою несформованого напрямку молодіжної політики на здоровий спосіб життя.

Такі негативні уявлення можуть складатися під впливом засобів масової інформації. Наприклад, через одиничні випадки вживання алкоголю спортсменом, що повідомляються через ЗМІ, може виникнути негативне сприйняття спортсменів в цілому. Такі негативні аспекти образу спортсмена можуть послаблювати мотивацію молоді до занять спортом, до ідентифікації себе зі спортсменом.

В нашій країні до періоду 1990-их рр. існував стійкий позитивний імідж спортсмена.

Спортсмен вважався прикладом для наслідування, і значна частина молодого покоління була зацікавлена та активно брала участь у спортивному житті.

При дослідженні іміджу спортсмена важливим є акцент на певних особливостях його діяльності. В першу чергу, на вольовій сфері. Спостереження за поведінкою спортсмена-чемпіона в бойових, (змагальних) умовах, зокрема, в таких кризових ситуаціях, як передстартова, або в ускладнених умовах змагань (засуджування, ворожість глядачів) дозволяє припускати (навіть чи колись це буде встановлено науковим дослідженням), що воля в життєдіяльності представників даної категорії людства відіграє провідну (направляючу до успіху) роль [2].

Воля пов'язана з усіма психологічними системами особистості, які беруть участь у діяльності:

- з внутрішнім світом, де здійснюється процес духовного наповнення (підживлення) особистості;
- з мисленням, коли воля «керує» мисленням, «примушуючи» його приймати саме потрібне (наприклад: «померти або виграти») в інтересах діяльності рішення;
- з мотивацією, коли воля «керує» пошуком мотивації або засобом її оптимізації;
- з психофізіологічним станом, коли тільки воля дозволяє подолати втомленість.

Спортсмен-чемпіон відрізняється від основної маси спортсменів, у тому числі висококваліфікованих. Він завжди (будучи хворим, травмованим, в умовах дефіциту психологічної підтримки і т.д.) успішно долає таку кризову ситуацію, як передстартова, і виходить на старт в оптимально бойовому стані. Таким чином, приклад спортсмена – чемпіона має більш значний вплив на психіку молоді. Він постає як лідер, переможець, якого прагнуть наслідувати. При цьому, рисами для наслідування стають сила волі, емоційна стійкість, прагнення до самореалізації, відповідальність за власний успіх.

Імідж спортсмена повинен формуватися шляхом створення науково обґрунтованих технологій, методів, які будуть міняти сформовані стереотипи і направляти структуру мислення, змінюючи тим самим образ спортсмена в позитивне русло.

Отже, імідж спортсмена може здійснювати безпосередній вплив на формування ставлення молоді до спорту та здорового способу життя. Проте, цей імідж в нашій країні є неоднозначним, часто негативним, наповненим стереотипами. Побудований в ЗМІ позитивний чи негативний імідж окремого спортсмена-професіонала часто суперечить іміджу спортсмена в цілому. Тому, необхідним є дослідження ефективних шляхів формування позитивного іміджу спортсмена в нашій державі, як умову формування здорового молодого покоління.

Література:

1. Айзенберг К. Спортсмен. // Логос. – 2006. – № 3.
2. Загайнов Р.М. Воля спортсмена. // http://www.psychologos.ru/categories/view/avtor_r.m_zagaynov.
3. Кисель П.А., Смирнова В.В. Представление об образе спортсмена у современной молодежи. // <http://conf-v.narod.ru/s1d24.htm>
4. Садовник О. Модель іміджу українського спорту, сформована на основі інформаційних повідомлень засобів масової комунікації. // Вісник Львівського Ун-ту. – 2006. – № 28. – с. 306 -310.

УДК 159.922

ВПЛИВ СУГЕСТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСОБИСТІТЬ ЧЕРЕЗ РЕКЛАМУ*Криштанович Р.М.***Ткачук Р. Л.**, канд. психол. наук
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Сугестопедія є одним із важливих розділів практичної психології та медицини. Як самостійна дисципліна вона появилася у другій половині ХХ століття.

Будь-яке навіювання переслідує конкретну ціль і залежить від стану свідомості об'єкта на якого здійснюється вплив. Об'єктом навіювання виступає людина, яка під час навіювання є реципієнтом [1].

Навіювання за допомогою технологій використовують у рекламі. Вона різними цілями впливає на економіку, освіту, ідеологію, культуру, соціальний клімат та інші аспекти сучасної дійсності. Для рекламодавця мета реклами – довести інформацію до споживачів і привернути їх з метою розширення попиту на товар [6].

Ефект навіювання особливо тоді сильний, коли те, що навіюється, загалом відповідає потребам та інтересам того, на кого це спрямовано.

Наведемо деякі з прийомів з арсеналу сугестії:

- конкретність і образність ключових слів;
- конкретність і образність якостей;
- уникнення негативних частинок «немає» і «не»;
- мовна динаміка;
- дія засобами звукосполучення;
- ілюзія вибору;
- припущення;
- команда, яка прихована в питанні;
- використання протилежностей [5].

Дуже ефективна в рекламі техніка розсіювання – виділення ключових слів у рекламному повідомленні.

У кожного з нас є своє уявлення про реальність. Існують три типи сприйняття дійсності: візуальний, аудіальний, кінестетичний. Спроби використовувати всі три репрезентовані системи в рекламі останнім часом стають домінуючими.

Австрійський лікар і вчений Франц Антон Месмер (1734-1814) запропонував нову психотерапію і підійшов до розгляду навіювання і гіпнозу. Французька Академія наук по наказу короля Людовика XVI досліджувала феномени Ф. А. Месмера і прийшла до висновку, що він впливав на своїх пацієнтів навіюванням. Вже тоді було відмічено, що на людей скептично налаштованих і абсолютно здорових, навіювання не діє ні в якій мірі [1].

Сильний вплив притаманний людям із слабким типом нервової системи, повільною психічною діяльністю, екстравертованим, низькою стійкістю уваги, високою тривожністю, стереопитність, виконавчою дисципліною тощо.

Ми провели дослідження в якому поставили за мету визначити наскільки люди в нашому соціумі стійкі до сугестії. У ньому прийняли участь 57 осіб. Усі учасники курсанти четвертого курсу, вік яких становить 19-21 рік.

Під час дослідження ми використовували методики Г. Айзенка для визначення екстравертованості, інтравертованості, оцінювали рівень тривожності, визначали концентрацію уваги, стереотипність мислення і силу нервової системи. Отримані результати за вище перерахованими методиками ми порівняли з рівнем впливу на досліджуваних рекламних роликів, дію слоганів у рекламі та сітілайтів, застосувавши розроблену нами анкету-опитувальник.

Результати показали, що 49,3% досліджуваних легко піддаються технологіям сугестивного впливу у рекламі; 19,7% вплив реклами на респондентів незначний; а у 30,2% вплив реклами середній (рис.1).

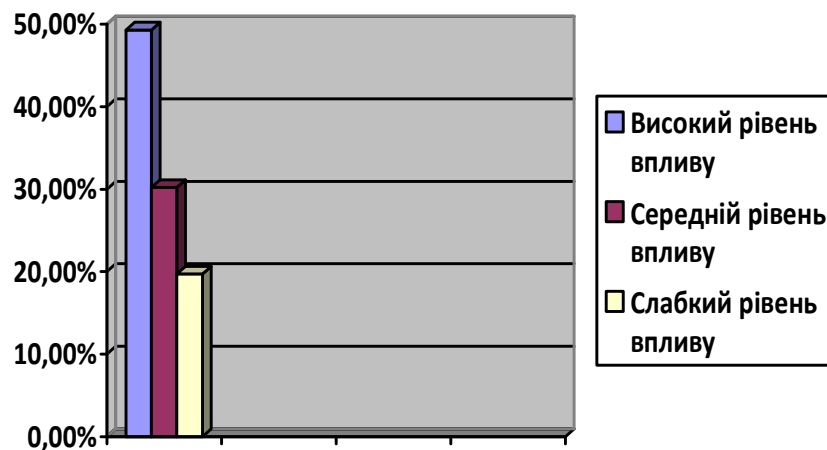

Рис.1. Діаграма результатів дослідження впливу сугестивних технологій на людей різних категорій.

Для першої категорії, у яку увійшли досліджувані з високим рівнем впливу сугестивних технологій у рекламній продукції характерно: слабкий тип, середньо-слабкий тип нервової системи, екстравертованість, повільний тип психічної діяльності, висока тривожність, стереотипність мислення. Для другої і третьої – нервова система середньої або сильної сили, швидкий тип психічної діяльності, інтравертованість, висока стійкість уваги, низький рівень тривожності, скептицизм.

Отже, реклама – це засіб комунікації, що дає змогу передати повідомлення, опосередковано, оминаючи прямого контакту. Рекламні комунікації часто визначають як непрямую форму переконання, яка ґрунтується на інформаційному чи емоційному описі переваг (продукту, послуг, постатей, тощо). В ній потужно застосовуються сугестивні технології такі як гіпноз, зараження, наслідування, стереотип мислення, технологія «25 кадрів», переконання, нейролінгвістичне програмування тощо. Беручи до уваги результати нашого дослідження, ми можемо сказати, що протистояти навіюваності може меншість, більшість довірливо відносяться до інформації, яка закладена з допомогою сугестивних технологій в рекламі.

З метою протистояння навіюваності та більш критичному ставленню до інформації яка надходить до нас через рекламу, ми розробили психокорекційну програму, адже далеко не все що рекламується є корисним для нас та несе в собі правдиву інформацію. Вона складається з 14 занять загальною тривалістю – 25 годин. До неї увійшли вправи і завдання, які мають на меті підвищити самооцінку, концентрацію уваги, знизити рівень тривожності, розширити світогляд; закріпити адаптивні поведінкові стереотипи.

Література:

1. Левченко Э.Н. Основы суггестопедии. Учебное пособие. - Славянск: «Печатный двор», 2003. - 368с.
2. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием: Навчальний посібник - К.:Оріяни, 2003. - 500с.
3. Мислення: психологічні, психопатологічні та психотерапевтичні аспекти: навч. посіб./ А.В. Кустов, Ю.А. Алексеева. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 324с.
4. Цзен Н.В., Пазалов Ю.В. Психотренинг: игры и упражнения. – М.: Физкультура и спорт, 1998. – 272с., ил.
5. Лебедев-Любимов А.Н. Психология рекламы. — СПб.: Питер, 2002. — 368 с: ил. — (Серия «Мастера психологии»)
6. Харитонов М. В. Реклама и PR в массовых коммуникациях. – СПб.: Речь, 2008. – 198 с.

УДК 159.942

ФЕНОМЕН РЕВНОЩІВ У ПСИХОАНАЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ*Лаврикович Т. В.***Кривопишина О.А.**, д-р психол. наук, доцент
Львівський університет безпеки життєдіяльності

У сучасному світі людина піддається безлічі стресів, негативних переживань, і емоціям - все це часто створює проблеми і негативно позначається на її працездатності і здоров'ї, відбивається у взаєминах з оточуючими людьми. З точки зору психологів однією з причин цього є ревнощі.

На сьогоднішній день поняття ревності не є однозначним. Ревнощі (JEALOUSY) – термін, що припускає почуття заздрості до явних або уявних успіхів суперника, особливо в сфері любові до об'єкта [2].

Ревність розглядається з точки зору різних підходів. Зокрема, в психоаналізі ревність – афективний стан, що припускає наявність почуття любові і засноване на прагненні до володіння об'єктом любові.

У класичному психоаналізі ревнощі виходять з едипового комплексу, з тих відносин, які складаються в ранньому дитинстві між дитиною та батьками, а також між дітьми (братами, сестрами) [1]. На основі аналітичної роботи з пацієнтами та дослідження інфантильної сексуальності З. Фрейд висунув положення, згідно з яким ревнощі служать джерелом ненависті як у дітей, так і у дорослих. Психоаналітичне розуміння едипового комплексу приводило до визнання того, що за своїм характером глибинне почуття ревнощів є руйнівним, деструктивним, що сприяє виникненню ненависті.

К. Хорні розрізняла ревнощі здорової людини і невротичні ревнощі [3]. Перші можуть бути адекватною реакцією на небезпеку втрати чисті любові. Друга – реакцією, абсолютно невідповідною небезпеки.

Нормальна ревність супроводжується прагненнями людини випередити суперника і здобути перемогу в боротьбі з ним за об'єкт любові. Патологічна ревність породжує такі несвідомі бажання, які можуть викликати думки про усунення не тільки суперника, але і об'єкт любові [1].

Як приклад, в психоаналізі, можна навести дію захисних механізмів. Один з найцікавіших аспектів ревнощів психоаналітики описують як «симптом прояву регресії». Наприклад, жінка, яка переживає ревнощі, починає вести себе, як дитина (регресуємо на більш ранні сходи свого розвитку). Вона безпричинно плаче, вимагає уваги і турботи, демонструючи інфантильність і дитячу безпорадність. Причиною регресії вважають недолік адаптивності – нездатність пристосуватися до різного роду травмуючого впливу.

Механізм дії проекції, що відрізняється від "нормальних ревнощів" і виявляється в ситуації, коли суб'єкт захищається від власного бажання зради, підозрюючи або звинувачуючи в невірності дружину: тим самим він «переносить увагу з власного несвідомого на несвідоме іншої людини». Тут вбачається дія двох захисних механізмів: проекції і раціоналізації. За допомогою раціоналізації суб'єкт намагається знайти логічне пояснення власним мотивам і вчинків, позбавляючись при цьому від неусвідомленого почуття провини.

Проекція – найпоширеніший тип психологічного захисту. Часто можна бачити дітей, які ревнують батьків до своїх братів або сестер. При цьому дія цензора "Над-Я" не дозволяє дитині прямо відреагувати свій біль і агресію, пов'язані з ревнощами. Несвідомо рятуючись від деструктивно-агресивних імпульсів, діти вдаються до більш "легітимним" способам прояву ревнощів: в таких випадках агресія, спрямована на брата або сестру, переноситься на кішку, іграшку, книжку, посуд і т.д.

Ще один механізм психіки, задіяний у феномені ревнощів – витіснення. Це дія, за допомогою якого суб'єкт намагається усунути або утримати в несвідомому окремі уявлення, пов'язані з потягами, образами, спогадами. Жінка, влаштувавши своєму чоловікові істерики і скандали, як тільки він повертався з відрядження, в дитинстві страждала від авторитарної ревнощів з боку матері, не відпускати її від себе ні на крок, а тепер поводить так з чоловіком, постійно ревнуючи його до інших і примушуючи весь час бути з нею [3].

Таким чином, на думку представників психоаналітичного напрямку, причинами ревнощів є дія зовнішніх (реальні люди, поведінка яких може ініціювати виникнення ревнощів) і внутрішніх чинників (думки, фантазії), які несуть психотравмуючий вплив на особистість.

Література:

1. Лейбин В. Словарь-справочник по психоанализу, 2010 г
2. Психоаналитические термины и понятия. Словарь под ред. Борнесса Э. Мура и Бернарда Д. Фаина.
3. Гавришова Нина Андреевна. Лицо и анатомия ревности: психологическая защита и не только http://gavr.org.ua/index.php?nma=catalog&fla=stat&cat_id=3&nums=111.

УДК 614.84.(159.9.072)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Лейба А.В.

Мохнар Л.І.

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Сучасні тенденції освіти в суспільно-політичних та економічних умовах нашої країни спрямовані на посилення комунікабельних здібностей людини, формування потреби постійного підвищення професійної комунікації і мобільності, а також виховання високої культури поведінки та спілкування. Адже висока культура – необхідна умова ефективності будь-якої діяльності і первинний чинник вдосконалення особистісних якостей людини. Відтак, професійна діяльність фахівців служби цивільного захисту вимагає з-поміж різних професійних умінь наявності комунікативних умінь, що формуються у навчально-виховному процесі. Саме комунікативні вміння фахівців служби цивільного захисту є запорукою якісного виконання ними службових обов'язків під час різноманітних контактів із населенням.

Комунікативна культура, проблеми комунікації завжди були в центрі наукової уваги багатьох дослідників. Загалом, концепція комунікативної культури виникла як логічний розвиток попередніх теоретичних форм рефлексії людського спілкування, проблеми, яка є постійним супутником соціальної філософської теорії протягом усієї історії її існування. Останнім часом активізувалися спроби науковців визначити умови та можливості формування комунікативної культури, оскільки вона є однією з професійних цінностей сучасних молодих спеціалістів. У зв'язку з цим важливе значення в процесі формування комунікативної культури курсантів ми надаємо урахуванню ознак, які зумовлені особливостями навчального закладу, повсякденною діяльністю курсантів, специфікою курсантських підрозділів і тих внутрішньогрупових факторів, які мають хоча і закономірний, але більшою мірою варіативний характер. Зазначимо найважливіші їх особливості:

- навчальні групи у вищих навчальних закладах системи МНС характеризуються однорідністю вікового складу, наявністю чіткої регламентації відносин і функціональною залежністю членів групи, зумовлених системою субординаційних відносин;
- структура міжособистісних відносин в навчальних групах вирізняється інтенсивністю спілкування;
- характер спілкування курсантів має яскраво виражений „багаторівневий” характер, у межах якого помітним є зовнішнє спілкування, „для показу командирам”, і внутрішнє спілкування, тобто спілкування „не для показу”, що сутнісно реалізує ставлення до інших людей;
- наявність у колективі таких групових психологічних феноменів, як групова дисциплінарна установка, котра обумовлена, як правило, референтною групою.

Так як за конкретних умов ці особливості по-різному поєднуються зі специфічними умовами життя окремої особистості та колективу в цілому, загальним або вирішальним соціальним фактором, який визначає формування комунікативної культури майбутніх фахівців служби цивільного захисту є чітко організований навчально-виховний процес як систематична й цілеспрямована взаємодія керівництва вищого навчального закладу, підрозділів, відділів, служб, кафедр, викладацького складу з навчання, виховання, розвитку та психологічної підготовки курсантів до умов професійної діяльності.

Безумовно, основу комунікативної культури складають комунікабельність, комунікативні якості та комунікативні вміння, які можуть бути сформовані в ході навчального процесу. Комунікативні вміння і комунікативна культура є соціально значимою й надзвичайно затребуваною складовою особистості, а комунікативність майбутніх фахівців служби цивільного захисту може бути сформована й розвинена в результаті вдало застосованої технології навчання.

З метою формування у курсантів (студентів) комунікативної культури викладачі вищої школи в своїй діяльності можуть застосовувати різноманітні методи навчання, найбільш ефективними з яких є активні методи, спрямовані на самостійне оволодіння курсантами (студентами) знань, активізацію пізнавальної діяльності, розвиток їх мислення. З іншого боку, процес спілкування є поліфункціональним і складає основу професійної діяльності людини. Саме тому застосування в навчальному процесі елементів проблемного навчання та дискурсивної педагогіки сприяє ефективному формуванню комунікативної культури студентів як майбутніх фахівців та суттєво поліпшує якість освіти в складних і динамічних умовах третього тисячоліття.

Отже, можна зробити висновок, що комунікативна культура майбутніх фахівців служби цивільного захисту це система знань, норм, цінностей та зразків поведінки, прийнятих у соціумі, а також вміння адекватно, природно реалізувати їх у взаємодії та спілкуванні; це здатність використовувати мову в спілкуванні з різними верствами населення, творчо, цілеспрямовано, доречно встановлювати та підтримувати необхідні контакти з урахуванням конкретної службової ситуації та комунікативної спрямованості.

Література:

1. Зайчук В.О. Управління якістю освіти як складова державної освітньої політики // Педагогіка і психологія, 2007. – №2 (55). – С. 18-26.
2. Ночевник М. Н. Культура и этика общения. – Ташкент, 1985. – 137 с.
3. Рысь Ю.И., Степанов В.Е., Ступницкий В.П. Психология и педагогика. – М.: Академический Проект, 2002. – 320 с.
4. Статінова Н.П., Сень Г. П. Основи психології та педагогіки. – К.: Академвидав, 1999. – 317 с.

УДК 159.944.6

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ МНС ДО ДІЙ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Лисюк І. В.

Сірко Р. І., канд. психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На сучасному етапі існування та розвитку держави виникає загострення суперечностей між природою і суспільством, що призводить до великих катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій, які потребують негайного реагування. Для своєчасної та умілої ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій повинні залучатись добре підготовлені фахівці, які вимушені працювати в екстремальних умовах, де діє велика кількість стресогенних чинників. До таких професій належить професія пожежних-рятувальників. Професійна діяльність цих людей здійснюється в ризиконебезпечних умовах: дія високої температури, задимленість, небезпека попасти під уламки будівель, загроза поранитись або загинути. У працівників цієї служби також досить велике робоче навантаження.[1]

Екстремальний характер професійної діяльності майбутніх працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України, які безпосередньо братимуть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного або соціально-політичного характеру, зумовлює високий рівень ризику виникнення у них нервово – психічних розладів, психічних дезадаптацій і стресових станів. Такі негативні впливи нерідко стають причиною зривів у професійній діяльності, зниженні працездатності, міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни, зловживання алкоголем, інших негативних явищ, що у результаті призводить до зниження успішності професійної діяльності пожежних-рятувальників у цілому. Успішність професійної діяльності значною мірою залежить від суб'єкта цієї діяльності – майбутніх працівників пожежно-рятувальних підрозділів.[2]

Метою дослідження – виявити особливості тривожності, нервово-психічної стійкості, стресостійкості у майбутніх працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України. Предметом дослідження є ступінь розвитку професійно важливих індивідуально-психологічних особливостей майбутніх працівників МНС.

Завдання дослідження наступне: провести емпіричне дослідження майбутніх працівників МНС щодо готовності діяти в екстремальних ситуаціях.

В дослідженнях використовувались такі методики спрямовані на вимірювання рівня тривожності Дж.Тейлора; діагностику самооцінки тривожності Ч.Д.Спілберга; оцінку нервово-психічної стійкості у стресі- методики “Прогноз” та “Ваша стійкість до стресу”.

Вибірка досліджуваних складає 29 чоловік (курсантів II курсу ЛДУ БЖД), оскільки вони перший рік заступають на чергування в навчальну пожежно-рятувальну частину при університеті, і вже мають на своєму рахунку бойові виїзди. Проте вони ще не є професійними пожежниками, тому

доцільно дослідити їхній психологічний стан в екстремальних умовах. Всі опитані особи віком від 17 до 19 років та виключно чоловічої статі. 8 осіб (28,5%) вже мали попередній досвід перебування в надзвичайних ситуаціях.

За методикою вимірювання рівня тривожності Дж. Тейлора було визначено, що у 29 чоловік (100%) рівень тривожності є середнім.

Результати методики діагностики самооцінки тривожності Спілберга - Ханіна показали, що тривожність у групи досліджуваних насправді знаходиться на помірному (середньому) рівні, але у 2 осіб (7,1%) – на низькому рівні.

За даними методики оцінки нервово-психічної стійкості у стресі «Прогноз» та тесту «Яка ваша стійкість до стресу?» було визначено, що в 29 опитаних осіб (100%) нервово-психічна стійкість знаходиться на середньому рівні.[4]

Для курсантів II курсу як пожежників-початківців такий рівень тривожності є досить нормальним, оскільки вони ще не мають достатнього стажу в цій діяльності, кожен бойовий виїзд є для них певною мірою травмуючою подією. Зазвичай тривога скерована в напрямку власної професійної майстерності та рівня знань і вмінь, адже в екстремальних ситуаціях людина може розгубитися, чинити помилки, які в звичайних умовах не скоювала.

Отже, курсанти, не мають великого стажу до діяльності в надзвичайних умовах, проте всі вони, при поступленні проходили професійно-психологічний відбір щодо придатності до роботи в відповідних умовах. Тому рівень нервово-психічної стійкості в них знаходиться на середньому рівні. В майбутньому, зі збільшенням стажу роботи, вмінь і навичок у багатьох осіб цей показник може покращитись.[5]

Дані різних методик підтвердили, що у курсантів II курсу рівень тривожності та ступінь стресостійкості під час перебування в надзвичайних умовах знаходиться на середньому рівні. Як вже було сказано вище це є наслідком того, що нервова система в них ще не достатньо пристосована до діяльності в екстремальних умовах, а під час довготривалого впливу травмуючи стрес-факторів можливі навіть нервові зриви. Але якби була змога порівняти ці дані з цивільними особами, які не мають ніякого відношення до надзвичайних ситуацій, то вони б сильно відрізнялись. Це свідчить про відбір кандидатів в курсанти на навчання, рівнем їхньої фізичної та психологічної підготовленості та мотивацією до роботи в сфері цивільного захисту.[3]

Для підвищення стресостійкості та зменшення тривожності під час екстремальних умов діяльності для курсантів і працівників-початківців доцільно проводити спеціальні психологічні заняття, тренінги. Це дасть змогу краще підготувати їх до праці, підвищить мотив діяльності і як наслідок будуть кращі результати і досягнення в роботі.

Література:

1. Приходько Ю.О. Самооцінка психологічної готовності працівників оперативно-рятувальних підрозділів до дій в екстремальних умовах // Сучасні психолого-педагогічні тенденції розвитку освіти у вищих навчальних закладах України: Всеукраїнська науково-теоретична конференція. Хмельницький, 18-19 жовтня 2007 р. – Хмельницький, 2007. – С. 119-120.
2. Приходько Ю.О., Перелигіна Л.А. Психологічна стійкість працівників підрозділів цивільного захисту // Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: III Всеукраїнська науково-практична конференція. Київ, 19-20 лютого 2008 р. – К., 2008. – С. 94-96.
3. Приходько Ю.О. Соціально-психологічні чинники, які впливають на професійне становлення пожежників-рятувальників // Наукові записки Харківського університету повітряних сил. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХУПС, 2007. – Вип. 3(29). – С. 178-184.
4. Психологическое сопровождение выбора профессии / Под ред. Л. М. Митиной. – М.: Московский психолого-социальный институт. Флинта, 1998. – 184 с.
5. Самонов А.П., Веткин Б.А. Психологическая подготовка пожарных. – Пермь: Кн. Изд-во, 1975. – 47с.

УДК 377

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Лібєга К.Д.

Ротар В.Б.

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

В наш час персонал є одним з найважливіших ресурсів служби НС, а накопичені персоналом знання, навички та досвід стають найголовнішим чинником функціонування підрозділів. Проте самі по собі висока кваліфікація, солідний досвід і високий інтелект зовсім не є гарантими ефективної роботи людини, оскільки означені чинники визначають лише загальні професійні характеристики працівника та не дають можливість встановити, як ці якості знайдуть вияв у певних умовах, на конкретній посаді. Спроби встановити перелік вимог до "ідеального" працівника довели, що універсального працівника, який виявляв би свої спроможності однаково в різних умовах та обставинах, на різних посадах, не існує. Таким чином, набір професійних характеристик працівників буде відрізнятися залежно від характеристик професії або посади, що привело до виникнення поняття "компетенції персоналу".

Розгляд генезису поняття "компетенції персоналу", а також провідних зарубіжних підходів до її формування надає можливість сформулювати власні погляди на зміст та ключові характеристики компетенції персоналу. Узагальнення наукових підходів до розуміння сутності компетенції персоналу дозволяє вибрати декілька визначень, які є найбільш показовими при визначенні цього поняття [1-4]:

- компетенції – це набір стилів поведінки, яка дозволяє більш ефективно виконувати роботу;
- компетенції є набором моделей професійної поведінки, яку працівник має використовувати у рамках своєї посади, щоб компетентно виконувати свої завдання і функції;
- компетенція – це основна характеристика людини, яка може бути мотивом, рисою характеру, навичкою, уявленням про самого себе, соціальною роллю або сукупністю знань;
- компетенція – сукупність знань, навичок і особових якостей, що дозволяє вирішувати певну задачу (чи сукупність завдань).

Поняття "компетенції персоналу" тісно пов'язане із поняттям компетентності (деякі автори ототожнюють компетентність з рівнем кваліфікації спеціаліста [1], проте ми не бачимо прямого зв'язку між кваліфікацією і компетентністю). Компетентність – це вміння виконувати свої робочі функції відповідно до передбачених посадою стандартів. Причому компетентність передбачає демонстрацію умінь на справі – в реальних робочих ситуаціях, а не лише знання теорії або розуміння змісту робочого процесу. Таким чином, поняття компетентності окрім професійних знань передбачає наявність практичних вмінь і навичок, які формуються в результаті певного досвіду [2].

Дослідження різноманітності трактувань поняття "компетенція персоналу" надає змогу надати власне визначення цього поняття. Термінологічно компетенція персоналу визначає здатність співробітника виконувати певні професійні завдання, функції, використовуючи для цього наявні знання, вміння, навички, досвід, які зумовлюють особливості прояву професійної поведінки персоналу під час виконання роботи.

Узагальнення трактувань компетенції персоналу надає змогу надати термінологічне визначення цього поняття. Дослідження сутності компетенції персоналу та її складових надало змогу встановити взаємозв'язок між кваліфікацією, професійно важливими якостями та психофізіологічними властивостями персоналу, дозволило диференціювати складові компетенції та надати термінологічне визначення цьому поняттю, під яким розуміється здатність співробітника виконувати певні професійні завдання, функції, використовуючи для цього наявні знання, вміння, навички, досвід, які зумовлюють особливості прояву професійної поведінки персоналу під час виконання роботи.

Література:

1. Арефьев А.О. Управление компетенцией и ротация человеческих ресурсов проектно-ориентированного предприятия [Электронный ресурс] / А.О. Арефьев, А.Д.
2. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці: [монографія] / [І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Надьон та ін.]. — Луганськ. — Вид-во СНУ ім. В.Даля. — 2009. — 304 с.
3. Вартанова О.В. Компетенція персоналу: теоретичне визначення та складові / О.В. Вартанова, Є.П. Скляр // Актуальні питання теорії і практики менеджменту: матеріали першої всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених, 17-19 берез. 2010 р. — Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2010. — С. 274-276.
4. Клецова К.В. Формування компетенцій персоналу як основа забезпечення його конкурентоспроможності на ринку праці / К.В. Клецова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2010. — №1 (143). Ч. I. — С. 144-151.

УДК 159.952.3:35.077:614.842.86

ФЕНОМЕН ПСИХОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ РЯТУВАЛЬНИКА*Лук'янчук С.Р.***Германович О.Р.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Дослідження феномену психологічної кризи в професійній діяльності рятувальника полягає в тому, що люди професій екстремального профілю фактично щоденно переживають кризові стани, оскільки їхня діяльність передбачає постійне перебування в умовах ризику, під впливом несприятливих факторів значної інтенсивності. Для збереження психічного здоров'я особистостей, які працюють в надзвичайних умовах, постає необхідність професійного психологічного впливу щодо оптимізації переживання кризових станів та криз, які виникають в масштабі життя.

Оскільки екстремальні умови виникають не лише в професійній, але і в повсякденній діяльності, необхідність досліджень даної проблематики виявляється як на науковому, так і на тривіальному рівнях. Розробкою феномену кризи в психології займалися такі науковці, як: С.М. Іванюта, А.Д. Чернявський, Л.О. Лігоненко, Л.І. Анциферова, К.О. Альбуханова-Славська, Ф.Є. Василюк, О.А. Донченко, Т.М. Титаренко, Л.С. Виготський, Г. Шихі, А.М. Єсакова, Л.О. Лігоненко, С.А. Бурій, Д.С. Мацеха і багато інших. Проте, багато аспектів феномену кризи та особливостей переживання особистістю кризових станів залишаються невивченими, що вимагає подальшого їх наукового дослідження.

У науковій літературі відсутнє чітке визначення семантичного значення поняття «криза», крім того, існують протиріччя у розумінні вітчизняними та зарубіжними авторами сутності цього феномену. Об'єктом наших зацікавлень є саме невротичні кризи – явища, коли звичні моделі, способи дій людини стають неефективними та неадекватними по відношенню до оточуючої реальності [3]. Сучасний прогресивний розвиток суспільства вимагає формування здатності особистості до подолання криз такого типу, оскільки людина перебуває в умовах невротизації.

Криза характеризується гостротою перебігу, необхідністю нагальних дій, зміни звичних ролей та форм поведінки особистості, суб'єктивним переживанням відсутності допомоги, загрози і небезпеки, які зумовлені впливом зовнішніх або внутрішніх негативних чинників.

В повсякденному житті кожна людина переживає кризові стани. Проте, якщо вікові кризи – це природній процес, закон розвитку особистості, то невротичні та травматичні кризи – явища негативні, оскільки потребують від людини дій, що перевищують її енергетичні ресурси і здатність до адаптації, томупсихічно і фізично виснажують людину, виводять її із звичної для неї «зони комфорту», а отже, становлять загрозу її психічному здоров'ю.

Особливий акцент на імовірності небезпеки життєдіяльності особистості роблять науковці В.О. Василенко [1, с.12], К.В. Балдин, Є. Коротков, В.С. Зверев, А.В. Рукосуев, стверджуючи, що «криза» – це крайнє загострення протиріч, яке загрожує життєстійкості людини у навколишньому середовищі [4, с.19].

В екстремальних умовах одними із провідних завдань рятувальника є пристосування до сьогочасної ситуації, і активна взаємодія з оточуючою дійсністю. Здоров'я, а часто, і життя людини залежать від рівня розвитку у неї здатності до подолання розриву між зовнішніми вимогами та внутрішнім станом. Психологічний стан особистості, в свою чергу, інтегрує її когнітивні і психоемоційні компоненти, що визначають поведінкові прояви в контексті ситуації, яку людина в той самий момент переживає.

Переживання феномену кризи радикальним чином впливає на особистість – змінює тенденції її життєдіяльності [4]. Однією з ключових проблем кризової особистості є вміння діяти (ефективно), що передбачає здатність людини посередництвом власної ініціативності в соціальній реальності контролювати, довільно регулювати власні емоційні, когнітивні та поведінкові паттерни, тобто бути суб'єктом власної життєдіяльності [3].

Професії екстремального профілю передбачають самореалізацію професіонала в кризових умовах. Тобто, у рятувальників існують фізичні передумови до виникнення і об'єктивних (ситуативних), і суб'єктивних (особистісних) психологічних криз. Криза – це явище, що виникає, коли вирішення життєво важливих задач за допомогою звичних психологічних методів виявляється неможливим. Будь-яка криза викликає у людини психічні трансформації, пов'язані з необхідністю подолання нею різких переломних періодів.

Література:

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 507 с.
2. Балдин К.В., Зверев В.С., Рукосуев А.В. Антикризисное управление: макро- и микроуровень: Учеб. пособие. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашко и Ко», 2007. – 280 с.
3. Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь / Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – СПб.: прайм – Еврознак, 2005. – 672 с. – (Проект «Психологическая энциклопедия»).
4. Шморгун Л.Г. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Л. Г. Шморгун. – К.: Знання, 2010. – 452 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

УДК 159.9:355.233: 37.015.3:

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ РЯТІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Луценко А. М.

Скоробогатов Ю. А.

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Сучасні потреби практики у висококваліфікованих фахівцях МНС України обумовлюють необхідність вивчення тих її системних характеристик, які сприяють ефективному виконанню ними поставлених завдань. Однією з них виступає мотиваційна стійкість.

Усестороннє вивчення структури мотиваційної стійкості, динаміки її компонентів, виділення суттєвих взаємозв'язків між факторами професійної діяльності та утвореннями повинно бути тісно пов'язаним з специфікою завдань, які виконують рятівники, з впливом характеристик екстремальної діяльності на особистість, з критеріями професійної діяльності.

Зазначеним вимогам в найбільшій мірі відповідає системний підхід, згідно з яким досліджуване явище розглядається як цілісне структуроване утворення компонентів, що знаходяться у певних зв'язках між собою та з зовнішнім середовищем [2]. В цьому разі мотиваційна стійкість характеризується багаторівневою ієрархічною структурою, елементи якої знаходяться у певних взаємозв'язках з іншими складовими компонентами особистості. Системний підхід дозволяє достатньо повно виділити сутність мотиваційної стійкості, встановити в умовах мінливості та неоднозначності, взаємозв'язки між складовими її підсистемами.

Наступний підхід до вивчення мотиваційної стійкості повинен спиратись на уявлення О.М. Леонтьєва про вектор «мотив - ціль» згідно з яким, для задоволення одного мотиву можуть формуватись різні цілі, з урахуванням того, що специфіка цілей визначається особливостями діяльності [1]. Зазначене положення доповнюється "принципом достатності", згідно з яким формування окремих компонентів системи відбувається відповідно до поставленої мети і суб'єкт орієнтується не на максимальні досягнення в кількісному і якісному аспектах, а на ступінь відповідності власних можливостей вимогам діяльності на даному етапі її засвоєння [3].

Оскільки діяльність рятівників достатньо часто протікає в особливих умовах тому вивчення мотиваційної стійкості повинно базуватись і принципах діяльнісного підходу – взаємозв'язку психіки людини і характеру професійної діяльності: її умов, змісту, завдань. Згідно з поглядами Б.Ф. Ломова вектор «мотив - мета» визначає напрямок діяльності та глибину зусиль, що потрібно прикласти для її виконання. Вказаний вектор виступає як системоутворюючий фактор, що організує всю систему психічних станів які розгортаються під час діяльності [2]. Зазначений підхід дозволяє вибрати методи, за допомогою яких встановлюється специфіка самої діяльності, виділяються фактори, що здатні здійснити вплив на мотиваційну стійкість рятівника.

Вивчення динаміки стійкості мотивації та виділення причин її нестійкості зниження можливо за умови принципу про існування причинно-наслідкових змін в системі «особистість – мотив - діяльність». Потреби формуються у зв'язку з особливостями суб'єкта діяльності та вимогами самої діяльності. Практична реалізація потреб відбувається в процесі діяльності, яка відображає особливості змісту, умов, організації і майбутніх результатів, що в свою чергу обумовлюють стійкість чи навпаки нестійкість мотиваційної системи особистості рятівника.

Література:

1. Леонтьев А.П. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М.: Смысл; Издательский центр «Академия», 2004. – 352 с.
2. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Борис Федорович Ломов. – М.: Наука, 1984. – 444 с.
3. Шадриков В.Д. Психологический анализ деятельности: Системогенетический подход : [учеб. пособие] / В.Д. Шадриков. – Ярославль: ЯГУ, 1979. – 91 с.

УДК 32:316.46:159.9.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЛІДЕРСТВА ЯК ФЕНОМЕНУ ОБДАРОВАНОСТІ У
КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ВНЗ***Ляхович Н. М.***Слободяник В. І.**, канд. психол. наук
Львівський Державний університет безпеки життєдіяльності

В наш час у суспільстві інтерес до проблематики лідерства істотно зростає, як у наукових колах, так і серед педагогічної громадськості. Це обумовлено, з одного боку, тим, що розгляд процесів міжособистісної взаємодії з позицій гуманістичної психології посилив інтерес до кожної окремої особистості, її місця і ролі в цій взаємодії; з іншого боку, демократичні процеси в суспільстві: багатопартійність, відносна самостійність органів місцевого самоврядування, розвиток підприємництва активізували процес висування великої кількості лідерів – суспільно-політичних діячів, парламентарів, керівників сучасних підприємств тощо [5].

Як зазначено в психологічній літературі, роль лідера дуже значна в малій групі, тому що він вирішує головні завдання, які поставлені перед групою у певній ситуації. На місці лідера не може бути будь-яка людина, а лише той, чия готовність діяти відповідає моменту. Специфіка лідерства полягає в тому, що роль лідера не тільки "дають", але він бере її сам. Іншими словами, - лідером може стати той, хто крім відповідного соціально-психологічного складу має достатню мотивацію лідерства, хоче виконувати цю роль у малій групі у певній ситуації [6]. На думку вчених лідер – це людина, яка бере на себе відповідальність за групу, реалізує суспільний інтерес, той, хто вміє служити, змусити функціонувати, здатний створити гармонію стосунків між усіма, забезпечити найвищий рівень досягнень як на матеріальному, так і на духовному рівні [3]. В якомусь сенсі лідер наділений природною схильністю, вдосконаленою життєвим досвідом. Тобто лідером необхідно не лише народитися, але й стати. Обдарованість-це комплекс задатків і здібностей, які дозволяють досягти успіхів у певному виді діяльності порівняно з іншими людьми [3]. Лідерство є обдарованістю в підлітковому віці і ґрунтується на прагненні одержати визнання власної індивідуальності, значущості в підлітковому мікросередовищі, бути прийнятим групою, і є домінуючою...

На думку вчених, високі лідерські здібності є обдарованістю підлітків тоді коли існує дослідницька творча активність, можливість прогнозу і передбачення, створення ідеальних еталонів які забезпечують високі, естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки [2,4]. На розвиток лідерських якостей впливає чимало факторів найважливіші це-риси лідерства, завдання, які він покликаний виконувати; його послідовників, систему їх взаємодії, соціальне визнання, а основним з яких вважається сім'я, черговість народження сім'ї. Кожний раз, коли народжується дитина, повністю змінюється внутрішній уклад сім'ї, рівень розвитку лідерських якостей у других дітей може пояснюватися тим, що перша дитина зазвичай задає темп розвитку другій, і, таким чином, друга дитина стимульована перемогти свого старшого суперника. Завдяки таким умовам молодша дитина часто починає розвиватися швидше, вона «мчить вперед» у своєму розвитку так швидко, як тільки може. Через це другі діти виростають конкурентними, честолюбними, зорієнтованими на здобуття переваги й у них також можуть розвинути лідерські здібності. У сучасній науці, за наявності спільності вихідних позицій, лідерство характеризується неоднозначно. Аналіз наукових джерел дав можливість визначити наступні основні підходи до його трактування:

1. Лідерство – це різновид влади, специфікою якої є спрямованість зверху вниз, а також те, що її носієм виступає не більшість, а одна людина або група осіб. Політичне лідерство, пише Жан Блондель, – це «влада, здійснювана одним або декількома індивідами, для того, щоб спонукати членів нації до дій» [1].

2. Лідерство – це управлінський статус, соціальна позиція, пов'язана із прийняттям рішень, це керівна посада. Така інтерпретація лідерства впливає зі структурно-функціонального підходу, що припускає розгляд суспільства як складної, ієрархічно організованої системи соціальних позицій і ролей. Заняття в цій системі позицій, пов'язаних з виконанням управлінських функцій (ролей), і дає людині статус лідера. Іншими словами, як відзначає Даунтон, лідерство – це «становище в суспільстві, що характеризується здатністю особи, що це становище займає, скеровувати й організувати колективну поведінку деяких або всіх його членів».

3. Лідерство – це вплив на інших людей [1].

Таким чином лідерство в підлітків характеризується, насамперед, звертанням до людини і має безпосереднє відношення до механізму людських взаємин. Прагнення до лідерства стає домінуючою тенденцією взаємодії підлітків. А само лідерство стає певним способом поведінки і діяльності та виявляється не тільки в міжособистісних стосунках, а в усіх видах діяльності: навчальній, трудовій, ігровій і т. д. До того ж, ця взаємодія може бути організована практично в кожній предметній діяльності.

Література:

1. Блондель Ж. Политическое лидерство. Путь к всеобъемлющему анализу. – М.: Б.и., 1992. – 136 с.
2. Выготский Л.С. Психология подростка. – М.: Педагогика, 1982. – 361 с.
3. Давиденко А.А. Діти інтелектуали, дослідники, творці, винахідники // Обдарована дитина. – 2004. – №1. – С. 32–38.
4. *Пиаже Ж.*: Психология интеллекта. – М., 1969.
5. <http://novosvit.pp.ua/fenomen-osobystisnoji-obdarovanosti/>.
6. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Лідерство>.

УДК 159.944-41

СТРУКТУРА ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Мацюк К. І.

Сірко Р. І., канд. психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Інтенсивний розвиток українського суспільства в усіх сферах його життєдіяльності і розширення інформаційного простору вимагають від підростаючого покоління вміння орієнтуватися у швидкоплинному потоці інформації та ефективно засвоювати нові знання. Знаючи мотиви, які спонукають людину до активності, можна цілеспрямовано впливати на її поведінку і діяльність [1]. Навчання у вищих навчальних закладах охоплює у становленні людини юнацький вік. Очевидно, що ці вікові періоди безпосередньо відбиваються на всьому наступному житті, оскільки юнак вибирає і буде свій спосіб життя, свою систему цінностей [2]. Саме тому метою дослідження вибрано аналіз особливостей мотивації пізнавальної діяльності пізнавальної діяльності.

У дослідженні приймали участь студенти першого курсу інституту Цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності у загальній кількості 60 осіб, з них 33 хлопців та 27 дівчат.

Критерієм розподілу груп був вибраний рівень успішності. До групи високого рівня успішності входять особи з середнім балом від 4,0-5,0 ; до групи низького рівня успішності - особи з середнім балом від 2,1-3,99. Таким чином, група високого рівня успішності налічує 30 осіб, що складає 50% від загальної кількості. До групи низького рівня успішності ввійшли також 30 студентів (50 %).

Згідно результатам кореляційного аналізу у групі низького рівня успішності на $p < 0,05$ рівні значимості виявлені значимі зв'язки з трьома показниками - мотивацією самопізнання, рівнем мобілізації зусиль та обернений зв'язок із показником вольових зусиль. Потрібно зазначити, що мотивація самопізнання більш характерна для раннього юнацького віку, а у періоді пізньої юності прискореними темпами розвивається професійна самосвідомість особистості (світогляд, переконання, мрії в контексті професійного навчання), відбувається усвідомлення себе як активного члена суспільства і конкретизується суспільно значима позиція. Звідси можна зробити висновок, що у групи з низьким рівнем навчання ще недостатньо сформована професійна самосвідомість, і акцент йде на мотивацію самопізнання. Існує взаємозв'язок успішності з рівнем мобілізації зусиль - планування суб'єктом певної діяльності в якій необхідне включення всіх сил, для досягнення певної мети, наприклад на екзамені, заліку, під час виступу на семінарі студенту необхідно мобілізувати інтелектуальні можливості, в повній мірі використовувати свої знання, досвід навчання у вузі. Виділений обернений зв'язок із показником вольових зусиль, оскільки для досягнення успіху у діяльності студенти з низькою успішністю і переважаючою зовнішньою мотивацією мають слабкий прояв наполегливості, стриманості, самостійності

та ініціативності, які є беззаперечними складовими волевого зусилля. Люди, воля яких слабка, здебільшого не закінчують розпочатої справи, нездатні долати навіть незначні труднощі, відкладають справу надалі. Вони легко відволікаються від важливої діяльності, беруться за дрібні, непотрібні завдання. Вони не мають постійних зацікавлень, цілеспрямованих інтересів, самостійності і критичного ставлення до себе та оточення. Ці люди не мають власної думки, легко підпадають під вплив інших, легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, внаслідок чого не впевнені у своїх діях. Вони не здатні стримувати свої бажання, долати власні емоційні стани - гнів, страх, афекти. Вони здебільшого не виявляють ініціативи, що негативно впливає на рівень успішності.

Виявлені відмінності у групі студентів з високою успішністю на $p < 0,05$ рівні значимості. Виявлені значимі зв'язки з чотирма показниками - з пізнавальним мотивом, з оцінкою рівня потенціалу, зворотній зв'язок з мотивацією уникнення невдач, з ініціативністю, . Прагнення студентів до пізнання нових знань, формує їхні волевільні зусилля і забезпечує розвиток самовдосконалення, стимулює прагнення оволодіти новими знаннями та розкриватися у різних напрямках діяльності. Пізнавальний інтерес характеризується тим, що в студентів виникають не тільки проблемні питання або пізнавальні ситуації, але й прагнення самостійно їх вирішити. Оцінка рівня потенціалу - це особлива здатність у людей, яка призводить до саморозвитку внутрішніх ресурсів, і виявляється у певній діяльності, наприклад у студентів, вона проявляється у навчальній діяльності і направлена на рівень успішності і на отримання знань відповідно до їх можливостей. Мотивація ж творчої особистості виявляється у тенденції до пошуку й ризику, заснованих на бажанні досягнути й перевірити свої можливості. Також виявлений і зворотній зв'язок з мотивацією уникнення невдач - через певний страх до невдач в навчанні - у студентів мобілізуються всі внутрішні компоненти, які направлені на покращення власних знань та на саморозвиток. Активність людини пов'язана з потребою уникнути осуду і покарання. Загалом тут ідея полягає в уникненні негативних очікувань. Починаючи якусь справу, людина наперед боїться можливого провалу, думає про шляхи його уникнення, а не про способи його досягнення. Люди, мотивовані, до невдачі, зазвичай характеризуються підвищеною тривожністю, низькою упевненістю, у власних силах. Прагнуть уникати відповідальних завдань, а в умовах ухвалення відповідальних рішень можуть впадати в стан, що близький до панічного. Ситуативна тривожність у них в цих випадках стає надзвичайно високою. Все це водночас може поєднуватися з дуже відповідальним ставленням до справи. Зазначається прямий зв'язок з компонентом ініціативності – це пояснюється тим, що для студентів з великим багажем знань притаманна особливість, яка характеризується здатністю і схильністю до активних і самостійних дій у навчальній діяльності. Тут демонструються стійкі творчі проявлення пізнавальної ініціативності. Для студентів звичним є стійкий пізнавальний інтерес, який виявляється у намаганні пізнати складні теоретичні питання окремих наук, дійти до сутності явищ. Закономірність стає не кінцевим пунктом процесу, а проблемою, самостійною метою дослідження. Розвинуто цілепокладання та вміння вибору шляху його досягнення. Студенти є гарно проінформованими. Вони спроможні приймати рішення, виявляючи при цьому автономність, та несуть відповідальність за нього.

Література:

1. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности. – М., 1976.
2. Васильев И.А., Магомед-Эминов М.Ш. Мотивация и контроль за действием. – М.: Изд-во МГУ, 1991.
3. Виллонас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М.: Изд-во МГУ, 1991.
4. Волков Б.С. Психология юности и молодости: Учебник для вузов. – М.: Трикста, 2006.
5. Занюк С.С. Мотивація діяльності: спонування, активність, успіх. – Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998.
6. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій: Навч. посібник для студентів гуманіт. факультетів ВНЗ. – Луцьк: Ред. - вид. відд. Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Коваленко М. А.

Мандрик Л. М.

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Суспільні перетворення накладають відбиток й на систему вищої освіти, висуваючи нові вимоги до організації та якості підготовки фахівців. Нині існує запит на виховання творчої особистості, індивідуальності, здатної на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення.

Зазначимо, що потенційною основою для виконання функцій управління є особистий авторитет керівника оперативно-рятувального підрозділу, заснований на його посадовому авторитеті та лідерських якостях. Високі вимоги висуваються до інтелектуальних здібностей керівника оперативно-рятувального підрозділу, вміння мислити стратегічно й оперативно приймати рішення в умовах дефіциту часу та інформації.

Тому одним із важливих завдань професійної підготовки керівника оперативно-рятувального підрозділу є розвиток креативності. Потреба суспільства у спеціалістах, які володіють творчим мисленням, актуалізує питання про науково обґрунтовану систему формування й розвитку цього типу мислення.

Так, розвиток креативності майбутніх керівників оперативно-рятувальних підрозділів є показником успішної діяльності вищої школи.

Викладаючи свої думки, А. Грецов зазначає, що креативність – це не одинична здатність, а комплексне властивість людської психіки, що включає в себе кілька компонентів, найважливіші з яких такі:

1. Якість інтелекту. Це, зокрема, такі якості, як швидкість мислення, гнучкість і оригінальність. При творчому мисленні людина сконцентрована не на критиці і відмову від неприйнятних варіантів вирішення проблем, а на максимальному розширенні бачення проблемного поля, пошуку неочевидних варіантів рішень.

2. Якість особистості. Найважливіше з цих якостей – це відкритість до нового життєвого досвіду. Така людина готова приймати все те нове, що з'являється навколо, здатна до зміни сформованих уявлень, комфортно почуває себе в ситуаціях невизначеності і не відчуває при цьому тривоги, смілива, допитлива.

3. Ціннісні орієнтації. Така людина високо ставить цінності розвитку, пізнання, свободи. Він готовий активно перетворювати самого себе і ті життєві обставини, які його оточують, а не просто пасивно пристосовуватися до них [1].

В. Моляко під творчістю розуміє процес створення чогось нового для певного суб'єкта. Творчість, вказує вчений, притаманна кожній людині. Творчу діяльність, на його думку, можна охарактеризувати за такими параметрами, як суб'єкт (особистість) творчості, продукт творчості, умови, в яких протікає творчий процес. У творчості, вважає вчений, основними є оригінальність, новизна в діяльності, відмінність від створеного, раніше вже відомого [2]. Відтак, творча особистість, зазначає вчений, завжди проявляє наполегливість у своїй роботі.

Таким чином, креативність як ціннісно-особиста категорія є істотним резервом самоактуалізації особистості і сьогодні значною мірою виступає своєрідним механізмом адаптації особистості до соціальних змін. Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, майбутній фахівець має не просто адаптуватися до нової ситуації, а й бути спроможним змінювати її, змінюючись і розвиваючись при цьому сам. Важливість проблеми формування творчої особистості в процесі професійного становлення визначають її значення: соціальне, тому що формується не просто нова людина з особливим складом мислення, здатним до радикальних змін і перетворень, а спеціаліст нової формації, який долучиться до прогресивних перетворень в суспільстві; наукове, тому що служить засобом пізнання творчих здібностей у галузі інтелектуальної й соціальної креативності.

Отже, основою розвитку креативності начальницького складу оперативно-рятувального підрозділу є наявність в психіці людини ряду властивостей, найважливішими з яких можуть вважатися: оперування образами, особливості емоційно-вольової сфери, високий рівень розвиненості когнітивних умінь і навичок, творча уява тощо.

Література:

1. Грецов А. Г. Лучшие упражнения для развития креативности. / Учебно-методическое пособие. — СПб., СПбНИИ физической культуры, 2006., — 44 с.
2. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Вип. 22. Актуальні проблеми сучасної української психології. — К., 2002. — С. 221 – 229.

УДК 195.1

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

*Маджиді С. К.***Сергієнко Н. П.**, канд. психол. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Тривожність – це суб'єктивний прояв неблагополуччя особистості, її дезадаптації. «Тривожність - це схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги: один з основних параметрів індивідуальних відмінностей» [1].

Певний рівень тривожності – природна і обов'язкова особливість активної діяльності особи. У кожної людини існує свій оптимальний або бажаний рівень тривожності – це так звана корисна тривожність. Оцінка людиною свого стану в цьому відношенні є для неї істотним компонентом самоконтролю і самовиховання. Проте, підвищений рівень тривожності є суб'єктивним проявом неблагополуччя особи.

Прояви тривожності в різних ситуаціях не однакові. У одних випадках люди схилі вести себе тривожно завжди і скрізь, в інших вони виявляють свою тривожність лише час від часу, залежно від обставин, що складаються.

Тривожність – переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки, що загрожує. Розрізняють тривожність як емоційний стан і як стійку властивість, рису особистості або темпераменту. У вітчизняній психологічній літературі це розходження зафіксоване відповідно в поняттях «тривога» і «тривожність». Останній термін, крім того, використовується й для позначення в цілому [3].

Тривожність як психологічна особливість може мати різноманітні форми. На думку А.М. Прихожан [2], під формою тривожності розуміється особливе поєднання характеру переживання, усвідомлення вербального і невербального вираження в характеристиках поведінки, спілкування і діяльності.

Останнім часом цікавість психологів до вивчення тривожності істотно підсилилася у зв'язку з різкими змінами в житті суспільства, що породжують невизначеність і непередбачуваність майбутнього й, як слідство, переживання емоційної напруженості, тривоги й тривожності. Однак, тривожність досліджується переважно у вузьких рамках конкретних, прикладних проблем: шкільна, екзаменаційна, змагальна тривожність, тривожність операторів, спортсменів, при психотерапії й т.д. Такі вчені як Ф.Б.Березін, Ю.Л.Ханін, Л.М.Аболін, Ю.В.Пахомов, Ю.А. Ханін, Ч.Д. Спілбергер, А.І. Захаров багато років досліджували явище тривожності як емоційного стану та його вплив на соціалізацію особистості.

Важливе місце в сучасній психології займає вивчення гендерних аспектів тривожної поведінки.

Існують досить поширені погляди на те, що жіноча стать більш підвладна переживати тривожні стани, ніж чоловіча. В психологічній науці має місце цілий ряд досліджень стосовно цієї теми. Різницю в проявах тривожності у чоловічої і жіночої статі видно вже в дитячі роки і перевагу тут мають хлопчики як менш тривожні. Причиною цього явища є стиль виховання, який визначає характер прояву тривожності у дитини. Чим більш опікуючим є виховання, тим більш у дитини закріплюються риси залежності, підпорядкованості, орієнтація на сторонню підтримку, тривожність.

За твердженням К. Хорні [2] відчуття жінкою своєї неповноцінності ґрунтується на економічній, політичній і психосоціалній залежності від чоловіка. Погляди К. Хорні на проблему поєднання ролей, яке викликає тривожність, підтверджуються дослідженнями вітчизняних вчених. На їх думку, у працюючих жінок є обґрунтований привід відчувати тривожність через поєднання великої кількості ролей і нестатку фізичних ресурсів для їх повноцінного виконання. При поєднанні сімейних і позасімейних ролей виникає цілий ряд конфліктів і тривог: жінки турбуються з приводу того, що наносять дітям емоційну шкоду, що повинні доручати виховання своїх дітей іншим людям, що їх професійне життя потерпає від нестачі часу і енергії, яку вони віддають дітям, що їхній шлюб страждає від всього цього, що їх емоційні і фізичні ресурси на межі і т.п.

Висновки. Виходячи з вищесказаного можна судити про те, що тривожність дуже сильно впливає на діяльність людини та її психічний стан. Який потім все одно переростає в певну поведінку. З цього можна судити наскільки важливим в дослідженнях психічних якостей особистості є дослідження тривожності.

Література:

1. Тревога. Тревожность. Явления тревожного ряда. /Психологический словарь (Под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова) - М.: Педагогика-Пресс, 1999, с.385-386.
2. Прихожан А.М. Изучение личностной тревожности в контексте теории Л.И.Божович / Прихожан А.М. // Формирование личности в онтогенезе. Сб. науч. тр. – М.: Изд. АПН СССР, 1991, – 98 с.

УДК 159.9:614.8

АСПЕКТЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРОФИЛАКТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНЫХ ДЕФОРМАЦИЙ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ И ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПО ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМ СИТУАЦИЯМ*Мельник П.Н.***Чиж Л.В.**

ГУО «Командно-инженерный институт» МЧС Республики Беларусь

Профессиональная деформация, затрагивающая в первую очередь душу и разум человека, явление личностное, имеющее сложное психологическое содержание. Профилактика профессиональной деформации личности может быть результативно осуществлена в конечном итоге только самой личностью, средствами самовоспитания и самообразования. В индивидуальной работе с недеформированными работниками стратегическими задачами является убеждение реальной опасности деформации, раскрытие характеристики опасности факторов, ее вызывающих; обучение методам и приемам распознавания появлений профессиональной деформации, психологической профилактики и преодоления, соответствующим особенностям личности и профессиональной деятельности. Первостепенной задачей в работе с профессионально деформированными работниками, так и с недеформированными, является придание личностного смысла сопротивлению и преодолению деформации. Осознание собственной профессиональной деформации снижает самооценку личности, вызывая внутреннее сопротивление, активизируя действие механизмов психологической защиты, заставляя начать серьезную работу по преодолению профессиональной усталости и профессионального выгорания. Профессионал выносит достаточно сильные и длительные эмоционально-психологические перегрузки, стрессы, имея личностно значимую цель, определенный нравственный противовес негативным воздействиям, положительный личностный смысл профессиональной деятельности, позитивный профессиональный и жизненный опыт в значимой для работника сфере. Особой точкой опоры в сопротивлении профессиональной деформации на протяжении службы может стать успешность личного профессионального опыта – опыт победителя. Опыт результативного решения профессиональных задач, является необходимым условием профессионального становления и развития личности работника, залогом формирования сопротивляемости профессиональной деформации. Опыт работника, не достигнувшего успеха в силу объективных причин, но не потерявшего веры в смысл работы, в себя, опыт непобежденного, немаловажен для профессионального развития личности, но может являться предпосылкой для развития профессиональной деформации по мере его накопления. Опыт работника, потерявшего в какой-то момент уверенность в своих силах и способностях, может стать предпосылкой профессиональной деформации работника. Важную роль играет резонанс успеха. Работник, обладающий сильным характером, достаточным нравственным и интеллектуальным развитием, объективно оценивая свой успех или неуспех в профессиональной деятельности, длительное время может быть устойчивым к профессиональной деформации, ориентируясь преимущественно на личную самооценку. Важным аспектом индивидуальной работы является определение способности работника сопротивляться или преодолеть профессиональную деформацию. Требуется определенная психолого-педагогическая компенсация отсутствия или недостаточности развития личностного потенциала для сопротивления или преодоления профессиональной деформации в формах четкого контроля за деятельностью работника, оказания ему регулярной психологической помощи, наставничества. Задача профилактики и преодоления профессиональной деформации вплотную смыкается с задачей развития личности, развитие достоинств человека выступает лучшим способом преодоления его недостатков. В практике реальна ситуация, когда работник под воздействием стрессов теряет способность к результативной профессиональной деятельности, не потеряв чувства профессионального долга и ответственности перед коллегами, создает для него сложную профессионально-нравственную коллизию, для выхода из которой требуется не только снятие последствий стрессов, но и специальная индивидуально-психологическая работа. Важно проявления профессиональной деформации рассматривать в контексте всей личности работника, именно в личных качествах могут быть найдены многие точки опоры преодоления и профилактики. Профессиональная деформация – это характеристика комплекса качеств личности работника, значительно реже всей личности в целом.

Литература:

1. Короленко Ц. П. Психофизиология человека в экстремальных условиях. – Л.: Медицина, 1978. – 272с.
2. Литвищев С.В., Нечипорелко В.В. Патогенез боевой психической травмы // Общая патология боевой травмы. – СПб.: Б.и., 1994. – С. 103-111.
3. Снедков Е.В. Психогенные реакции боевой обстановки: (клинико-диагностическое исследование на материале афганской войны): Автореф. дисс. канд. мед. наук. – СПб., 1992. – 20 с.

УДК 394:79

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «СВІМ» В КОНТЕКСТІ
ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ***Мотиль М.А.***Логвиненко В.М.**, канд.філос.наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Військово-патріотичне виховання є важливою складовою виховання національно-патріотичного. Воно має відбуватись не тільки у військових структурах, але й у закладах освіти, спортивних і громадських організаціях. Однією з таких організацій є Всеукраїнська молодіжна організація СВІМ, яка була створена у 2001 р. Н. Думою. СВІМ – це абревіатура, що означає: система воєнізованих ігор молоді, відповідно, свімерами називають учасників таких ігор.

СВІМ є недержавною неприбутковою організацією. Вона активно співпрацює з місцевими органами управління у справах сім'ї, молоді та спорту, управліннями освіти, воєнкоматами, методичними об'єднаннями викладачів навчальної дисципліни “Захист Вітчизни”. У 2010 р. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України підтримало свімерську Всеукраїнську програму військово-патріотичного виховання молоді “Майбутній захисник Вітчизни” [2].

Метою СВІМу є виховання патріота своєї Батьківщини, майбутнього воїна-захисника, справжнього чоловіка, громадянина. Крім цього, не менш важливими завданнями, є відвернення підлітків від негативних впливів вулиці, комп'ютерних клубів; духовне збагачення та фізичний розвиток молоді. Свімери мають свою систему життєвих цінностей та стосунків. Це виражається у гаслі “БУРО”, що розшифровується, як: “Бог, Україна, Родина, Організація”. Це означає, що підлітків виховують на засадах християнської моралі (Бог), з толерантним ставленням до інших релігійних конфесій; прищеплюють любов до рідної землі, історії та культивують військовий патріотизм, який передбачає бажання та готовність захищати свою Батьківщину (Україна); вчать поваги до старших, пошани до батька та матері (Родина); вчать спілкування та життя в колективі, почуття відповідальності, взаємовиручки, вільного висловлювання думок, що має стати запорукою успіху всього колективу (Організація). Первинні ланки побудовані за принципом різновікових загонів (за ідеєю видатного педагога А. Макаренка), де молодшим прививається повага до старших, а старших вчать піклуватись молодшими і допомагати їм. [1].

У СВІМі приймають з 12 років. Для цього потрібно подати заяву (для повнолітніх), або заяву-дозвіл батьків (для неповнолітніх), пройти відповідне навчання та скласти тести. У СВІМі активно застосовуються три види змагань. Перша група змагань – «Готуюсь до служби в армії», де свімери здають залікові тести та нормативи ГСА (стрільба з пневматичної гвинтівки та пістолета, стрибки у довжину, метання муляжу гранати, біг, підтягування, відтискання в упорі лежачи). Такі ігри дають можливість контролювати процес вдосконалення фізичної підготовленості. Друга – «Крізь вогонь та воду». Учасники змагаються за першість районів та міст. Головною умовою таких змагань є подолання смуг перешкод та виконання завдань з елементами свімерських спеціальностей. Умовою перемоги у цих змаганнях є не лише час виконання завдання, а й прибуття до фінішу у повному складі команди. Третя – «Кращі з краших». Це – чемпіонати за свімерськими спеціальностями. Окремо змагаються між собою сапери, снайпери, санітари-рятувальники, розвідники, топографи. Також, влітку у СВІМі проводять вишкільні, оздоровчі та ігрові табори. Свімерські табори схожі на бази миротворців, звідки проводяться різноманітні “бойові операції”. Учасники таборів виконують військово-спортивні завдання, під час яких загартовуються дисциплінарні та колективні якості. Основна тематика ігор – боротьба з терористами, порушниками кордону та історичні відтворення. Окрім таборового життя влітку організатори влаштовують тематичні походи та екскурсії у військові частини та музеї. Свімери вивчають історію України і окремі епізоди використовують в сюжетах ігор.

Головне гасло всіх свімерських заходів: “Нехай війна залишається тільки грою”. Як підкреслює Назар Дума – це вказує на миролюбність і неагресивність системи. Ми пропагуємо не мілітаризм, а військовий патріотизм, бажання і готовність захищати свою державу, свій народ. А у тих, хто не стане солдатом, у СВІМі виховується повага і пошана до людей у військовій формі. [2].

Підсумовуючи, можна з впевненістю стверджувати, що СВІМ позитивно впливає на процес військово-патріотичного виховання сучасних підлітків, може успішно впроваджуватись у систему освіти з метою вдосконалення шкільного предмету “Захист Вітчизни”, а також, як ефективний засіб позашкільної роботи з підлітками у Палацах творчості учнівської та юнацької молоді тощо.

Література:

1. Всеукраїнська молодіжна організація «СВІМ» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svim.com.ua>.
2. Дума Н. Б. СВІМ. Воєнізовані ігри молоді [практич. посіб.] / Дума Н. Б. – Львів, 2004. – 184 с.
3. Нехай війна залишається тільки грою // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gunmagazine.com.ua>.

УДК 31:316

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Нагірняк Л.О.

Логвиненко В.М., канд. філос.наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

З розвитком суспільства зростають можливості для власного самовизначення й індивідуального розвитку, проте молодь як була, так і залишається найбільш незахищеною та вразливою верствою суспільства. Сьогодні її проблеми співпадають з проблемами кожного громадянина і є проблемами держави в цілому. Молодь входить у безліч соціальних зв'язків і відносин, однак дуже рідко залучається до вирішення та реалізації програм розвитку суспільства. При цьому її запити відходять на другий план. Молодь становить особливу групу суспільства, проте дедалі більше потерпає від невирішеності своїх проблем. Серед першорядних проблем можна назвати такі: безробіття, матеріальна незабезпеченість, відсутність власного житла, значна економічна та соціальна залежність від батьків, втрата життєвого оптимізму, ідеалів, соціальної перспективи, зростання виявів девіантної поведінки. До молодіжних відносять і шлюбно-сімейні проблеми, високий рівень розлучень та низьку народжуваність. Так, за даними державного комітету статистики України, у 2011р. на 355,9 тис. зареєстрованих шлюбів було 61,9 тис. розлучень. Тут, спостерігається позитивна тенденція – кількість розлучень у порівнянні з 2001 роком суттєво спала (коли на 309,6 тис. шлюбів припало аж 181,3 тис. розлучень). Що стосується народжуваності, то вже протягом останніх десятиліть в Україні зберігається від'ємний приріст населення. У 2001 р. на 376,4 тис. народжених дітей припадало 745,9 тис. померлих; у 2011 р. на 502,6 тис. – 664,6 тис [1].

Вирішення багатьох проблем залежить від факторів соціального життя. Йдеться про вибір професії, життєвого шляху, самовизначення, професійну мобільність тощо. Не менш актуальними є стан здоров'я, освіта, спілкування із старшими й однолітками.

Сучасні молоді люди мають таку своєрідну якість, яка демонструє, що більшість з них бажає мати хороший дохід при цьому не маючи ні професії ні прагнення працювати. Це відбувається тому, що в молодого покоління відсутні стимули до праці, що робота, яка пропонується роботодавцями, некваліфікована й низько оплачувана. Крім того в молодіжному середовищі зростає рівень соціальних відхилень. Проблема кримінального впливу на цю соціальну групу за останній час не може не турбувати широку аудиторію. Кожен четвертий злочин здійснюється молодими людьми. Серед правопорушень привертають до себе увагу такі як вимагання грошей, крадіжки, шахрайство, проституція.

У сучасної молоді слабке здоров'я, яке вони ще підживляють шкідливими звичками. За статистику щорічно 46000 молодих людей помирає від зловживання алкоголем. Близько 40% школярів уже спробували спиртне і частіше всього у вигляді пива. Майже кожний другий український старшокласник двічі в тиждень випиває спиртні напої. А виробники щорічно збільшують випуск хмільних напоїв на 20 – 26% [2]. Все більше і більше молоді люди починають захоплюватись наркотиками. Відомо, що соціальні наслідки наркоманії дуже важкі. Наркомани виходять з громадського життя, а це тягне за собою соціальну трудову, політичну, сімейну деградацію особистості.

Молодіжні проблеми завжди стояли гостро, але їх хоча б якось намагались вирішувати. А що відбувається зараз? Політики, громадські діячі часто говорять про те, що молодь є фундаментом майбутнього суспільства. От тільки цей самий фундамент поміж політичних і фінансових баталій немає кому заливати і підтримувати в належному стані.

Творчих молодих людей практично ніхто не помічає і вони цікавлять тільки обмежене коло людей. Державні дотації для талановитих і по-справжньому обдарованих молодих людей настільки малі, що їх фактично нінащо не вистачає. Пристойна робота для спеціалістів, навіть для тих хто з відзнакою закінчили вищий навчальний заклад державою не гарантується. На сьогоднішній день соціальні проблеми молоді залишаються тільки її проблемами.

Проте не варто думати, що сучасна молодь зовсім не думає про майбутнє, що вона зіпсована, розпущена, вульгарна. Це не зовсім так. Більшість молодих людей хочуть бути корисними своїй батьківщині. Вони прагнуть реалізувати свої творчі задуми, проявити здібності і таланти, хочуть займатися улюбленою справою, і отримувати гідну оплату своєї праці. Хочуть без остраху одружуватись і народжувати дітей не боячись, що завтра, в період чергової фінансової кризи, їм можуть зменшити заробітну плату або узагалі звільнити.

Молодь не справиться з усіма труднощами самостійно. Тільки цілеспрямована систематична участь держави і всіх гілок влади в житті молодого покоління, може вирішити проблеми адаптації молоді в сучасному суспільстві. Сучасні реалії вимагають державної молодіжної політики, яка має бути орієнтована на подолання відчуження молоді від політичних та суспільних процесів, створення такої системи професійної підготовки молоді, яка б враховувала потреби ринку праці, впровадження заходів щодо вдосконалення системи освіти молоді, реалізацію її духовних запитів і потреб.

Література:

1. Державний комітет статистики України. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Соціальні проблеми молоді в сучасному суспільстві. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pibhe.org.ua/>
3. Соціологія. Підручник. / за ред.. В.Г. Городяненка. – К.: «Академія», 2005, – 560с.
4. Соціологія: Підручник / за ред.. В.М. Пічі. – Львів: «Новий Світ-2000», 2008, – 280с.
5. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2008. – 544 с.

УДК 159.923

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА*Полівцева Л.Я.***Брочковська Ю.Б.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

«Людина – суспільна істота, її життя немислиме, неможливе у відриві від суспільства, від групи, з якою вона пов'язана безліччю найрізноманітніших відносин» (Ромен Роллан).

Соціально значущим середовищем для підлітка виступає група його однолітків, підліток розділяє з групою інтереси та цінності, які є для неї важливими. Актуальність поширення різних субкультур в Україні визначається рядом соціальних, психологічних і культурних чинників, адже в останні десятиріччя іде трансформація культурних явищ минулих століть в молодіжну субкультуру, яка змінила спосіб життя, світогляд. Субкультури, до яких належать підлітки, визначають особливості їх поведінки, що можуть проявлятися як в позитивному, так і негативному соціальному напрямку, в деяких випадках спонукати до хуліганства, агресії чи нанесення матеріальної шкоди. Таким чином, важливим є вивчення особливостей впливу молодіжних субкультур на особистість підлітка, визначення причин утворення таких об'єднань, притаманних їм норм та цінностей.

Метою статті є розкриття характеристики діяльності молодіжних неформальних об'єднань, різних субкультур з позитивним та негативним спрямуванням та їх вплив на особистість підлітка.

Субкультура довгими роками сприймалась як патологія або присутність чужих і ворожих елементів. До кінця 80-х років не було відомо, як досліджувати і чи взагалі досліджувати різноманітних диваків, які всякими способами намагаються знайти своє місце в світі. Проблеми субкультур досліджують Е.А. Гаджієва, Б.А. Іванов, С.А. Кулаков, З.В. Сикевич, Л.В. Турішева, В.Тарасенко та ін.

Субкультура – це система норм, цінностей, настанов, способів поведінки і життєвих стилів певної соціальної групи, яка відрізняється від пануючої в суспільстві культури [4].

Розрізняють такі основні види неформальних молодіжних субкультур:

Емо. Найпоширеніша субкультура серед підлітків 13-17 років. Головне для представників цієї субкультури – емоції. І вони черпають їх звідусіль – із музики, книг, кіно. Прихильники Емо дуже чутливі, емоційні діти, які виносять протест «сірому, буденному» суспільству. Але, найголовніше, цей протест може бути небезпечним для самих представників цієї субкультури, оскільки носить саморуйнівний характер. У таких підлітків може проявлятися депресія, яка ніби заохочується самою субкультурою.

Готи. Прийнято вважати, що субкультура готів виникла 1979 року в Англії і пізніше поширилася по всій Європі. Живуть готи за принципом: «Momento mori» - пам'ятай про смерть. Готи зазвичай люди освічені, добре розуміються на мистецтві, історії та літературі, часто самі пишуть вірші та музику. Зазвичай готи носять символ – хрест-анк (символізує безсмертя). Готи роздумують про життя і смерть, про страждання, намагаючись віднайти у цьому естетику.

Панки. Головна ідея панківського руху – анархія. У нас панки виникли як знак протесту проти радянської влади, а не просто музична субкультура. Специфічний шик для панка – ірокез, особливо якщо він яскраво пофарбований і стоїть перпендикулярно до голови. Проте це не просто зачіска, а протест проти насилля. Таку зачіску носило плем'я ірокезів в Америці, яке потім жорстоко винищили.

Скінхеди. Скінхеди, скіни (від англ. Skin - шкіра і head голова) – збірна назва представників молодіжної субкультури, яка сформувалася в Лондоні в кінці 60-х років двадцятого сторіччя. Вагається, що 1969 рік був піком популярності цієї субкультури. На відміну від уявлення, яке склалося у суспільстві, не всі «скіни» є прихильниками нацистської ідеології, тому важливо відрізнити окремі підгрупи цієї молоді. Головна загроза для суспільства полягає в їх агресивності,

вони часто під впливом алкоголю або наркотичних речовин створюють жорстокі бійки, які переростають у велике кровопролиття.

Хіпі – це перше покоління американського післявійськового «бєбі-буму», яке виросло у свій час і якому не до вподоби консерватизм та «правильність» американського суспільства 30-60-х років. Хіпі – це своєрідний протест проти індустріального суспільства з його жорсткими нормами, правилами, тощо. Прихильники хіпі – це молодь, які люблять слухати рок-музику, їздять на різні фестивалі, вживають наркотики, пропагують вільну любов, влаштовують демонстрації.

Металісти Серед їхніх атрибутів – шкіряні куртки-«косухи» чорний одяг, довге волосся, футболки із зображенням улюбленого метал-гурту, на початку розвитку субкультури металісти любили шкіряний одяг. Багато хто з них любляє фантастику, грає на гітарі.

До позитивних функцій субкультур можна віднести можливість для підлітків виконувати певні соціальні ролі; вчитися програвати дорослі ролі, пізнавати себе; досягати певного соціального статусу.

До негативних проявів молодіжних субкультур відносяться прояви вандалізму, бездіяльність, вживання наркотиків, розпуста, агресія, депресія, т.д.

Отже, у розвиненому суспільстві виникнення альтернативних форм культури - незворотний процес. Спроби заборонити, знищити субкультуру породжують протести, агресивні групи. Дорослим слід бути більш обізнаними щодо молодіжних неформальних течій та субкультур, оскільки некерований процес їх впливу на психіку та поведінку дитини може призвести до незворотних наслідків. Адже для молодшої людини нове неформальне об'єднання – не забава, а необхідність. Головне, що дає молодіжна субкультура – самореалізуватися, суб'єктивно втілитися, тобто виправдати своє перебування в цьому світі.

Література:

1. Корпач Н.І. Молодіжна субкультура в сучасній Україні // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 21. – с. 93 – 97.
2. Семенко М., Докаш О. Неформальні об'єднання як осередок формування делінквентної поведінки молоді. // <http://intkonf.org/semenko-m-kandpolitnauk-dokash-o-neformalni-obednannya-yak-oseredok-formuvannya-delinkventnoyi-povedinki-molodi/>
3. Турищева Л.В. Особливості роботи з девіантними дітьми / Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2009. – № 2. – С. 2-6.
4. Шульдик Г.О. Вплив субкультур на формування особистості в підлітковому віці. // <http://vuzlib.com/content/view/945/94/>

УДК 316.627

АЛЬТРУЇЗМ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ: ПРОЯВИ ТА МОТИВИ

Приріз М.

Брочковська Ю.Б.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасному суспільстві залишаються дуже помітними прояви альтруїстичної поведінки, тобто поведінки, спрямованої на те, щоб принести користь іншій людині, виключно заради її добробуту, без мети досягнення власних цілей та задоволення власних потреб. Альтруїзм виступає як просоціальне явище, необхідне для підтримання гуманних суспільних відносин та суспільної моралі.

Альтруїзм досліджувався такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як Ф. Добржанський, В. Ефроїмсон, І. Павлов, В. Гарбузова, З. Фрейд, Р. Чалдіні, Д. Майерс та ін.

Дослідниками було сформульовано такі визначення поняття «альтруїзм»:

- альтруїзм є надбанням культури (І. Павлов);
- альтруїзм, як інстинкт добра і гуманізму, морально обмежує тенденції всіх інстинктів, виступаючи в ролі своєрідної «совісті», не містить егоїзму (В.Гарбузова);
- альтруїзм – це егоїзм, який піддався витісненню (З.Фрейд).

Альтруїстична орієнтація відіграє значну роль в міжособистісних контактах, внутрішньогруповій взаємодії, спілкуванні та спільній діяльності людей.

Попри численні дослідження, дослідник мотивації Х.Хекхаузен констатує, що досі не створена діагностична методика для визначення мотиву допомоги в тих чи інших людей. Недостатня експериментальна вивченість альтруїстичної поведінки з боку його мотиваційно-сміслових детермінант, особливо щодо контингенту дорослих досліджуваних, визначає важливість та актуальність проведеного дослідження альтруїстичної мотивації.

Для позначення альтруїзму також використовують поняття «просоціальна поведінка» - це така поведінка, яка характеризує вчинки, які здійснюються однією людиною для іншої і заради її користі. Це визначення вірно і в тому випадку, коли людина, що допомагає, теж отримує користь [2].

Якщо, використовуючи поняття просоціальної та поведінки, яка скерована на допомогу, дослідники нерідко абстрагуються від їх мотиваційної основи, фіксуючи лише зовнішні (процесуальні та результативні аспекти), то поняття альтруїстичної поведінки невіддільне від внутрішньої мотивації цієї форми активності, бо під альтруїстичними розуміються тільки безкорисливі дії, спрямовані на допомогу, які не обіцяють суб'єкту ніяких зовнішніх нагород і заохочень, іншими словами, альтруїстична поведінка є непрагматичною за своєю суттю. За межами альтруїзму виявляються форми поведінки, які сприяють допомозі, засновані на корисливій вигоді і дії, пов'язані з міркуваннями витрат і користі від здійснюваних благодіянь. У сферу власне альтруїстичних проявів не включаються також акти допомоги, які здійснюються на рівні регуляції соціально-нормативного типу. До них відносяться:

– По-перше, шаблонно-стереотипні прояви допомоги (культурні звички, правила етикету), що складають операціональний склад просоціального стилю поведінки.

– По-друге, до соціально-нормативних просоціальних дій, які не є власне альтруїстичними, відносяться акти допомоги, які здійснюються у відповідності із зовнішніми соціальними вимогами та очікуваннями (нормами й очікуваннями), а не на рівні внутрішніх особистісних детермінант. Прикладами такого зовнішнього виконання соціальних норм при підтримці оточення можуть служити: корисні дії у відповідь на демонстрацію моделі допомоги, дотримання норми взаємності (розплата за послугу послугою), виконання норми відповідальності у відповідності з очікуваною від людини поведінкою, тимчасове підвищення просоціальності членів групи, що живе за принципом "тут і тепер". Дійсно, численні дослідження в соціальній психології показують, що просоціальні вчинки служать декільком цілям. Ми допомагаємо, щоб:

- 1) покращити наше власне благополуччя;
- 2) підвищити соціальний статус і заслужити схвалення інших;
- 3) підтримати наш образ «я»;
- 4) справитися з власним настроєм і емоціями. [4]

Існує достатня різноманітність теоретичних уявлень про альтруїзм і його виникнення. Можна виділити три пояснювальних принципи даного поняття, які не є взаємовиключними:

- перший принцип альтруїзму: альтруїзм є наслідком емоційної реакції емпатії. При цьому остання розуміється як афективний зв'язок з іншою людиною, як здатність прилучатися до емоційного життя іншої людини, розділяючи її переживання.
- другий принцип альтруїзму: альтруїзм виникає в результаті впливів на суб'єкт суспільних моральних норм. Вони представлені людині головним чином у вигляді очікувань інших людей щодо її можливої поведінки. Будучи нерозривно пов'язаним з суспільством, суб'єкт навіть у відсутності спостерігачів буде вести себе відповідно до прийнятих норм поведінки.
- третій принцип альтруїзму: альтруїзм спричинений так званими особистісними нормами, під якими розуміється недостатньо чітко окреслена реальність, що з'являється то у вигляді очікувань самого суб'єкта, то у вигляді засвоєних і перероблених ним соціальних норм, то у формі ціннісних орієнтацій чи соціальних установок. [4]

Таким чином, важливою складовою альтруїзму є емпатія, тобто здатність розуміти світ іншої людини, розділяючи її переживання. Співпереживання та співчуття є двома формами емпатії. [5] В основі емпатії як процесу лежить механізм усвідомленої чи неусвідомленої ідентифікації, тому вона формується безпосередньо під час взаємодії чи спілкування з іншими людьми, саме тому її важливість є неоціненною, а альтруїзм, можна вважати, є умовою для входження людини в соціум, засвоєння особистістю моральних норм та соціальних установок.

Отже, альтруїзм виступає як форма поведінки, що формується під впливом як зовнішніх суспільних норм, так і внутрішніх, особистісних норм та емпатії. Альтруїзм є одночасно ознакою та необхідною умовою існування гуманного суспільства, а також умовою розвитку зрілої, гуманної особистості.

Література:

1. Антилогова Л.Н. Альтруизм и его роль в профессиональной деятельности социального работника / Л.Н. Антилогова // Социальная работа в Сибири / Ответственный редактор Н.И. Морозова. – Кемерово, 2004.
2. Асмолов А.Г. Деятельность и установка. – М. «Наука», 2001. – 286 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004.
4. Майерс Д. Социальная психология. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2007. – 587 с.
5. Мінько Т.В. Емпатія як умова розвивального впливу в міжособистісних стосунках. Методичні рекомендації для практичних психологів та вчителів / Т.В. Мінько // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №3. – С. 20-22.

УДК 391/395

СПІЛКУВАННЯ У ЛОКАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

*Ногачевський О. М.***Лаврецький Р. В.**, канд. іст. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Інформатизація в сучасному суспільстві з кожним днем набуває все більшого розвитку. Комп'ютери входять у нові сфери життя людини, трансформуючи при цьому не тільки окремі дії, але і людську діяльність загалом.

Комп'ютеризація суспільства виступає визначальним чинником розвитку культури спілкування в сучасному світі, що обумовлює формування нової культури спілкування особистості, тобто виникнення інформаційного суспільства. Форми спілкування, що вчора здавалися б непорушними і сталими, різко змінилися.

Технічний стрибок в області комп'ютеризації привів до того, що з'явилося "комп'ютерне спілкування" – принципово нова форма зв'язку людей без особистої присутності в режимі діалогу. Важливою особливістю формування культури спілкування особистості є те, що воно відбувається в контексті віртуалізації.

Інтернет, одна з невід'ємних рис сучасної культури, перевернув звичні уявлення про спілкування. З кожним днем все більш очевидно, що це самостійний світ, що живе за своїми законами, світ, в якому, як у дзеркалі, відбиваються всі достоїнства і недоліки сучасного суспільства.

Спілкуючись в мережі, не забувайте – ви перебуваєте в оточенні людей. Правила хорошого тону для звичайного світу і для віртуального однакові. Людина, з якою ви спілкуєтеся за допомогою клавіатури, не бачить ваших емоцій, не чує вас. Головний і основоположний принцип мережевого етикету – ставлення до віртуальних опонентів, як до реальних людей.

Можна з упевненістю говорити про виникнення особливої Інтернет – культури, або віртуальної культури, що визначає основні тенденції розвитку спілкування в сучасній соціокультурній ситуації.

Спілкування за допомогою Інтернету характеризуються таким особливостями, як:

- 1) наявність неявних суб'єктів,
- 2) можливість зворотного зв'язку,
- 3) інтерактивність;
- 4) опосередкованість;
- 5) своєрідність протікання процесів міжособистісного сприйняття.

Ці особливості комп'ютерного спілкування дають привід стверджувати, що Інтернет формує діалогічний простір.

Нескінченна кількість можливостей пошуку і вибору – забезпечує кожному користувачеві Інтернету рівноправне і повноцінне спілкування, при якому досягається взаєморозуміння мотивів і цілей співрозмовників, тобто справжній діалог. У ситуації комп'ютерного спілкування виникає ілюзія справжнього діалогу. Але насправді – це уявний діалог.

Сучасне суспільство пред'являє до культури спілкування нові вимоги, які припускають:

- переосмислення цілей спілкування;
- засвоєння нових форм і етикету спілкування;
- розвиток критичності мислення;
- оволодіння знаннями і вміннями у використанні сучасних технологій;
- пріоритетність принципу діалогічності, що передбачає свободу і відкритість особистості в процесі спілкування, рівноправність і взаєморозуміння співрозмовників.

Особистість повинна вчитися жити в обох світах.

Комп'ютер – всього лише новий потужний «спокусник», в протипагу якому повинні стати традиції, що підтримують культуру і норми, що існують у кожному суспільстві.

Література:

1. Білинська Є., Жичкина А. Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати. 2004. – 165 с.
2. Жожиков А.В. Проблеми та шляху підвищення культурно-освітнього рівня особистості умовах використання глобальної Інтернету.
3. Звегинцев В.А. Компьютерная революция: проблемы и задачи //Вопросы философии. – 1987. – №4. – С.91-100.
4. Разинов Ю.О. Интернет как подія культури. Всеросійська науково-практична конференція.
5. <http://etika.ru> – про етикет в Інтернеті.
6. <http://school97.zp.ua> – Спілкування в соціальних мережах.

УДК 504.75(075.8)

РОЗВИТОК СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ЗАСОБАМИ АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ

Орел А.О.

Антошків Ю.М., доцент, канд. наук з фізичного виховання і спорту
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Сучасні вимоги передбачають підготовку фахівців державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНСУ), здатних швидко та кваліфіковано виконувати оперативно-рятувальні завдання. Важливу роль у цьому відіграє атлетична гімнастика.

Використання засобів атлетичної гімнастики на практичних заняттях з фізичного виховання та у секціях з атлетичних видів спорту, дають змогу опанувати техніку атлетичних вправ – яка допомагає набути життєво важливих навичок. Адже вона направлена на зміцнення здоров'я, досягнення більш високого рівня загально фізичної підготовленості, сили, витривалості, працездатності гнучкості і спритності, що дозволить ефективно виконувати завдання покладені на майбутніх рятувальників.

Атлетична гімнастика, узявши на озброєння засоби основної гімнастики, дістала прекрасну можливість для вдосконалення спритності, координації, швидкості реакції. Освоєння техніки великої кількості вправ на основних гімнастичних снарядах, може в значному ступені моделювати різні ситуації, у які можуть потрапляти рятувальники у зв'язку зі специфікою професійної діяльності. Надасть можливість використовувати і розвивати під час тренування свою силу, гнучкість і координацію рухів.

За допомогою засобів атлетичної гімнастики курсанти виховують і вдосконалюють психічні і вольові якості, знання й уміння, розвивають різні професійно важливі навички, забезпечують високий рівень функціонування і надійності всіх основних органів, систем, психічних процесів людського організму, що сприяє ефективному виконанню оперативно-рятувальних завдань, набуттю важливих знань і вмінь.

Важливим чинником, що зумовлює зміст атлетичної гімнастики, також є зміст і умови праці, у яких відбувається професійна діяльність (місце виконання професійних завдань (в приміщенні, на повітрі, на висоті, під водою), мікроклімат, режим праці та відпочинку, характер робочих поз, границі зон робочого місця). Під час занять з атлетичної гімнастики, курсанти можуть тренувати і розвивати різні групи м'язів, їх витривалість та силу, моделюючи ту чи іншу ситуацію.

Окреслені умови трудової діяльності потребують розвитку відповідних спеціальних фізичних і психічних якостей. Наприклад, робота на повітрі при, різких коливань температури навколишнього середовища, загальної витривалості, доброго стану серцево-судинної системи, системи терморегуляції. Під час роботи на обмеженій опорі чи висоті необхідні відчуття рівноваги, відмінний стан вестибулярного апарату. Тривала робота в обмеженому просторі, у вимушеній позі потребує статичної витривалості м'язів спини, тулуба, рук, стійкості до гіподинамії.

Висновок: аналіз літератури з теорії та методики фізичного виховання свідчить, що атлетична гімнастика, як система різносторонніх силових вправ, направлених на розвиток сили, формування тих навичок та розвиток і підтримання на оптимальному рівні тих психофізичних якостей, до яких висуває вимоги конкретна професія, а також вироблення функціональної стійкості організму до умов майбутньої професії.

Література:

1. Бородин Ю.А. Способы оптимизации учебного процесса по физической подготовке курсантов военно-учебных заведений // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. 36. наук, праць/ За ред. С.С. Єрмакова – Х, 2002. – № 28. – С. 40-47.
2. Антошків Ю.М., Ковальчук А.М. Професійно-прикладна фізична підготовка курсантів вищих навчальних закладів МНС України. Навчально-методичний посібник. Львів, ЛДУБЖД, 2008. –74 с.

УДК 37.032

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ*Плахотнікова М. О.***Баран Ю. С.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На початку третього тисячоліття, коли у складній екологічній ситуації людина відчуває значне зниження життєвих сил організму, коли більше половини випадків смерті трапляється від серцево-судинних захворювань і людство знаходиться на межі поступового вимирання, необхідно докорінно людям переглянути споживацький підхід до свого здоров'я і переорієнтуватися на ведення здорового способу життя.

На превеликий жаль, здоров'я населення України, і зокрема молоді, бажає сьогодні набагато кращого.

Основний показник здоров'я нації – тривалість життя.

В Україні, згідно з даними Держкомстату України, тривалість життя у чоловіків 57, а у жінок – 63 роки. Тоді як в економічно розвинених країнах таких як США, Японія, Франція, Норвегія, Швеція, Канада та ін. тривалість життя на 10-15 років більша.

Роль фізичної культури в життєдіяльності людини винятково багатогранна.

Високий рівень особистої фізичної культури насамперед підвищує стійкість організму до різного роду захворювань, істотно впливає на зниження процесів старіння, збільшує професійне та активне довголіття.

Заняття фізичною культурою значно зменшують тривалість загострення гіпертонічної хвороби, хронічного холециститу, неврозів та інших захворювань, а також сприяють зменшенню кількості випадків повторних захворювань.

Здоров'я є одним з основних компонентів особистої фізичної культури, що визначають його рівень, на реалізацію якого спрямована вся її діяльна частина.

Здоров'я людини розуміється як відсутність хвороб та фізичних дефектів, а також стан повного фізичного і психічного добробуту.[1]

Здоров'я людини ґрунтується на основі генетичних факторів, способу життя та екологічних умов. Але певною мірою воно залежить також від свідомого ставлення людини до себе та навколишнього середовища.

Здоров'я людини – стан повного соціально-біологічного і психологічного комфорту, коли функції всіх органів і систем організму зрівноважені з природним і соціальним середовищем, відсутні будь-які захворювання, хворобливі стани та фізичні дефекти. Критерій здоров'я визначається комплексом показників. Однак за загальним станом здоров'я людини можна визначити як природний стан організму, що характеризується повною зрівноваженістю будь-яких виражених хворобливих змін. Потрібно пам'ятати, що здоров'я залежить від багатьох факторів, які об'єднуються в одне інтегральне поняття — здоровий спосіб життя. Він полягає у розумному ставленні до свого здоров'я, фізичній та психічній культурі, загартовуванні організму, вмілій організації праці та відпочинку.

Спостереження вчених показують, що здоров'я людини на 45—50 % визначається способом життя, на 20 % впливом навколишнього середовища (природного, техногенного), на 20 % — спадковістю, на 8—10 % — охороною здоров'я, харчуванням тощо.

Спосіб життя — сукупність матеріальних умов, суспільних і соціальних установок (культури, звичаїв тощо) та природних чинників, які всі разом зумовлюють поведінку особистості, а також її зворотний вплив на ці фактори.

Спосіб життя має велике значення для здоров'я людини і складається з чотирьох категорій:

- економічної (рівень життя);
- соціологічної (якість життя);
- соціально-психологічної (стиль життя);
- соціально-економічної (устрій життя).[2]

Отже, до способу життя людини належать: активна участь людини в процесі формування умов життя, її адекватна реакція на зміну умов навколишнього середовища, а також праця, побут, задоволення матеріальних і духовних потреб у суспільному житті, норми і правила поведінки, де належне місце займає фізична культура.

Література:

1. Присяжнюк С.І., Краснов В.П., Третяков М.О., Раєвський Р.Т., Кійко В.Й., Панченко В.Ф. Ф 50 Фізичне виховання. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
2. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – Л.: Банк коледж; К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. – 186 с.

УДК 7.08

МАСОВА КУЛЬТУРА І ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ*Пономарьова О.С.***Горенко Л.М.**, канд. істор. наук, доцент
Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля**Масова культура з точки зору критиків та з оптимістичної точки зору.**

Масова культура – поняття, що використовується для характеристики сучасного культурного виробництва та споживання. Це виготовлення культури, організоване на кшталт масової, серійної конвеєрної індустрії і що поставляє той самий стандартизований, серійний, масовий продукт для стандартизованого масового споживання.

Масова культура не виражає вишуканих смаків чи духовних пошуків народу. Вона зрозуміла й доступна людям різного віку, всім верствам населення незалежно від рівня освіти. Вона має меншу художню цінність, ніж елітарна чи народна культура. Вона задовольняє миттєві запити людей, реагує на будь-яку нову подію і відображає її. Тому зразки її, зокрема шлягери, швидко втрачають актуальність, застарівають, виходять з моди. Україна є на даний момент індустріально розвинутою державою. Саме для індустріально розвинутих держав питання масової культури є актуальним. Інтерес до явища масової культури виник досить давно і на сьогоднішній день існує багато досліджень, теорій і концепцій «масової культури». [1]

В масовій культурі є безліч визначень. Всі вони сходяться в одному: вони розуміють під цим явищем широко поширені в якому-небудь суспільстві культурні елементи, які можуть бути притаманні музиці, кінематографу, літературі, тією чи іншою мірою характеризують мультиплікацію, засоби масової інформації, моду, кулінарію, рекламу, спорт, туризм, дизайн і безліч інших елементів. Фольклор (казки, легенди, билини і так далі) і наука (у її «полегшеній» версії) також вважаються складовою частиною і (або одним із джерел) масової культури. Тому «зірками» світової масової культури можна вважати музикантів, акторів, журналістів, політиків і спортсменів, художників, письменників, релігійних лідерів, навіть терористів і злочинців, літературних персонажів, героїв мультфільмів, революціонерів, персонажів коміксів, автомобілі, напої, телеканали, продукти харчування, побутову електроніку, предмети одягу і багато інших, іноді навіть неочікуваних, персон, об'єктів, речей і явищ. Зараз масова культура проникає практично в усі сфери життя суспільства. [2]

Масова культура – явище не однорідне, воно має свою структуру й рівні. В сучасній культурології, як правило, виділяють 3 основні рівні масової культури: кіч-культура, мід-культура, арт-культура.

Кіч є однозначним: він не задає питань, він містить лише відповіді, заздалегідь підготовлене кліше. Щодо мід-культури, вона має деякі риси традиційної культури, але в той же час включає в себе риси масової культури. Головним завданням арткультури є максимальне наближення масової культури до норм і стандартів традиційної культури. [3]

Говорячи про негативні сторони, зазначають, що метою масової культури є не стільки заповнення дозвілля і зняття напруги і стресу у людини індустріального і постіндустріального суспільства, скільки стимулювання споживчої свідомості в реципієнта (тобто у глядача, слухача, читача), що у свою чергу формує особливий тип – пасивного, некритичного сприйняття цієї культури у людини. Все це і створює особу, яка досить легко піддається маніпулюванню. Іншими словами, відбувається маніпулювання людською психікою і експлуатація емоцій і інстинктів підсвідомої сфери відчуттів людини, і перш за все відчуттів самотності, провини, ворожості, страху, самозбереження. Тим часом дослідники, що дотримуються оптимістичної точки зору на роль масової культури в житті суспільства, вказують що: вона притягує до себе маси, що не уміють продуктивно використовувати свій вільний час; створює свого роду семіотичний простір, який сприяє тіснішій взаємодії між членами високо технологічного суспільства; дає можливість широкої аудиторії познайомитися з творами традиційної (високої) культури. Очевидно, що вплив масової культури на суспільство не є однозначним і не вписується в бінарну схему «біле – чорне». Критичний аналіз масової культури акцентував у ній характеристики "низької", примітивної культури, "культури мас", що створює загрозу "високій контрацептивній культурі.

Література:

1. Русанов С.С. Масова та популярна л-ра: спільне та відмінне// «Гілея:науковий вісник»:збірник наукових праць. – К.,2011.Випуск 49(7)-2011.Ст.211
2. Сорокин П.Человек.Цивилизация.Общество.-М.:Политиздат, 1992. – Ст.204
3. Юрчук В.І. Культ – не життя в Укр. у повсенні роки:світло і тіні. – К., 1995. – Ст.106.
4. Ісаєвич Я.Д. Національна л-ра в сучасній Укр. – К., 1995. – Ст.61.

УДК 342

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВЗАЄМОДІЯ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»*Пономарьова О.С.***Пасинчук К.М.**

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

Обов'язковою умовою ефективного функціонування кожної соціальної системи і системи органів та підрозділів, діяльність яких спрямована на забезпечення громадської безпеки в умовах НС зокрема є об'єднання зусиль і можливостей її складових для досягнення спільних для системи цілей.

Всі органи, що забезпечують громадську безпеку, утворюють універсальну систему взаємного захисту особистості, суспільства і держави. Громадська безпека є метою визначення і захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в розглянутій сфері суспільних відносин.

Головною метою системи забезпечення громадської безпеки є створення і підтримка необхідного рівня захищеності об'єктів громадської безпеки в Україні. Для її реалізації розробляється і приймається система правових норм, що регулюють стосунки у сфері громадської безпеки, визначаються основні напрями діяльності органів законодавчої, виконавчої і судової влади в цій сфері, формуються або перетворюються органи забезпечення громадської безпеки, а також визначаються механізми контролю і нагляду за їх діяльністю.

Взаємодія є одним із основних системоутворюючих чинників. Однак, відсутнє єдине логічне уявлення про це поняття.

Взаємодія – це насамперед філософська категорія, яка відбиває процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість, зміну стану, взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого. Взаємодія являє собою вид безпосереднього чи опосередкованого, зовнішнього чи внутрішнього відношення зв'язку.

Взаємодія як управлінська категорія – це така форма зв'язків окремих елементів системи, яка створює умови для ефективного функціонування всієї системи в цілому.

Слід перейти до аналізу і з'ясування специфіки змісту взаємодії суб'єктів, що приймають участь в забезпеченні громадської безпеки в умовах НС.

Взаємодія між структурними підрозділами кожного окремого суб'єкта є важливою і необхідною як сама по собі, так і як передумова для ефективної взаємодії між різними суб'єктами цієї діяльності. Складнощі розробки проблеми взаємодії між всіма суб'єктами, що здійснюють вказану вище діяльність, зумовлені кількома аспектами. По-перше, ні в законодавстві, ні в теорії чітко не визначено переліку тих органів. По-друге, ці органи в Україні є досить численними, що не може не ускладнювати їхню узгоджену діяльність.

Найбільш важливі компоненти взаємодії: являє собою діяльність; наявність не менше двох суб'єктів; ця діяльність спільна; погодженість за метою, місцем, часом; наявність нормативного регулювання; становище, що займають взаємодіючі суб'єкти в ієрархії системи; зміст вирішуваних завдань; спрямованість діяльності взаємодіючих елементів.

Отже, при визначенні поняття взаємодії по забезпеченню громадської безпеки в умовах НС необхідним є поєднання: по-перше, філософського розуміння поняття взаємодії, по-друге, управлінського підходу; по-третє, специфіки діяльності та функцій конкретних суб'єктів. «Взаємодія у сфері забезпечення громадської безпеки у сфері НС» – це такий стан взаємозв'язків між відповідними органами та підрозділами, який створює умови для спільної узгодженої діяльності, метою якої є ефективна реалізація вимог Конституції і законів України щодо захисту людини, її життя і здоров'я, майна в умовах НС.

Надійний захист прав і свобод людини, забезпечення громадського порядку і громадської безпеки в умовах НС, ефективна боротьба із правопорушеннями можливі лише за умови тісної взаємодії працівників різних відомств. Усвідомлення теоретичних основ понять взаємодії дасть змогу в подальшому розкрити зміст та принципи такої взаємодії, конкретизувати організаційно-правові форми її здійснення, розробити нормативний акт, який визначив би чіткий порядок і механізм взаємодії у цій сфері діяльності.

Література:

1. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. – 1996.– №30. – Ст. 141.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 року № 964-IV. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
3. Философская энциклопедия. — М.,1999. — Т. 1. — С. 20.
4. Туманов Г.А. Организация управления в сфере охраны общественного порядка. — М.,2003. — С. 93.
5. Колпаков В.К. Адміністративне право України. - К., 2007 р.

УДК 159.923

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Рочева О.В.

Кривопишина О.А., д-р психол. наук, доцент
Львівський університет безпеки життєдіяльності

Давно відомо, що в процесі розвитку мислення та формуванні особистості важливу роль відіграє не тільки освітній фактор, але й характер ігрової діяльності. Гра залишається важливим елементом у житті людини будь-якого віку. Вона є найкращим середовищем для навчання будь-якого виду діяльності.!» Ігри люблять всі [1, с.215].

Перше визначення комп'ютерної гри (video game): «електронні ігри, організовані за допомогою створення на відео екрані зображень, які потребують швидкої реакції від гравця». (Merriam-Webster, 1973). Сучасна комп'ютерна гра – це багатофункціональна програма, яку використовують не тільки з розважальними, а й із навчальними та пропагандистськими цілями. Крім основного мотиву розваги, гра може реалізувати інші мотиви. У залежності від мотивів другого плану можуть формуватися абсолютно різні для різних гравців навички та уміння [2].

Існує декілька варіантів класифікації комп'ютерних ігор. Один з найбільш поширених варіантів класифікації має такий вигляд: ігри типу «action», у тому числі і «RPG»; ігри пригодницькі, типу «quest»; ігри стратегічні; ігри, що імітують транспорт; віртуальне казино[3].

До ігор типу «action» відноситься популярна гра «Doom». Існує ряд особливостей, характерних для ігор сімейства Doom. Одна з основних – це наявність багаторівневого лабіринту з пастками. Інша – обов'язкова наявність небезпечних монстрів. Основна ідея гри – припущення, що людина може пройти лабіринт, подолати монстрів і досягти мети. Комп'ютерна гра такого типу може формувати деякі корисні навички. Особистість гравця навчається швидким, точним і тонким рухам рук. Інша навичка, яку формують Doom-подібні ігри, це здатність працювати у ритмі, що заданий особливостями процесу. З цього погляду Doom-подібна гра є засобом навчання особистості швидкій обробці інформації в умовах високої нервової напруги і дефіциту часу.

Квест. Слово «quest» позначає пошук, предмет, що відшукується, пошуки пригод, дізнання. У цих іграх реалізується одне з занять, що захоплюють людей різного віку – розгадування загадок. Квест вчить враховувати зворотний зв'язок, і визначати вірні припущення гравця чи ні. В іграх цього типу в особистості можливе формування навичок дедуктивного та індуктивного мислення.

Стратегії. Стратегічні ігри неоднорідні: одні пропонують тільки «мир», інші – «війну», треті – і те, й інше одночасно. Найбільш близьким прототипом подібних стратегічних ігор є шахи. Ця гра складається з ряду рівнів. У процесі гри в особистості формуються навички системного аналізу. Також вміння швидко і правильно обробляти інформацію, а потім на її основі прогнозувати подальший розвиток подій. В іграх цього типу можливе формування навичок експериментування та пошуку оптимальних варіантів діяльності в умовах дефіциту інформації.

Ігри, що імітують транспорт. Дають особистості можливість «приміряти» нову соціальну роль: роль пілота літака, вертольота, командира танка, водія реальних і фантастичних машин. Такі ігри широко використовуються не тільки для гри, але й для формування навичок у особистості керування реальними об'єктами і процесами.

Віртуальне казино. Розроблено безліч ігор, що імітують реальні азартні ігри. Кожна з них будується на дотриманні тих же правил, що й у реальній грі. Тому основні прийоми гри цілком збігаються з грою в реальному світі. Для успішної гри в карти необхідна логіка, здатність дедуктивного та індуктивного мислення, навички до рефлексії. В іграх з автоматами, де є вірогідність виграшу у залежності від дій гравця чи результату яких-небудь подій, наприклад, перегонів, в особистості може формуватися навичка врахування у реальному житті положень теорії вірогідності.

Виховний потенціал комп'ютерної гри реалізується через створення середовища соціальної активності особистості, що дозволяє йому активно включатися в соціально значущу діяльність. Сучасні дослідження підтверджують позитивний вплив комп'ютерних ігор на особистість: наприклад, на зорове сприймання. У активних гравців – більше розвинена зорова увага, спостерігається поліпшена зорова пам'ять і швидкість обробки зорової інформації [2].

Література:

1. Ельконін Д.Б. Психологія гри / Д.Ельконін. – М., „Педагогіка”, 1978. – 304 с.
2. Вивчення феномена застосування комп'ютерних ігор : [Електронний ресурс] режим доступу до тексту: <http://uastudent.com/vyvchennja-fenomena-zastosuvannja-kompjuternyh-igor/>
3. Библиотека Гумер – психология: [Електронний ресурс] / Бурлаков И. В. НОМО GAMER. Психология компьютерных игр – режим доступу до тексту: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Burl/index.php.

УДК 37.013.43

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ
З «РЯТУВАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ»***Скіцько В.В.***Лоза О.Б.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Ураховуючи специфіку та складність роботи на висоті, навчальний процес вивчення дисципліни «рятувальна підготовка» розрахований на курсантів і студентів 4-го курсу навчання.

Якість навчання курсантів і студентів технічним прийомам «рятувальної підготовки» залежить від організації та методики проведення занять. В організацію занять входить:

- перевірка наявності та стану необхідного верхолазного спорядження (основні та додаткові мотузки, індивідуальні страхувальні системи, захисні каски, карабіни, страхувальні петлі, спускові пристрої, ручні затискачі, і т. д.), одягу та взуття кожного курсанта (студента) на початку заняття;
- проведення інструктажу з питань безпеки праці;
- демонстрація технічних прийомів;
- забезпечення безпеки місць проведення занять;
- вибір та розподіл етапів виконання вправ по складності;
- розподіл курсантів (студентів) по номерах, з урахуванням їхніх фізичних можливостей;
- визначення місць для організації страховки та самостраховки.

Незважаючи на різновидність вправ, у методиці їх навчання є загальні закономірності проведення занять, серед яких найосновніші:

- необхідно дотримуватися педагогічних принципів навчання: активність, послідовність і зацікавленість до занять;
- на початку занять викладач повинен провести вступну бесіду, в якій вказується тема та мета заняття. Викладач особисто або на прикладі спортсменів демонструє техніку виконання прийомів.
- кожне наступне практичне заняття повинно розпочинатись із повторення матеріалу попереднього (не слід переходити до вивчення нового матеріалу, до поки не засвоєна техніка раніше вивченого).
- викладач повинен бути впевненим у тому, що курсанти (студенти) зрозуміли та засвоїли поставлене завдання, яке вони повинні виконувати на протязі заняття;
- викладач повинен здійснювати постійний контроль за діями курсантів (студентів), бути завжди готовим до запобігання виникненню небезпеки.
- викладач зобов'язаний навчити курсантів (студентів) аналізувати свої та чужі помилки, а також вміти їх виправляти;
- на завершення кожного практичного заняття викладач повинен переконатись у засвоєнні вивченого матеріалу. При невмінні виконати вправу викладач має призначати додаткове заняття для відповідних курсантів (студентів) [1].

У цілому послідовність проведення практичного заняття наступна:

- 1) показ дій або прийомів;
- 2) детальне їх словесне пояснення;
- 3) ілюстрація застосування цих прийомів у практиці проведення рятувальних робіт;
- 4) вивчення прийомів курсантами (студентами);
- 5) повторення та вдосконалення дій, усунення помилок.

Література:

1. Альпинизм: Пособие/Под редакцией И.И. Антоновича. – Киев: Вища школа. Головное изд-во, 1981. – 344 с. – 7 табл. – 174 ил.

УДК 159.9

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

Соколенко А.О.

Сергієнко Н. П., канд. психол. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

Актуальність. Синдром емоційного вигорання – це реакція організму, що виникає внаслідок тривалого впливу професійних стресів середньої інтенсивності. Особистісні фактори, що сприяють розвитку синдрому емоційного вигорання: схильність до емоційної холодності, схильність до інтенсивного переживання негативних обставин професійної діяльності, слабка мотивація емоційної віддачі в професійній діяльності, почуття емоційного виснаження, знемоги; симптоми деперсоналізації; негативне самосприйняття, хронічна втома, нудьга, виснаження, дратівливість, нервозність і т.д.

Емоційне вигорання – це психічний стан, який характеризується виникненням відчуттів емоційної спустошеності та втоми, викликаний провідною діяльністю людини, і поєднує в собі емоційну спустошеність, деперсоналізацію і редукцію професійних досягнень [2].

Синдром «емоційного вигорання» все ще належить до маловивчених феноменів особистісної деформації та являє собою багатоаспектний конструкт, набір негативних психологічних переживань, пов'язаних із тривалими й інтенсивними міжособистісними взаємодіями з високою емоційною насиченістю або когнітивною складністю, а отже, можна сказати, що ключову роль у виникненні синдрому "вигорання" відіграють емоційно ускладнені або напружені стосунки в системі "людина-людина"[1].

Вперше термін – «емоційне вигорання» був введений американським психіатром Х. Дж. Фрейденбергером в 1974 р. для характеристики психологічного стану здорових людей, що знаходяться в інтенсивному і тісному спілкуванні з клієнтами, які знаходяться в емоційно навантаженої атмосфері при наданні професійної допомоги[2].

Також проблемами емоційного вигорання займалися такі вчені, як: В. Бойко, С. Маслач, С. Джексон, Б. Перлман і Е. А. Хартман, К. Кондо, В.І. Ковальчук, Аронсон, Пайнс, та інші. Фактори, які сприяють вигоранню: високе робоче навантаження, недостатня винагорода за роботу, відсутність вихідних, відпусток і інтересів поза роботою, особистісні фактори[3].

Ціль: вивчити особливості емоційного вигорання працівників ДСНС на різних етапах професіоналізації.

В дослідженні приймали участь 41 особа: 20 осіб зі стажем роботи до 5 років, а також 21 особа зі стажем роботи більше 5 років. Дослідження проводилось на базі державної пожежно-рятувальної частини № 26 в місті Лохвиці та на базі Покровського ГУ ДСНС України в Дніпропетровській області смт. Покровське ППЧ-15.

Після проведення методики «Рівень емоційного вигорання» В.В. Бойко ми отримали дані, які свідчать про те, що показники *фази емоційного виснаження* більше виражені в групі працівників зі стажем роботи до 5 років (18,5), ніж в групі працівників зі стажем роботи більше 5 років (14,9). Це може свідчити про те, що в працівників ДСНС із меншим стажем роботи спостерігається почуття емоційної спустошеності й втоми, викликане власною роботою. Показники *фази резистентності* більше виражені в групі працівників зі стажем роботи до 5 років (20,8), ніж в групі працівників зі стажем роботи більше 5 років (13,2). Тобто, можна сказати, що наші випробувані не можуть проявляти цинічне відношення до роботи й об'єктів своєї праці, вони не можуть бути байдужі, негуманні стосовно інших людей. Показники *фази напруженості* більше виражені в групі працівників зі стажем роботи до 5 років (21,6), чим в групі працівників зі стажем роботи більше 5 років (15,4). Напруженість проявляється або в тенденціях до негативного оцінювання себе, своїх професійних досягнень і успіхів, негативізмі щодо службових можливостей, або в заниженні власних достоїнств, обмеження своїх можливостей, зобов'язань щодо інших.

Висновки: Емпіричне дослідження рівня емоційного «вигорання» працівників ДСНС показало, що цей феномен залежить від стажу професійної діяльності. Так у працівників МНС зі стажем роботи до 5 років показники емоційного виснаження більше виражені, ніж показники в групі працівників МНС зі стажем роботи більше 5 років. Це пов'язане з тим, що в цій групі середній вік досліджуваних 25-35 років. Схильність більш молодих за віком до вигорання пояснюється емоційним шоком, який вони зазнають при зіткненні з реальною дійсністю, що часто не відповідає їхнім очікуванням.

Література:

1. Бойко В.В. Синдром «емоціонального вигорання» в професіональному общении / В.В. Бойко – СПб.: Питер, 1999. – 280 с.
2. Водопьянова Н. Е. Синдром вигорання: диагностика и профилактика / Н. Е. Водопьянова, Е. С. Старченкова – СПб.: Питер, 2008. – 392с.

УДК 37.035.7

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ*Соляр Ю.П.***Нагірняк М.Я.**, канд. іст. наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

В умовах відродження і розбудови системи освіти України проблема розвитку творчого мислення, формування розумових здібностей та інтелектуальної зрілості майбутнього покоління надзвичайно актуальна. Розвиток науки і культури в нових умовах ставить нагальне завдання – формування творчого потенціалу нашого суспільства. Розумні люди – основа прогресу будь-якого суспільства. Насмілимося зауважити, що критерієм поділу країн на “високо розвинуті” і “країни не зовсім високого розвитку” в майбутньому стануть не показниками економічного характеру а кількість інтелектуально розвинутих осіб, яка виховуватиметься суспільством тієї чи іншої держави.

Перш ніж формувати мислення вкрай важливо визначити які ознаки інтелектуальної діяльності слід прагнути виховати, яким пріоритетам віддати перевагу. Авторитетні фахівці, вчені-психологи Дж. Гілфорд, Х. Айзенк, М. А. Холодна, Г. А. Берулова, В. П. Зінченко та інші вважають, що основними сторонами формування інтелектуальної діяльності є компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція, унікальність складу розуму.

Глибше розкриємо зміст вказаних ознак. Компетентність або ще інтелектуальна компетентність – це особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень в певній предметній галузі діяльності (в тому числі і в екстремальних умовах). Відмінність між знаючою та компетентною людиною ледь відчутно зрозуміла кожному. Наприклад, порівняємо двох викладачів: знаючого і компетентного. Так от знаючий – знає і пробує навчити, тоді як компетентний – знає і навчає. І справа тут не в обсязі знань, не в їх міцності чи глибині, не в їх систематичності. Вся справа в тому як організовані індивідуальні знання і в якій мірі вони придатні в якості основи прийняття ефективних рішень.

Знання компетентної людини відповідають наступним вимогам: різноманітність, артикульованість, гнучкість, швидка актуалізація в даний момент і потрібній ситуації, можливість застосування в широкому спектрі ситуацій, вміння визначати провідні ідеї і судження. Важливим є оволодіння не тільки декларативним знанням (знанням про те, “що”), але і процедурним знанням (знанням про те, “як”) та наявність знання про власне знання.

Не менш важливою в процесі навчання і виховання є формування інтелектуальної ініціативи – бажання самостійно, за власним прагненням відшукувати нову інформацію, творити власні ідеї, опановувати суміжними і несуміжними з основною галузями діяльності. Якщо коротко, то інтелектуальна ініціатива – це готовність виходити за межі заданого. Мотивами, спонуканням її є потреба в емоційних нових враженнях, потреба в дослідженні, в розв’язку суперечностей, в пошуку істини.

Серцевиною розумової діяльності є творчість – процес створення суб’єктивно нового, заснованого на здатності народжувати оригінальні ідеї і використовувати нестандартні способи діяльності. За твердженням Г. С. Батищева творчість – це “здатність творити будь-яку принципову нову можливість”. Творчості заважають двоє основних ворогів: по-перше, страх і по-друге, психологічна інерція (фригідність) думки. Тому завданням викладача, який розвиває творчість своїх вихованців є організація такого процесу навчання, при якому всі, хто навчається, перебувають в атмосфері психологічного комфорту, при якому вони зможуть відійти від старих і не засвоювати нових пізнавальних стереотипів.

Інтелектуальну саморегуляцію визначають як вміння доволіно керувати власним розумовим розвитком, найголовнішими в якому є цілеспрямована організація процесу самоосвіти. Основою такої регуляції є розвинутий доволіний розумовий контроль і готовність працювати в режимі “відкритої” пізнавальної позиції. Ознаками сформованості такого контролю в навчанні є: здатність планувати, передбачити, оцінювати, припиняти чи пригальмовувати мислительну діяльність на будь-якому етапі її виконання, вибирати стратегію власного навчання і змінювати її під впливом нових вимог з врахуванням власних інтелектуальних можливостей. Формування унікальності складу розуму людини передбачає визнання за собою її своєрідних способів індивідуального становлення до того, що відбувається.

Нажаль формуванню унікальності складу розуму студента заважає інтелектуальне насильство. Якщо зараз багато хто починає розуміти, що насильство, хоча і є самим простим і лаконічним способом впливу на людей, все ж таки воно не тільки архаїчне, неморальне, але і непродуктивне. То по відношенню до насильства над розумом небезпека усвідомлюється менше. Засвоювання впродовж багатьох років обов’язкових норм інтелектуальної поведінки не може не позначитися на гальмуванні власної думки.

Розвиток вказаних сторін позитивної діяльності особи сприяє формуванню інтелектуальної зрілості, показниками якої можна вважати характеристики індивідуального світосприйняття (чи типу

репрезентації дійсності). До таких ми відносимо: широту розумового кругозору (на протипагу “капсульному” світосприйняттю); гнучкість і багатоваріантність оцінок подій, що відбулися (на протипагу “чорно – білому” мисленню); готовність до сприйняття незвичайної інформації (на протипагу догматизму); вміння осмислювати те, що відбувається одночасно в категоріях минулого (причин) і в поняттях майбутнього (наслідків) (на протипагу схильності мислити судженнями “тепер і тут”); орієнтація на виявлення суттєвих, головних ознак події (на протипагу суб’єктивній, егоцентричній пізнавальній позиції); схильність мислити в категоріях ймовірного в межах ментальної моделі “як якщо би” (на протипагу ігнорування можливості існування “неможливих” подій).

Отже, як впливає з наведеного, процес формування мислення студентів має передбачати розвиток усіх найважливіших компонентів інтелектуальної сфери особи, без чого досягнути нову якісно-ефективну ступінь освіти є неможливим.

Література:

1. Берулава Г. А. Психодіагностика умственого розвитку учащихся / Г. А. Берулава. – Новосибирск : Изд - во НГПИ, 1990.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : Підручник для студентів психол. і педагог. Спеціальностей / . - 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2007.
3. Зінченко В. П. Роздуми про розвиток мислення / В. П. Зінченко // Прикладна психологія. – 2001. – №1. – С. 1-17.
4. Кулюткин Ю. Н. Индивидуальные различия в мыслительной деятельности взрослых / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – М. : Педагогика, 1981.
5. Марченко О. Г. Педагогічні умови формування критичного мислення курсантів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. Г. Марченко. – Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2007. – 20 с.
6. Рубан Г. С. Особливості розвитку професійного мислення у майбутніх психологів [Електронний ресурс] / Г. С. Рубан – Режим доступу : <http://intkonf.org/ruban-gs-osoblivosti-rozvitku-profesiynogo-mislennya-u-maybutnih-psihologiv/>.

УДК 37.015.3:82.08(048)

МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У РЯТІВНИКІВ

Степова Г.М.

Кривопишина О.А., д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У 1970-ті роки ХХ століття введено поняття «синдром емоційного вигорання». Перш за все це поняття характерно для представників професій типу «людина – людина», які змушені постійно спілкуватися з іншими людьми, при чому не за власним вибором.

Вигорання – це такий стан емоційного і фізичного виснаження, коли людина не може повноцінно функціонувати. Синдром емоційного вигорання (англ. *Burnout*) — поняття, введене в психологію американським психіатром Фрейденбергом в 1974 році, яке виявляється наростаючим емоційним виснаженням.

Синдром емоційного вигорання – процес поступової втрати емоційної когнітивної і фізичної енергії, що проявляється в симптомах емоційного, розумового виснаження, фізичної втоми, особистої відгородженості і зниження задоволення виконанням роботи. Існує так звана «група ризику» працівників, які найбільш схильні до вигорання, це ті, хто працює у сфері «людина-людина» і в силу своєї професії змушені багато й інтенсивно спілкуватися з різними людьми, знайомими і незнайомими. Особливо швидко і помітно «вигорання» настає при надмірному навантаженні лікарів, медсестер, учителів, психологів, пожежних, рятувальників. Нерідко з цим синдромом зіштовхуються і ті, хто працює в сфері підвищеного спілкування з людьми, наприклад, касири, оператори, менеджери, продавці. Вони є найбільш схильними до вигорання, оскільки в перерахованих професіях виконання робочих завдань тісно пов’язане із спілкуванням. Звертаючись до професіонала, ми очікуємо зацікавленості з його боку, уваги, бажання зрозуміти і допомогти, терпимості і доброзичливості. Самі ж, не знаходячись «при виконанні», можемо дозволити собі бути розсіяними, дратівливими, причепливими. У результаті, виникає нерівне, так зване асиметричне спілкування. Ми

спілкуємося так, як нам зручно, а фахівець зобов'язаний відповідати визначеним професійним вимогам. Багато людей не витримують такого спілкування і починають «вигорати»[1].

Емоційне вигорання виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» або «звільнення» від них. Синдром вигорання розвивається поступово. Спочатку в «вигораючого» починає зростати напруження в спілкуванні. Емоційна перевтома переходить у фізичну. Нерідко це супроводжується головними болями та простудами. Як правило, у такі моменти людина не відчуває в собі сил для виконання навіть дрібязкових справ. Доводиться докладати багато зусиль для того, щоб примусити себе сходити в магазин, зробити діловий дзвінок, прибрати в хаті.

Така втома може провокувати стан пригніченості, апатію, спалахи роздратування, відчуття постійної напруги і дискомфорту. Усе частіше з голови вилітають важливі справи. Стає дуже важко зосередитися на виконуваний роботі. Зростаюча напруга веде до неадекватного, вибіркового реагування на те, що відбувається. Наприклад, ділове спілкування багато в чому стає залежним від того, з яким настроєм людина прийшла на роботу. З'являються образи на колег. Людина починає відчувати себе жертвою. Будь-які дрібниці буквально виводять із себе. Вона не завжди здатна стримати викликане оточуючими роздратування. Виникає потреба уникати публічних місць, громадського транспорту, телефонних розмов, у такі моменти «вигораючий» починає шукати засобів «економії емоцій» – намагається побути на самоті після роботи, обмежити всі контакти лише найнеобхіднішими.

Ряд дослідників пропонують такі способи якими рятувальники можуть запобігти, або позбутися від стану вигорання:

- підтримувати стосунки із розсудливими людьми;
- працювати і спілкуватися з відповідальними колегами;
- стиратися розраховувати і обдуманно розподіляти навантаження;
- вчитися переключатися одного виду діяльності на інший;
- простіше ставитися до конфліктів на роботі.

Профілактикою емоційного вигорання також є підтримка хорошої форми тому, що між станом душі і тіла є тісний зв'язок: неправильне харчування, зловживання спиртними напоями, тютюном, зменшення ваги, чи ожиріння збільшують прояви емоційного вигорання.

На практиці для підтримки і зміцнення здоров'я та життя персоналу використовуються (хоча явно не в достатній мірі) індивідуальні, групові, колективні засоби психологічної допомоги. Наприклад, прийоми самозахисту у ситуаціях «негативного спілкування»; методики релаксації, психологічні прийоми розвантаження; індивідуальна та групова психотерапія; періодичні медичні огляди і надання лікарської допомоги; будинки відпочинку, пансіонати; заняття фізкультурою.

Література:

1. Макаров В.В., Макарова Г.А. Транзактний аналіз – восточная версия. – М., 2002
2. Робертс Г.А. Профилактика выгорания / Г.А.Робертс // Обзор современной психиатрии. – 1998. – №1.

УДК 37.09

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Тимків І. В.

Нагірняк М. Я., канд. іст. наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Виховання, створене самим народом і засноване на народних починаннях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих системах, що ґрунтуються на абстрактних ідеях чи запозичені в іншого народу.

К. Д. Ушинський.

Зміцнення і утвердження Української держави потребує вирішення надзвичайно важливого і невідкладного завдання – виховання свідомого громадянина й патріота рідної землі. У контексті формування національної системи освіти особливого значення набуває розв'язання виховних завдань: формування особистості українця, українського духу і національної свідомості. Ще К. Ушинський писав: «Виховання повинно просвітити свідомість людини, щоб перед очима лежав ясний шлях добра».

Істотною ознакою розбудови національної системи виховання є повернення до духовної культури народу, його ідеалів. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.)

наголошує, що головним завданням виховання є: “...набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, формування у молоді особистісних рис громадян Української держави”.

Кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає характерним рисам його народності. У процесі виховання формується характер людини, а “...характер і є саме той ґрунт, в якому корениться народність”. Саме національний характер народності вносить в кожен систему виховання чітку виражену відмінність, яка зумовлюється національними особливостями характеру кожного народу: мова, побут, етнос, звички та обряди, національний моральний етикет, народний гумор тощо. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, індивідуальність, яка цінує свою національну й особисту гідність, совість і честь.

Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується національна система виховання, яка враховує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави.

Які ж компоненти синтезують соціальний досвід народу? Це насамперед, сума людських знань, історія поколінь, релігія, народна творчість, мистецтво, культурні досягнення, загальноприйняті норми поведінки тощо. Саме народність є тією силою, яка рухає стержневу основу виховання, адже народне – це кришталеве чисте, правдиве, високоморальне, глибоко гуманне, вічне і завжди сучасне. Загальнолюдські цінності – плоди життєвої педагогіки, вирощені кількома поколіннями народу. Народна педагогіка є джерелом педагогіки-науки. Як кваліфікована медицина спирається на народну, як вершини світового мистецтва своїми коріннями глибоко сягають у народну основу, так і професійна педагогіка починається з народної творчості.

Одним із засобів втілення в життя ідей народного виховання є рідна мова. Усі прихильники національної системи виховання вважали її важливим засобом виховання патріотизму. “Мова народу, – писав К. Ушинський, – кращий, що ніколи не в’яне і вічно знову розпускається, цвіт усього її народного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат...”. На основі рідної мови найефективніше формується національна психологія, характер, світогляд, самосвідомість та інші компоненти духовності народу.

Основні компоненти національного виховання: родовід, народження, родина, родичі, рід, родинознавство, народ – ці однокореневі поняття супроводжують людину упродовж усього життя, розкривають її ідейну, моральну, духовну сутність, природу, логічну послідовність основних етапів формування людини. Від роду до народу і нації – такий природний шлях розвитку кожної людини, формування її гуманістичної суті, патріотичної спрямованості, національної самосвідомості, повноцінності, громадянської зрілості.

В основі понять “народ”, “нація” лежать стійкі і віковічні традиції – трудові, моральні, естетичні та ін. Традиції, звичаї й обряди об’єднують минуле і майбутнє народу, старші і молодші покоління, інтегрують етнічну спільність людей у високорозвинену сучасну націю.

Отже, національне виховання – це виховання на культурно-історичному досвіді народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній мудрості. Національне виховання є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Таке виховання забезпечує етнізацію молодого покоління як необхідний і невід’ємний складник їхньої соціалізації. Національне виховання духовно відтворює в дітях рідний народ, увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне самобуття, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу. Науково обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку.

Література:

1. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
2. Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти. Зб. Міносвіти, 1996. – № 13.
3. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль : “Навчальна книга – Богдан”, 1999.
4. Чепіль М. Формування національної свідомості української молоді Галичини (1848-1939 рр.) : Навчальний посібник / М. Чепіль. – Дрогобич : “Коло”, 2005. – 540 с.
5. Щербань П. Формування духовної культури особистості / П. Щербань. – К., 2002.

УДК 796.011.3

РУХЛИВІ ІГРИ, ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Ткаченко К.С.

Хім'як А.В.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Перспективні тенденції науково-технічного прогресу не звільняють людину від необхідності постійно вдосконалювати свої професійні здібності, а їхній розвиток, в силу природних причин, невіддільний від фізичного вдосконалення індивіда. Ця залежність отримує наукове обґрунтування у світлі поглиблених уявлень про закономірності впливу різних сторін фізичного та загального розвитку людини в процесі життєдіяльності[1]. Не виключенням у цьому процесі є професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП), яка реалізується за допомогою використання рухливих ігор.

Органічний зв'язок фізичного виховання з практикою трудової діяльності найбільш конкретно втілюється у ППФП, тому що трудова діяльність працівника органів Державної служби надзвичайних ситуацій відбувається в умовах тривалого емоційного напруження та ускладнена виникненням екстремальних ситуацій, вирішення яких вимагають граничної або близької до неї мобілізації психологічних та фізичних ресурсів організму. У зв'язку з цим – і тими високими вимогами, що пред'явлені до рівня фізичної, емоційної, морально-вольової підготовленості, а також до особливостей нейродинаміки і, насамперед, до сили нервової системи, особливе значення в цій професії мають такі якості, як сила, швидкість, витривалість, спритність, а також витримка, врівноваженість, зібраність, спокій, наполегливість, толерантність, мужність, сміливість, рішучість та ін. Ці завдання найкраще вирішує ППФП.

Метою дослідження було охарактеризувати рухливі ігри у системі ППФП студентів та курсантів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

У процесі дослідження було виявлено, що значну роль у ППФП відіграють рухливі ігри, які можна проводити, як з метою розминки перед вправами, які пов'язані з розв'язанням основного завдання заняття, так і в процесі активного відпочинку. Так, змістовна спрямованість практичного використання ігрового матеріалу на заняттях фізичного виховання полягає перш за все в завданнях, які вирішуються на них.

Характерною особливістю багатьох рухливих ігор є їх вибірковий вплив на розвиток тих чи інших рухливих якостей.

Якщо на занятті вирішується завдання розвитку сили, то в ньому доцільно включати допоміжні і підвідні ігри, пов'язані з короткочасними швидкісно-силовими напруженнями і найрізноманітнішими формами подолання м'язового опору супротивника в безпосередньому зіткненні з ним. Основні змістовні компоненти таких ігор включають в себе різні перетягування, штовхання, утримання, виштовхування, елементи боротьби, важкої атлетики, армреслінгу (боротьби на руках) і т. д. Дуже ефективними для вирішення даного завдання виявляються також рухові операції з доступними граючим обтяженнями – нахили, присідання, віджимання, підйоми, повороти, обертання, біг або стрибки з посиленням для них тягарем. Для розвитку швидкісних якостей слід підбирати ігри, що вимагають миттєвих реакцій у відповідь на зорові, звукові або тактильні сигнали. Ці ігри повинні включати в себе фізичні вправи з періодичними прискореннями, раптовими зупинками, стрімкими ривками, миттєвими затримками, бігом на короткі дистанції в найкоротший термін і іншими руховими актами, спрямованими на свідоме і цілеспрямоване випередження суперника. Для розвитку спритності необхідно використовувати ігри, що вимагають прояви точної координації рухів і швидкого узгодження своїх дій з партнерами по команді, володіння певної фізичної вправністю. Для розвитку витривалості треба застосовувати ігри, пов'язані зі свідомо великою витратою сил та енергії або з тривалою безперервною руховою діяльністю, зумовленою правилами застосовуваної гри.

Таким чином ігри, що характеризуються переважним проявом швидкості, можуть бути використані для оволодіння нормативами в бігу на 100 м; швидкісно-силових якостей – в стрибках у довжину; витривалості – в кросі; сили – в підтягуванні на перекладині; спритності – в човниковому бігу.

Висновки. Рухливі ігри посідають важливе місце у професійно-прикладній фізичній підготовці. Використання рухливих ігор тісно пов'язане із вирішенням завдань різних сторін фізичної підготовленості курсантів та студентів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Рухливі ігри використовуються, як підвідні, допоміжні та основні вправи для розвитку сили, швидкості, спритності, витривалості.

Література:

1. Антошків Ю. М. Професійно-прикладна фізична підготовка курсантів вищих навчальних закладів МНС України: Навчально-методичний посібник / Антошків Ю. М., Ковальчук А. М. - Л., ЛДУ БЖД. 2008. – 74 с.
2. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: автореф. ... з фізичного виховання і спорту. Л. : ЛДІФК, 2003. – 20 с.

УДК 338.24.021.8 (477.5) "19"

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЕМСТВ СЛОБОЖАНЩИНИ ЩОДО ПРОТИПОЖЕЖНОГО РОЗПЛАНУВАННЯ ПОСЕЛЕНЬ*Томіленко В.А.***Горенко Л. М.**

Київський національний університет будівництва і архітектури

Одним із перших важливих протипожежних заходів земств України було розпланування поселень. Спочатку нагляд за правильним зведенням споруд у сільських населених пунктах належав місцевій адміністрації. Правила розпланування поселень були встановлені у ст. 415 – 510 Будівельного статуту. Рішенням Державної ради від 16 червня 1873 р. цю роботу було покладено на земства. Плани склалися повітовими управами у визначених законом випадках: при створенні нового поселення, при перебудові поселення після спустошливої пожежі тощо. Після надання таких планів для ознайомлення сільським общинам, а також землевласникам, власність яких знаходилася в межах поселення, вони разом із постановами органів місцевого самоврядування передавалися на затвердження губернаторам. У випадку непорозумінь, справа розглядалася губернськими у селянських справах присутствіями.

На додаток до цього 17 квітня 1879 р. вийшла постанова Державної ради, де на земства покладалося завдання нормативного регулювання забудови поселень. Ці постанови у більшості випадків дублювали правила Будівельного статуту. Особливістю було те, що відтепер волосні правління зобов'язувалися розпланувати не лише ті поселення, на яких були в наявності плани, а всі підряд. Розпланування повинно було проводитися шляхом виселення на край села господарів, чії будівлі зістарилися. Полтавське земство при переселенні селян надавало кредит на п'ять років в середньому від 75 до 125 крб. на двір. При цьому вимагалося між будівлями залишати розриви не менше п'яти сажнів.

Між губерніями Лівобережної України існували деякі розходження в сумах, строках та розмірах протипожежних розривів. Наприклад, у Харківській губернії при видачі позичок на переселення, місцевим комітетом ставилися вимоги залишати розриви між спорудами не менше 6 сажнів. Кредити могли отримати лише ті господарі, чие злиденне становище було засвідчене належними установами. Нагляд за своєчасним поверненням позички покладалася на волосні управи.

Однак, ці земські починання певною мірою суперечили ст. 100 “Місцевого положення про селян”, згідно з якою присадибна земля залишалася в спадковому користуванні кожного окремого домовласника і не могла бути переділена чи передана від одного господаря до іншого не інакше, як за їх добровільною згодою. Досягти такої згоди було фактично не можливо, адже незгода навіть одного власника перемістити свою садибу нерідко перешкоджала протипожежному розплануванню всього поселення.

У 1890 р. харківська губерньська земська управа відзначала, що “справа із благоустрою поселень Харківської губернії анітрошки не просунулася вперед”. Повітові земства Слобожанщини, відповідно до закону, після кожної пожежі в селах краю відряджали для розпланування спаленої вогнем частини поселення землемірів, які складали новий план розміщення садиб, проте селяни не керувалися цими вказівками і забудовували “погорілі місця” за старим зразком.

Ця постанова призвела до того, що земства почали втрачати віру в можливість знизити сільську спалимість таким шляхом. Внаслідок зазначених проблем, земські організації стали доволі обережно проводити впорядкувальні роботи. Вони вдавалися до інших заходів: або репресивного характеру – підвищували тариф на премії у пожежонебезпечних поселеннях, або ж заохочувального – надавали допомогу селянам, які погоджувалися на переселення.

Заходи заохочувального характеру були особливо характерні в діяльності харківського та полтавського земств. Проте і цей шлях був малоефективним. Населення, обтяжене страховими боргами, не цікавилася розміром тарифу страхових премій. Тому репресивні заходи не могли позитивно вплинути на поступливість селян. Заохочувальні ж міри не призвели до суттєвих позитивних результатів тому, що, по-перше, в основі справи продовжувала залишатися добровільна згода земства з громадою (або з окремими власниками), а, по-друге, земські установи мали недостатній наявний страховий капітал, а отже не могли виділити значні кошти при перенесенні садиби.

Таким чином, спроби вирішити проблему скупченості поселень з метою суттєвого зменшення спустошливості пожеж так і не дали очікуваних результатів. У більшості випадків, економлячи ділянки землі під город, селяни й на новому місці будували споруди одну біля одної. Значна кількість хліборобів узагалі не могла переселитися на хутори (перенесення садиби коштувало в середньому біля 200 крб. і більше). Щоб вирішити цю проблему, скажімо в межах одного Охтирського повіту, земству необхідно було виділити понад 7 млн. крб. Оскільки таких коштів не було, в 1911 р. харківське земство припинило практику надання грошової допомоги на розселення селян і почало більше уваги звертати на вогнестійке будівництво.

УДК 174: 331.

ПОВЕДІНКА РЯТУВАЛЬНИКА ПІД ЧАС ВІДПОЧИНКУ

Фартушняк К.А.

Лаврецький Р.В., канд. іст. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Кожна професія висуває до людей, які її обрали, певні моральні вимоги. Але є особливий вид професій, в компетенції яких знаходиться життя та доля людини. Саме до них суспільство ставить вищі моральні критерії.

Дисциплінованість – важлива норма етикету, якої має дотримуватись рятувальник під час відпустки. Ввічливість, тактовність – якості, які пом'якшують суворі статутні вимоги і роблять їх більш людяними, демократичними.

Перед тим як вирушити у звільнення або відбути у відпустку, кожний військовослужбовець одержує інструктаж командира, як поводитись за межами розташування підрозділу. Цей інструктаж, як правило, обмежується рамками статутних вимог. Як наслідок, виявляється, що рятувальник, знає правила поведінки військовослужбовця, але не орієнтується у правилах поведінки на вулиці та громадських місцях.

Треба відзначити, що культура поведінки, вихованість, гарні манери не можна взяти напрокат або на час. Всі ці якості треба виробляти в собі постійною наполегливою працею в результаті спілкування з товаришами, шляхом самоосвіти, читання, критичного осмислення своєї поведінки.

Будь-який вчинок рятувальника, його слова, манери, тон, зовнішній вигляд – все привертає увагу оточуючих. Те, що пробачається іншим людям і залишається непоміченим, не пробачається військовослужбовцю, не проходить поза увагою громадян.

Поза межами служби працівникам Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), як і будь-яким іншим людям, доводиться відпочивати у кафе, барі чи ресторані. Особливі вимоги ставляться до працівників ДСНС України, котрим довелося відпочивати у ресторані чи кафе у військовому одязі (у день професійного свята, з нагоди ювілею колег чи підрозділу, зустрічі іноземних делегацій тощо).

Якщо ви запрошуєте когось у кафе чи ресторан, не зайвим буде уточнити смаки вашого гостя, з'ясувати, яка кухня йому подобається, якій музиці та атмосфері приміщення він віддає перевагу.

Щоб не виникла незручна ситуація, пов'язана з відсутністю вільних місць, завчасно замовляйте столик (чи великий стіл), зазначивши його розташування у залі.

У кінозалі кінотеатру поведінка вихованої людини виключає можливість їсти та пити, смітити, свистіти, вигукувати, голосно сміятися, коментувати кінофільм, розказувати присутнім про майбутні події тощо.

Відвідуючи музей чи виставки рятувальник повинен пам'ятати, що експонати чіпати руками не можна, у залі потрібно дотримуватись тиші та чистоти.

Під час екскурсії не можна впритул підходити до екскурсовода, загороджуючи його від інших відвідувачів своєю “персоною”. Краще розташуватись довкола гіда великим півколом, щоб всі учасники екскурсії могли підтримувати з ним зоровий контакт.

Прямуючи вулицею, необхідно йти в такому ж ритмі, в якому рухається потік пішоходів, не розмахувати руками, щоб не штовхати перехожих. Ввічлива та обачна людина, дотримуючись правил, ходить правою стороною тротуару, звільняє ліву для зустрічних.

Пішоходів, котрі йдуть попереду, обходять ліворуч, а тих, хто прямує назустріч, – праворуч. Жінка може брати кавалера під руку, але не навпаки.

Еталон вихованої поведінки в усіх видах громадського транспорту передбачає ввічливе й стримане ставлення до пасажирів. На сидіннях не слід “розвалюватись”, займати їх самому, якщо вони розраховані на двох пасажирів.

У громадському транспорті рятувальник повинен не курити, голосно не спілкуватися і не розмовляти по мобільному телефону. Заскакувати в трамвай, автобус, тролейбус, коли він вже рушив з місця і некультурно, і небезпечно.

Виховання завжди було та буде складним, але благородним мистецтвом. Урівноважена поведінка, знання та суворе дотримання етикету поведінки – важлива умова високої культури поведінки пожежного-рятувальника як на службі, так і у внутрішніх приватних справах чи позаслужбових відносинах. Цими питаннями займається професійна етика, яку прийнято трактувати як певний порядок службових та позаслужбових відносин, правомірність поведінки, культуру професійних дій.

Література:

1. Ночевник МН Культура и этика общения.–Ташкент: Узбекистан, 1985.–192с.
2. Рудакевич М. І. Етика державних службовців : монографія / М. І. Рудакевич. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 360 с.
3. Лаврецький Р.В., Мовчан І.О., М’якуш І. І. Професійна етика та етикет працівника МНС : навч. посібник / Р. В. Лаврецький, І. О. Мовчан, І. І. М’якуш ; вид. 2-ге, перероблене і доповнене. – Львів : „СПОЛОМ”, 2010. – 208 с.
4. Венедиктова В. И. Деловая репутация. Личность и культура, этика, имидж делового человека / В. И. Венедиктова. – М. : Фонд «Правовая культура», 1996. – 175 с.

УДК 159.922

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ ВОЄНІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ялова К.О.

Ткачук Р.Л., канд. психол. наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У наш час досить актуально говорити про девіантну поведінку та її прояву у сучасної молоді. Адже зараз зовсім не дивно бачити на вулиці підлітків із сигаретами, а також пляшкою пива у руках.

Девіантна поведінка, або поведінка, яка відхиляється від норми, в широкому розумінні цього слова, потребує до себе інтегрального підходу з урахуванням психологічних, соціальних та персональних (особистісних) факторів [1].

Загалом девіантна поведінка, складається в умовах комплексного впливу ряду факторів, які діють як на загально соціальному, так і на соціально-психологічному та індивідуальному рівнях.

Термін «поведінка, яка відхиляється від норми», «девіантна поведінка» або «соціальне відхилення» означає поведінку індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, у результаті чого, ці норми порушуються. Соціальне відхилення може приймати різні форми: злочинець, аскет, геній і т.п. [2].

Сучасні знання про девіантну поведінку дозволяють стверджувати, що ми маємо справу з надзвичайно складною формою соціальної поведінки особистості, яка де термінується системою взаємопов’язаних факторів. Нажаль, єдиної теорії девіантної поведінки ще не існує. В цей же час досить великий багаж знань з приводу цього питання накопичений у різних наукових дисциплінах: медицині, біології, соціології, етнопсихології, криміналістиці, праві та низки інших наук [4].

Оскільки прояви девіантної поведінки впливають не лише на особистість але й на її оточення нами було припущено, що здатність підлітків співчутливо відноситись до оточуючих є досить низькою .

У нашому дослідженні прийняли участь 63 особи, з них 31 людина знаходиться у групі посиленої психологічної уваги (далі ГППУ) і 32 людини з еталонною поведінкою. Всі учасники курсанти та студенти другого та третього курсів, вік яких 17-19 років. Для проведення діагностики були використані наступні методики: опитувальника визначення агресивності у відносинах з оточуючими А. Ассінгера; опитувальник Басса-Дарки; методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойка; методика Томаса на визначення поведінки у конфліктних ситуаціях.

Вибірка була поділена на дві групи перша група це курсанти та студенти, які знаходяться у ГППУ і друга група – курсанти та студенти поведінку яких ми прийняли за еталонну (згідно результатів попередньо проведених соціальних запитів безпосереднього керівництва та незалежних характеристик). Поділ груп проводився за критерієм прояву девіантної поведінки, та навпаки, поведінка, яка у більшій мірі відповідає соціальним нормам.

Згідно результатів за методикою А. Ассінгера, яка визначає чи достатньо людина є коректною з оточуючими і чи легко їй спілкуватися з ними, спостерігаються наступні відмінності: у більшості учасників І-ї групи, а саме 64,5% спостерігається надмірна агресивність до оточуючих, жорстокість та невірноваженість, ці людини є досить самовпевненими і готові досягати вершин не зважаючи ні на кого; у 22,6% спостерігається середній рівень агресивності, та цілком здорова впевненість у собі; і лише у 12,9% з чила експериментальної групи спостерігається надмірна миролюбність, яка є результатом

низької самооцінки у II-ї групи результати є дещо іншими лише 6,25% респондентів мають завищену самооцінку та досить високий рівень агресії до оточуючих, у більшості респондентів, а саме 87,1% нормальна самооцінка та помірна агресивність і у 9,3% є занижена впевненість у собі.

Для дослідження прояву агресивної поведінки нами була використана методика Басса-Даркі [3]. Він розмежував поняття агресивність та ворожість, під останнім він мав на увазі «...реакцію, що викликає негативні почуття й негативні оцінки людей і подій».

Фізична агресія – використання фізичної сили проти іншої людини, у першій групі показники дорівнюють 7,31 балу, у другій групі – 4,61 бал. **Непряма агресія** – спрямована на іншу людину або не спрямована ні на кого агресія у першій групі становить 7,94 бали у другій групі – 5,31 бал. **Негативізм** – опозиційна манера поведінки: від пасивного опору до активної боротьби проти сталих звичаїв і законів; у курсантів та студентів з проявами девіантної поведінки становить 4,25 бали, а у курсантів та студентів з не девіантною поведінкою – 2,69 бали. **Образа** – заздрість і ненависть до оточуючих за реальні та вигадані дії; перша група – 7,44 бали, друга група – 4,75 бали. **Підозрілість** – в діапазоні від недовіри й обережності стосовно людей до переконання в тому, інші люди планують завдати шкоду; показники першої групи становлять 9, 31 бали, другої групи – 7,5 балів. За показником **роздратування** готовність до прояву негативних почуттів за найменшого впливу – запальність, брутальність; перша група показала 8,69 балів, а у другій групі – 5,31. Показник **вербальної агресії** – вираження негативних почуттів як через форму так і через зміст словесних відповідей; 13, 69 у курсантів та студентів з проявами девіантної поведінки, 5,63 у курсантів та студентів з не девіантною поведінкою. І останнім показником є **почуття провини** виражає можливі переконання суб'єкта в тому що він є поганою людиною, який дає досить цікаві результати: у першій групі цей показник становить 4,44 бали, а у другій групі 7,44 бали.

Для дослідження вміння співчувати оточуючим ми використали методику В. Бойка. отримані данні були наступними: у групі посиленої психологічної уваги більшість курсантів та студентів мають дуже низький рівень емпатії – 88,2%, середній рівень спостерігається у 9,6% учасників і лише у 3,2% емпатійні здібності знаходяться на високому рівні. Тоді як у групі з так званою еталонною поведінкою у більшість учасників, а саме 89,3% спостерігається високий рівень емпатії, у 15% середній рівень емпатії і у 3,6% низький рівень емпатійних здібностей.

На завершальному етапі нашого дослідження ми використали методику Томаса на визначення поведінки у конфліктній ситуації. Результати були наступними: першим стилем поведінки у конфліктних ситуаціях є **суперництво** у першій групі воно складає 68,3%, тоді як у другій групі лише 6,3%; наступним показником є **співпраця**: у ГППУ лише 3,2% використовує саме цей стиль поведінки, проте у групі з еталонною поведінкою вона складає 13,7%. На **компромисі** у першій групі іде 6,5%, у другій 59,3%. Уникнення I-ша група – 15,8%, II-га група – 6,3%, і останнім стилем поведінки є **пристосування** у групі з проявами девіантної поведінки це 7,2% у групі з еталонною поведінкою 14,9%.

За результатами проведених досліджень можна зробити наступні висновки: Дослідження агресивності показує, що такі емоційні прояви, як агресивність, роздратування, негативізм, образа, підозрілість у курсантів та студентів з проявами девіантної поведінки вищі ніж у курсантів та студентів з «еталонною» поведінкою, у той же час у II-ї групи почуття провини проявляються більшою мірою.

За допомогою методики А. Ассінгера ми дослідили, що дійсно, учасники ГППУ ставляться більш агресивно і зверхньо до оточуючих, що і може бути причиною такої низької емпатійності.

Дослідження поведінки у конфліктних ситуаціях показало, що учасники з проявами девіантної поведінки використовують більш деструктивні методи при вирішенні конфліктів, які призводять до погіршення їхніх стосунків з оточуючими.

Як рекомендації для подальшої роботи з ГППУ на нашу думку слід було б використовувати тренінгові технології, спрямовані на зниження рівня агресії, підвищення рівня емпатії та формування духовних цінностей.

Література:

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. М., 1993.
2. Бадмаев С. А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников. М., 1994.
3. Бодаев А. А., Столин В. В. Общая психодиагностика – СПб., 2002г.
4. Гишинский Я. И. , Афанасьев В. С. Социология девиантного поведения. СПб., 1993.

УДК 796.015:355.588

ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО ТА ФІЗИЧНОГО СТАНУ КУРСАНТА НА РОБОТУ В ЕКСТРИМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Шейник А.Л.

Ковальчук А.М., канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У молодому віці фізичне виховання може стати важливим засобом формування особистості, оскільки курсант є психологічно відкритим для цієї привабливої, престижної для нього форми діяльності. Регулярне виконання фізичних вправ сприятиме розвитку фізичних якостей - витривалості, сили, швидкості і спритності, а також особистісних якостей - волі, сміливості, рішучості, наполегливості [3]. Курсанти, які навчаються у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності (ЛДУБЖД), складають особливий контингент за рядом психічних, фізичних показників. В спеціальній літературі можна знайти досліджень, присвячених вивченню цих особливостей [1, 2, 3].

Тому виникає необхідність у розробці оптимальних методів організації та проведення занять з курсантами даного контингенту, створенні спеціальних комплексів вправ для позаурочних форм занять, підборі спортивних ігор для розвитку фізичних і психічних якостей.

З початком навчання курсантів у навчальному закладі з'являються нові, незнайомі їм почуття, переживання, можливі різкі перепади настрою, не завжди зрозумілі навіть самому курсанту, саме тоді курсанти потребують особливо чутливого відношення до себе. Внаслідок невірної позиції керівників курсант шукає і знаходить взірці для наслідування, інтереси та заняття, друзів та ворогів. Таке виховання може привести до суттєвих порушень у формуванні особистості.

Основним новоутворенням в особистості курсанта є становлення його самостійності [2, 3]. Курсант починає відчувати власні фізичні та духовні сили, здатність ставити і самостійно вирішувати деякі практичні питання. Звідси і вимоги визнати його право на дорослість.

Таким чином, підвищена імпульсивність, емоційна неврівноваженість, невідповідність фізичного розвитку рівню психічної та соціальної зрілості пояснюють особливості поведінки курсантів, їх соціальну адаптивність.

Головною умовою впливу фізичного виховання на зміцнення здоров'я і розвиток психічної сфери є позитивне відношення до самого курсанта. Воно формується, насамперед, під впливом способу життя сім'ї, організації побуту, праці та відпочинку, відношенням дорослих до фізичної культури і спорту [3].

Центральним етапом вольової дії є боротьба мотивів, які або утверджують, або заперечують можливість досягнення мети. Результат цієї боротьби визначають - вибір, і, як наслідок, з'являється вольове рішення. Можливими є крайні варіанти таких рішень. В одному випадку воля може проявитись, тобто курсант примусить себе виконувати певні дії, фізичні вправи. В іншому може проявитись безволля. Характер прийняття вольового рішення, значною мірою обумовлюється фізичними, вольовими та психологічними якостями курсанта.

Правильний добір і композиція форм, методів і засобів керівництва навчальним процесом в свою чергу сприятиме формуванню позитивних мотивів та вихованню сильної волі курсантів.

Висновки:

Особливого значення набувають такі форми і методи навчання, які можуть забезпечити формування моральних, психічних та фізичних якостей майбутніх працівників підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які здатні ставити і вирішувати нові професійні завдання. Одним з можливих шляхів оптимізації і підвищення ефективності навчального процесу є раціональна його організація.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
2. Наказ МНС України № 10 від 05.08.2004 року "Настанова з фізичної підготовки особового складу МНС України".
3. Фізичне виховання курсантів навчальних закладів МНС України упродовж дня: навч. метод. посіб. / Р. Т. Ратушний, В. В. Кошеленко, А. М. Ковальчук, Ю. М. Антошків. – Л. : ЛДУБЖД, 2011. – 140 с.

УДК 159.9:614.8

ПРОБЛЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА В РАЗВИТИИ СОМАТИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ И ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПО ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМ СИТУАЦИЯМ*Шкарадёнков К.В.***Чиж Л.В.**

ГУО «Командно-инженерный институт» МЧС Республики Беларусь

В условиях чрезвычайных ситуаций воздействия на работника органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям психической профессиональной травмы возникает альтернатива: либо в связи со стрессоустойчивостью и под влиянием методов психологической защиты работника остается психически и соматически здоровым, либо заболевает психосоматическим заболеванием. Под стрессом в психологическом ракурсе понимается воздействие на человека, его организм и личность фрустрирующих, психотравмирующих событий с формированием расстройств как на уровне психического, так и соматического реагирования. Центральными вопросами становятся вопросы формирования механизмов нарушений связанных со стрессом, преморбидных индивидуально-психологических особенностей, способствующих или препятствующих появлению расстройств. Экстремальные условия ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций оказывают существенное влияние на функциональное состояние работников. По субъективному восприятию степени риска и психоэмоциональному воздействию участие в ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций приравнивается к участию в боевых действиях и приводит к развитию профессионального стресса. Посттравматические стрессовые расстройства обуславливаются факторами: ликвидация последствий чрезвычайных ситуаций; военные действия; природные и искусственные катастрофы; террористические акты. Профессиональная деятельность подразделений в экстремальных природно-климатических условиях сопровождается истощением компенсаторных ресурсов, увеличивая риск развития психических нарушений и осложняя течение, что в совокупности приводит к увеличению показателей соматической и психоневрологической заболеваемости. Боевая обстановка является причиной основных психоневротических состояний: несоответствие между биосоциальной сущностью личности и предъявляемыми к ней требованиями; борьба между долгом и желанием выжить, моральными принципами. Патогенетическое влияние боевой обстановки на психику настолько мощно, что психические и психосоматические расстройства оказываются весьма своеобразными по своей симптоматике, не укладывающиеся в рамки известной патологии мирного времени, и привычные лечебно-диагностические схемы, которые становятся неэффективными. Подвергаясь стрессам боевой обстановки, работники становятся открытыми и более уязвимыми для всех последующих психосоциальных стрессоров обычной повседневной жизни. Под действием различных эмоционально-стрессовых раздражителей у работника в зависимости от целого ряда факторов происходит или формирование процессов адаптации, или нарушение саморегуляции основных физиологических систем организма, приводящих в одних случаях к появлению психонейроэндокринных синдромов, в других – к развитию устойчивых психосоматических заболеваний. Нарушение динамического равновесия, характерного в норме для корково-подкорковых взаимоотношений, в значительной степени являются причиной определенной степени дезинтеграции психического, вегетативного и соматического компонентов эмоций как целостной функциональной системы. К психосоматическим заболеваниям относятся соматические болезни, роль психического фактора в этиопатогенезе которых является существенной. Психический фактор в случаях психосоматических заболеваний выступает в виде личностной диспозиции, выборе специфических способов переработки конфликтов и традиционных характерологических стилей поведения во фрустрирующих ситуациях. Под психосоматическими расстройствами понимаются симптомы и синдромы нарушений соматической сферы, обусловленные индивидуально-психологическими особенностями человека и связанные со стереотипами поведения, реакциями на стресс и способами переработки внутриличностного конфликта.

Литература:

1. Марищук В.Л., Евдокимов В.И. // Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса., Санкт-Петербург 2001
2. Немов Р.С. Психология. Учебник для студ. высш. учеб. заведений. В 3 кн. – 4-е изд. – М: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2001. – Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640 с.
3. Тополянский В.Д., Струковская М.В. // Психосоматические расстройства. – М: Медицина, 1996. – 384 с.

УДК 159.942

ФЕНОМЕН ЗАЗДРОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТА ФІЛОСОФСЬКІЙ НАУЦІ

Яртим М.І.

Кривопишина О. А., д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Заздрість найчастіше розуміється як неприязне, вороже ставлення до успіхів, популярності, моральній перевазі або переважного положення іншої особи. Таке розуміння заздрості як ворожої, «Чорної», йде від філософів. Ф. Бекон зазначав агресивний характер заздрості: «Хто не сподівається зрівнятися з ближнім в перевагах, намагається зрівнятися з ним, завдаючи шкоди його благополуччю» [1, с.56]. Про те ж писав і Р. Декарт: «Нема ні одного пороку, який так би шкодив благополуччю людей, як заздрість, бо ті, хто ним заражений, не тільки засмучуються самі, але і, як тільки можуть, затьмарюють радість інших» [1, с.57]. Декарт – розділив заздрість на “справедливу” та “несправедливу”, посперечавшись з Аристотелем, який стверджував, що заздрість – це важка недуга суспільства.

Адлер пов’язує заздрість з почуттям неповноцінності. Він підкреслює, що заздрість це фактично визнання власної підпорядкованості іншій людині, того, що він стоїть нижче, ніж інший, заздрість пов’язана з почуттям безсилля і безпорадності. Тобто, заздрість пов’язана з частковим порушенням самооцінки. Найбільш заздрісними вважаються люди з завищеною самооцінкою. Вони ставлять себе вище за інших і отримують моральну насолоду від невдачі падінь своїх знайомих чи навіть друзів. Причин для виникнення заздрості дуже багато. Вони пов’язані з різними факторами розвитку кожної особистості. Можливо недостатній рівень виховання і навіть лінь. Просто так в житті нікому нічого не дається, але замість того, щоб сидіти і заздрити іншим, треба старанно працювати, щоб заздрити почали тобі [1, с. 78].

Заздрість є не що інше, як прагнення людини до того, щоб все: успіхи, заслуги інших людей, багатство – безроздільно належало тільки йому. А. Шопенгауер стверджував, що хоча заздрість природна і властива людині, все-таки вона порок і разом з тим – нещастя: «Заздрість показує, наскільки люди відчувають себе нещасними, а їхню увагу до чужого поведінці та становищу – як сильно вони нудьгують» [4]. Тому, ми повинні дивитися на неї як на ворога свого щастя і намагатися придушити її як злого демона.

Сучасні психологи зауважують: якщо заздрість поширена в популяції, то будь-яка соціальна згода, прояв прав і свобод, справедливості стає зовсім неможливим. Загалом заздрість оцінюється як дезорганізуюча сила, тому інституалізація заздрості може бути визнанням домінування агресивності, озлобленості, недобррозичливості в суспільстві. Заздрість – збиткове почуття, яке намагається заповнити порожнечу або який-небудь особистісний недолік, відсутність психологічної рівноваги й гармонії [2, с.101].

Л. А. Дяченко та М. І. Кандибовіч розглядають заздрість як соціально-психологічну рису особистості, яка виявляється в невдоволення, недобррозичливість по відношенню до інших людей, яким щастить, які досягли благополуччя. Вони розглядають заздрість як порок, як ознака обмеженості розуму і дрібязковості характеру. Однак таке розуміння швидше відноситься до заздрісності як властивості особистості [3].

Французький мораліст першої половини XIX ст. П’єр Буас писав: «Людина, повністю віддана своїй творчості, немає ні потреби, ні часу заздрити іншим» [4]. Важко зосередитися над чимось своїм, а голова зайнята чорними думками про чужий добробут, чийсь досягнення, не твої успіхи. Побачивши одного разу заздрісного чоловіка, який мав насуплений вираз обличчя, філософ Біон звернувся до нього з такими словами: «Не знаю, чи то в тебе неприємність, чи в когось іншого радість» [5].

З точки зору французького драматурга Антуана де Ламота існує “позитивний” компонент заздрості: « Заздрість – це підсвідоме вшанування, яке проявляє хтось жалюгідний до когось кращого!» [3]. Таким чином, заздрячи великим особистостям, ми робимо не що інше, як визнаємо нашу повагу до них. Крім того, доведено, що кожен може заздрити тільки собі подібному. Наприклад, людина не може заздрити силі тигра чи красі квітів. Англійський письменник МанDEVІЛЬ каже з цього приводу: «Жебрак не позаздрить багатому вельможі, що їздить в кареті, тому що відстань між ними надто велика, а от власник брички може позбутися сну, побачивши у свого сусіда карету, запряженою добрими конями» [5].

З точки зору психологів почуття заздрості не тільки руйнує психічну структуру особистості, а також деформує міжособистісні відносини, викликає почуття прикрасі, роздратування, приниження, злоби. Саме тому необхідно проводити психологічну корекцію особистості схильної до проявів та переживань відчуття заздрості.

Література:

1. Бердяев, Н. А. Философия свободного духа / Николай Бердяев. М.: Изд-во АСТ, 2006. – 414 с. – (Философия. Психология).
2. Изард, К.Г. Психология эмоций / Перевод с англ. – СПб.: Изд-во "Питер", 2000. – 464с.
3. <http://megasite.in.ua/109619-zazdrist-psihologiya-zazdrosti.html>.
4. <http://www.elitarium.ru/>.
5. <http://www.radiosvoboda.org/content/article/954754.html>.

УДК 69.059.7+728.5

МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ГОТЕЛЮ ПІД ОФІСНО-ГОТЕЛЬНИЙ КОМПЛЕКС

Павлюк К. Ю., Камінський А. В.

Рак Ю.П., д-р техн. наук, професор
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На сьогодні інтенсифікується ріст проектно-орієнтованого управління в середовищі архітектурно-будівельного типу. Вихід України на міжнародний ринок спричинив збільшення туристичних потоків як ділового, так і рекреаційного характеру. Зважаючи на те, що Львів вже переорієнтувався на туристичний центр України є доцільним провести дослідження такого спрямування. У сфері готельного господарства величезну роль відіграє якість надання основних і додаткових послуг гостинності.

Реконструкція та модернізація будівель і приміщень, які спочатку призначалися для виробничих чи інших цілей, дозволяє облаштувати в них місця тимчасового проживання та офіси. У ході реконструкції, можна не тільки відновити законсервований об'єкт, але й створити дійсно цікаві архітектурні рішення.

Реставрація та реконструкція будівель і приміщень ускладнюється тим, що методика ведення робіт на кожному етапі робіт є індивідуальною.

На процес реконструкції готелю під офісно-готельний комплекс впливають наступні внутрішні $F_1(x)$ та зовнішні $F_2(x)$ фактори, які представлені у формалізованому виді:

$F_1(x) := \langle A_1; B_1; C_1; D_1; E_1; F_1; G_1 \rangle$, де A_1 – інфляційні процеси в економіці країни; B_1 – інвестиційна політика держави, у тому числі щодо розвитку готельного господарства і туризму; C_1 – платоспроможний попит населення на послуги готельного господарства і туризму; D_1 – культура та національні особливості споживання послуг індустрії гостинності; E_1 – співвідношення цін на продовольчі та непродовольчі товари, платні послуги населення; F_1 – соціально-демографічна політика в країні; G_1 – активність галузевих профспілок, громадських організацій та об'єднань, загальнодержавних та регіональних асоціацій.

$F_2(x) := \langle A_2; B_2; C_2; D_2; E_2 \rangle$, де A_2 – рівень маркетингової діяльності; B_2 – забезпеченість робочою силою та ефективність використання; C_2 – рівень якості та культури обслуговування; D_2 – ефективність використання матеріально-технічної бази готелю; E_2 – мотиваційна політика персоналу.

В ході дослідження було з'ясовано, що найбільший вплив на обсяги експлуатаційної діяльності готельно-офісного центру мають наступні фактори $F_3(x)$:

$F_3(x) := \langle A_1; B_2; C_2; E_1; F_1; B_2; C_2; D_2 \rangle$

Таким чином, це впливає на виробництво туристичних послуг та на індустрію туризму взагалі.

Модель-схему проектного середовища щодо реалізації проектів реконструкції будівель, які знаходяться в частині міста, що відноситься до історичної спадщини та входить в реєстр ЮНЕСКО, можна представити у вигляді рис. 1.

Для реалізації такого проектного середовища необхідно управляти системою моно проектів, значимість кожного із яких є дуже вагомою. Успішність виконання таких проектів досягається шляхом залучення методів основаних на використанні інформаційних та інноваційно-комунікаційних технологій. Важливою складовою успішного функціонування такого проектного середовища досягається шляхом правильного використання реклами – як механізму впливу на туриста чи туристичну громадськість.

Основними джерелами надмірного викиду ПГ в атмосферу є такі види людської діяльності, як спалювання вугілля, нафти та газу для генерування тепла та електроенергії, діяльність дорожнього транспорту, ведення сільського господарства тощо [2]. Згідно з результатами інвентаризації викидів ПГ (оцінкою величини емісії ПГ) Україна посідає 20 місце у списку країн світу з найбільшими викидами ПГ в атмосферу [1].

Очевидно, що для покращення екологічної ситуації в країні необхідно володіти достовірною інформацією про фактичний стан емісії ПГ, мати змогу прогнозувати рівень забруднення довкілля ПГ та оцінювати наслідки зміни стану екосистем під його впливом. Що в свою чергу зумовлює структуру моніторингу емісії ПГ, відображену на рис. 1.

Кожен з етапів функціонування даної системи потребує використання сучасних інформаційних технологій для збору, опрацювання та візуалізації отриманої інформації. Серед програмних засобів, що на сьогодні використовуються в даній сфері можна зазначити: табличні процесори MS Excel, Lotus 1-2-3, QuattroPro, пакети опрацювання статистичної інформації StatPlus, STATCRAPHS, STATISTICA, математичні пакети загального призначення Mathcad та Matlab, системи управління базами даних MS Access, Paradox, Oracle та сучасні геоінформаційні системи (ГІС). Найбільш популярними серед них є ArcCAD, ArcView, AtlasGIS, MapInfo. З вітчизняних ГІС можна назвати систему пакетів GeoDraw, GeoGraph, що доповнюється системою Геоконструктор.

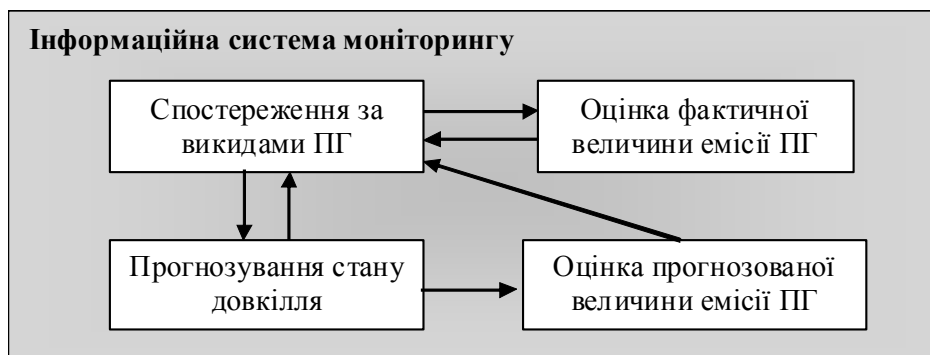

Рис. 1. Схема структури системи моніторингу емісії ПГ

З аналізу останніх публікацій [2-5] та наукових досліджень, що стосуються інвентаризації ПГ можна зробити висновки, що найбільші можливості та перспективи в даній сфері за використанням сучасних ГІС технологій, які дозволяють користувачу опрацьовувати й аналізувати дані, щодо емісії чи поглинання ПГ на рівні адміністративних одиниць (елементарних ділянок встановленого розміру) для окремих джерел забруднення навколишнього середовища та видів ПГ.

Література:

1. Відкрита багатомовна мережева енциклопедія "Вікіпедія" [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://uk.wikipedia.org>.
2. Гамаль Х.В. Геоінформаційні технології просторового аналізу емісії парникових газів у енергетичному секторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 "інформаційні технології" / Х. В. Гамаль. – Львів, 2009. – 22 с.
3. Бунь Р.А. Інформаційні технології формування кадастру емісії парникових газів Львівщини / [Р.А. Бунь, Н.О. Шпак, Б.М. Матолич та ін.]. – Львів : Видавничий дім «Укрпол», 2010. – 272 с.
4. Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories / Eggleston H.S., Buendia L., Miwa K. (eds). – IPCC, IGES, Japan, 2006.
5. Любінський Б.Б. Архітектура спеціалізованих програмних модулів для географічного аналізу об'єктів при інвентаризації парникових газів / Б.Б. Любінський, Р.А. Бунь. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Штучний інтелект. – 2011. – Вип. 4. – С. 303-309.

УДК 004:629:712.36

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ НА ДОРОГАХ МІСТА ЛЬВОВА*Царук Т.Р.***Грицюк М. Ю.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Інтенсивний процес автомобілебудування з кожним роком охоплює все більшу кількість країн і відповідно збільшується автомобільний парк, яким користується населення у своїх цілях. Зростання кількості автомобільного транспорту на дорогах й обсягу перевезень веде до підвищення інтенсивності руху, що за умови міста Львова з історично складною забудовою, призводить до виникнення транспортних проблем. Особливо відчутно вона проявляється у вузлових пунктах вулично-дорожньої мережі. Тут збільшуються транспортні затримки, утворюються черги і затори, що викликає зниження швидкості руху, невиправдану перевитрату палива й підвищене зношування вузлів і агрегатів автомобілів. Перемінний режим руху, часті зупинки і скупчення автотранспорту на перехрестях є причинами підвищеного забруднення повітряного басейну міста Львова продуктами неповного згоряння палива. Міське населення постійно піддається впливу транспортного шуму і відпрацьованих газів. Одночасно зростає кількість дорожньо-транспортних пригод, у яких гинуть й отримують поранення багато людей у місті.

Сучасні інтелектуальні транспортні системи пов'язані із інструментами навігації, транспортування, дорожньо-транспортною наукою, телематикою, геоінформатикою і багатьма іншими дисциплінами. Риси навігації притаманні будь-якому виду дорожнього руху і транспортування. Найчастіше користувачі задають питання про місце розташування об'єкту і скеровування відносно подальшого правильного напрямку. Такі питання пов'язані із головними завданнями навігації, а саме із позиціонуванням і скеровуванням окремих транспортних засобів або їх групи в потрібному напрямку і необхідне місце. Завдання управління транспортними засобами і дорожнім рухом потребують адекватної інфраструктури для оброблення та передавання даних щодо дорожнього руху. У цьому значенні успіх системи управління дорожнім рухом істотно визначається дорожньою телематикою. Охоплюючи питання телекомунікацій та інформатики, телематика тісно співпрацює із геоінформатикою, яка головним чином зосереджується на збиранні, управлінні, оцінюванні і візуалізації географічних даних. У зв'язку із транспортною телематикою, географічні інформаційні системи маніпулюють даними та інформацією стосовно транспортних засобів та об'єктів дорожньої інфраструктури, пов'язаними із положенням або розташуванням на суходолу, в морі чи у повітрі. Одночасно велика частка застосувань геоінформаційних технологій охоплює питання дорожнього руху і транспортування [1].

Розроблення інтелектуальних транспортних систем у місті Львові надзвичайно важливе для управління транспортними засобами і дорожнім рухом. Швидке зростання обсягів транспортних перевезень призводить до істотного забруднення довкілля, до витрат енергії, часу і грошових коштів, а також впливає на стан здоров'я населення. Вирішення цих проблем можна полегшити за допомогою систем регулювання дорожнього руху, головною метою якого є запобігання виникненню зайвих транспортних потоків і бажання зробити транспортні потоки якомога ефективнішими і безпечнішими, гарантуючи при цьому мобільність.

Як наслідок для покращення організації дорожнього руху у місті Львові вже тривалий час використовуються навігаційні технології, які останнім часом набули широкої популярності у користувачів автомобільного транспорту. Серед найбільш вдалих і легких у користуванні систем – це є система стеження за рухомими об'єктами OTIS. Унікальна система на основі технологій GPS, GSM, GPRS, EDGE. OTIS гарантує автоматизоване управління, контроль та облік руху транспортних засобів, а також підвищення безпеки перевезень та водіїв. Перевага системи – можливість моніторингу функціонування автомобілів із постійними оперативними даними щодо місця, часу та умов перебування рухомого засобу [2].

Стратегічна мета впровадження перспективних інформаційних технологій в практику управління транспортним комплексом міста Львова полягає у створенні загальноміської інтелектуальної транспортної системи, здатної здійснювати багатокритеріальну оптимізацію робіт, тобто забезпечити високу ефективність транспортного комплексу і виконання заданих обсягів вантажних і пасажирських перевезень за мінімізації таких параметрів, як кількість транспортних засобів, зайнятих на перевезеннях, тривалість в дорозі, довжина маршруту, кількість дорожньо-транспортних пригод, негативна дія на довкілля, витрати на розвиток і вміст транспортного комплексу.

Література:

1. Гофман-Велленгоф Б. Навігація. Основи позиціонування та скерування : пер. з англ. / під ред. Я. Яцківа / Б. Гофман-Велленгоф, К. Легат, М. Візер, Г. Ліхтенеггер // Наука та інновації. – 2007. – Т.3., № 2. – С. 74–77.
2. Система слідкування за рухомими об'єктами OTIS [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.garmin.lviv.ua/company>

УДК 514.18

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОТВОРІВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ

Галкін І.О.

Лясковська С. Є.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

При встановленні та налаштуванні спеціального обладнання (засоби для прослуховування, камери відеоспостереження тощо) практично важливим є завдання їх маскуванню. Таке завдання можна успішно розв'язати, зокрема, використовуючи комп'ютерні графічні засоби для побудови моделей отворів, ніш для встановлення спеціального обладнання.

Нами проведений аналіз та огляд графічних можливостей CAD-систем щодо побудови ефективних графічних моделей у прикладному використанні для розв'язування подібних задач на практиці з метою вибору ефективного графічного редактора.

Серед програмних продуктів CAD-систем визначальне місце посідає система AutoCAD. З її допомогою створюються двовимірні і тривимірні проекти різного ступеня складності [1].

З-поміж інших CAD-систем зауважимо наступні: SolidWorks – професійна система твердотілого моделювання, КОМПАС – система об'ємного твердотілого моделювання. Кожна з цих систем володіє певним форматом зберігання. Вони накопичують моделі, необхідні для передавання графічної інформації в наступний клас систем.

До іншого класу систем віднесемо САМ-системи. Завдання САМ-системи полягає у генеруванні управляючої програми на засадах використання виконаної в CAD-системі графічної моделі. Найбільш поширеною є ArtCAM – спеціалізована комп'ютерна система для верстатів з числовим програмним управлінням (ЧПУ) та ухилом щодо моделювання творів мистецтва. Такі програми мають назву G-COD. Мова G-CODу проста і зазвичай обмежується синтаксисом, а програма складається з послідовності рядків. Кожний рядок має свій номер, код G-команди і розширені параметри (наприклад, швидкість передачі інформації). Для створення керуючої програми необхідно завантажити модель, вказати розміри заготовки, розмір фрези, інші параметри оброблення, після чого система генерує файл з G-кодами. Зазначимо, що хоча G-коди – це універсальна мова, але кожна ЧПУ – система особлива, що необхідно враховувати при формуванні програми. Ці особливості накопичуються і зберігаються в POST-процесорі. Зазвичай це файл з правилами, за якими можна генерувати програму. При генерації або налаштуваннях програми необхідно вказати POST - процесор для використання поточних даних в процесі розв'язування завдання.

Проведений аналіз підтвердив ефективність використання системи інженерної комп'ютерної графіки AutoCAD щодо розв'язування задачі формування отворів для спеціального обладнання. Аналіз таких отворів та ніш показав, що вони, крім малих розмірів, зазвичай призматичної форми з включенням іноді циліндричних отворів для підведення живлення [2, 3].

Проведений аналіз геометричних форм отворів, ніш для встановлення спецобладнання з урахуванням графічних можливостей CAD-систем надає вагомі підстави використати систему інженерної комп'ютерної графіки AutoCAD. Ця система володіє засобами створення 2D - і 3D – геометричних моделей у вигляді проекційних ортогональних і аксонометричних зображень об'єктів. Для замовника важливо побачити кінцевий результат моделювання. Це можна здійснити, використовуючи режим 3D-моделювання.

Для створення спеціального отвору переходимо в розділ 3D-моделювання. На панелі інструментів маємо необхідні комп'ютерні засоби створення геометричної моделі отвору (рисунок).

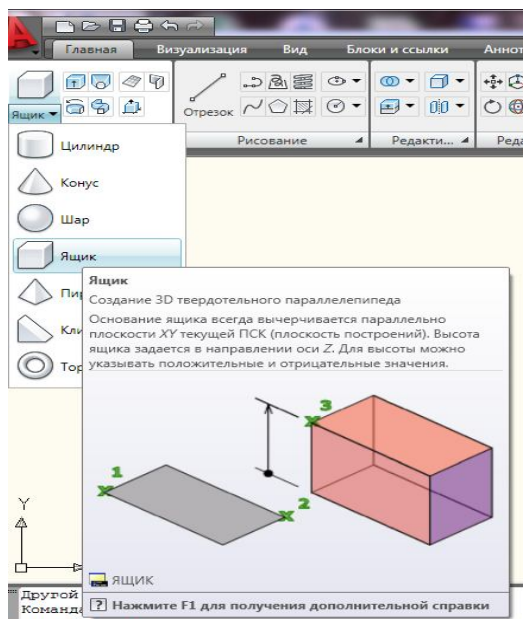

Рис.1. Графічний інструментарій 3D - моделювання.

В розділі **Редактировать** міститься базовий інструментарій редагування геометричної моделі отвору **Объединение** з командами **Объединение**, **Вычитание** і **Пересечение**, в розділі **3D-моделирование** маємо меню **Выдавить**.

Прийmemo графічну модель отвору в формі шестигранної півпризми, дві грані якої перпендикулярні до грані паралелепіпеда як моделі поверхні, в якій знаходиться отвір. Нижнє ребро півпризми слугує віссю циліндричного отвору для підведення напруги живлення. Командою **Ящик** створюємо паралелепіпед в площині Oxy . Командою **Многоугольник**, меню **Рисование**, створюємо основу шестигранної призми у цій площині. Видавлюванням, команда **Выдавить** меню **3D - моделирование**, створюємо шестигранну призму в режимі **ЮЗ изометрия**. Формуємо циліндр, віссю якого слугує одне з ребер призми. Командою **Объединение**, меню **Редактировать**, з моделей циліндра і призми формуємо модель ніші з циліндричним отвором. Командою **3D поворот**, меню **Редактировать**, повертаємо призму з циліндром перпендикулярно до паралелепіпеда двома гранями. Вісь призми належить верхній грані паралелепіпеда, а одне з її ребер разом з циліндром розташоване у паралелепіпеді. Модель отвору одержуємо, використавши команду **Вычитание**, якою вилучаємо призму і циліндр з паралелепіпеда. Командами **4 экрана** і обертанням одержуємо ізометричне і ортогональні проекційні зображення моделі отвору для спеціального обладнання з можливістю її всебічного огляду.

Література:

1. Каламейя А. Трехмерное моделирование в AutoCAD. Визуальный курс / А. Каламейя, Д. Уилсон. – С.-П.: Вильямс, 2004. – 624 с.
2. Синилов В.Г. Системы охранной, пожарной и охранно-пожарной сигнализации / В.Г. Синилов. – М.: Издательский центр «Академия», 2004 – 352 с.
3. Торокин А. А. Техническая защита информации / А. А. Торокин. – М.: Гелиос АРВ, 2005. – 960 с.

УДК 514.18

ЗАСОБИ CAD - СИСТЕМ ДЛЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПЕРЕДАЧІ ГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Луцук С.М.

Мартин Є.В.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій важливою і ще не розв'язаною проблемою є безпечна передача інформаційних даних (графічних, текстових, аудіо- та відеофайлів тощо). На жаль, відповідне програмне забезпечення, яке дозволяло б безпечно відправляти графічні дані, рідкісне. До переваг спеціального програмного забезпечення віднесемо можливість збереження у файлі всіх форматів та особливих програмних команд, які керують процесами редагування та роботи з файлами. З огляду на практичне значення розв'язання проблеми безпечної передачі інформаційних даних важливим є аналіз і практичне використання команд CAD-систем.

В класичних CAD-системах для забезпечення безпеки передачі інформаційних графічних даних використовується стандартна команда **Security Options**. Це кнопка **Security Options** завантаження однойменного діалогового вікна для визначення параметрів безпеки, в якому можна задавати пароль для відкриття поточного креслення або цифровий підпис. Загалом кнопка **Security Options** визначає пароль – запрошення про відкриття поточних графічних даних у вигляді таблиць, графіків чи схем. Проте команда класична і застаріла, а способи її зламування вже відомі для перехоплення та викрадання графічних даних.

Система AutoCAD надає можливість безпечної передачі графічних даних, захистити їх від несанкціонованого перехоплення чи оброблення інформації. Для шифрування графічної інформації (схеми, креслення та ін.) використовуються стандартні команди AutoCAD, починаючи від побудови кодувальних елементів і файлів, аж до відправлення графічної роботи включно, а також до процесу шифрування. В русифікованій версії AutoCAD 2009 команда **Security Options** перекладається як **Параметры безопасности**. На рис. 1 зображено розташування команди **Параметры безопасности** стосовно її прямого практичного використання. Команда **Параметры безопасности** може виконуватись при зберіганні малюнка, у вікні збереження, під командою **Сервіс**, в якій вибираємо необхідні **Параметры безопасности** і задаємо пароль або цифровий підпис.

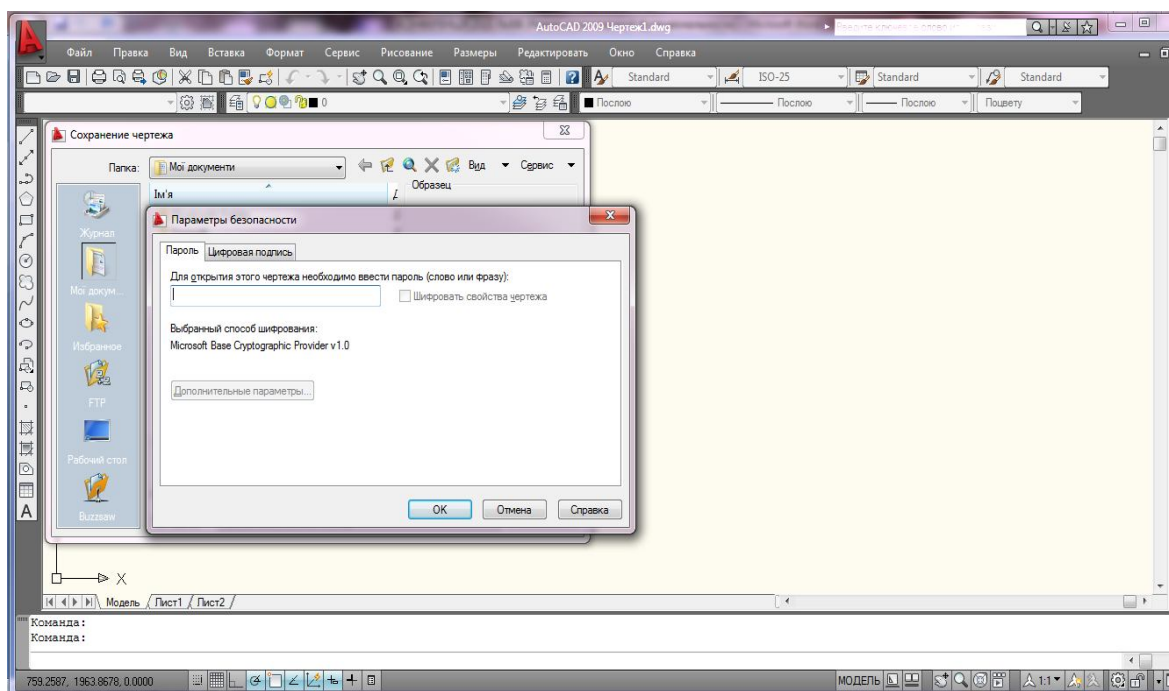

Рис. 1. Розташування команди **Параметры безопасности**.

Але не використовувати її викликати сумнів, що щось не так з схемою чи графіком, а, отже, викрадач зауважить те, що щось тут не так. Потрібно викликати у викрадача відчуття класичної ситуації: нічого не змінилось. Запропонований спосіб передачі графічної інформації надасть змогу **НЕПРАВИЛЬНОГО** відтворення схеми, тобто одержана викрадачем схема буде цілком недієздатною, а до часу, поки викрадач здогадається, схема вже знаходитиметься у користувача без проблем з її відтворенням та змістом. Це досягається шляхом використання розробленого способу логічного пошуку оригінальних об'єктів схеми безпосередньо в самому кресленні, яке передається. Для прикладу нами прийнято графічну систему AutoCAD 2009 через її широкий функціональний обсяг графічних і програмних можливостей та простоту в користуванні. Суть способу полягає у заданні в графічній інформації елементів як оригінального, так і фальшивого походження з наступним процесом пошуку в ній за допомогою логічної послідовності саме оригінальних елементів.

Література:

1. Тетяна Ю. С. AutoCAD 2009 для студента. Самоучитель / Ю. С. Тетяна. – С.-П.: Питер.2008. – 81 с.
2. Буданцев Ю. П. Информационное оружие и информационная война в современных условиях // Ю. П. Буданцев / Информационный сборник «Безопасность». – М.: Москва, 1999, №3 – 4. – С. 25 - 30.
3. Гриняев С. Информационное превосходство – основа военной стратегии XXI века // С. Гриняев / «ОБЖ. Основы безопасности жизни». – М.: Москва, 2001, №7. – С. 12 - 24.

ПРОГНОЗ ПОШИРЕННЯ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН У АТМОСФЕРІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ‘ALONA’

Ногачевський О. М.

Смотр О.О.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

В Україні ризик хімічного ураження населення ініціюють 1818 підприємств, 40 з яких розміщено у великих містах. Як наслідок, в імовірних зонах хімічного забруднення проживає понад 24,3 млн. чол., а аварії на цих підприємствах можуть призвести до хімічного забруднення території площею понад 65,7 тис. км.кв. [1].

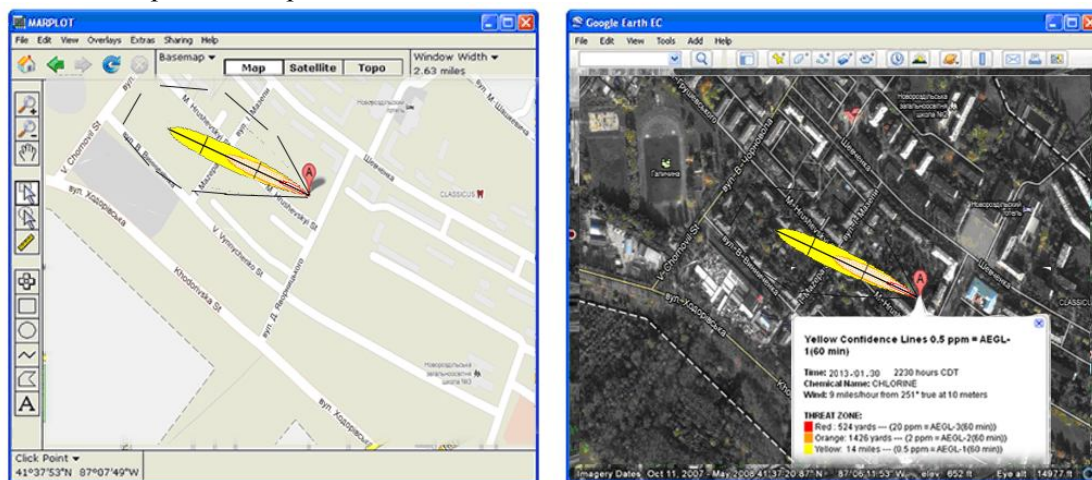
Несвоєчасне надходження достовірної інформації щодо масштабів зони зараження (безпосередньо в районі аварії та на шляху розповсюдження забрудненої хмари повітря) та наслідки її впливу на довкілля (джерела водопостачання, сільськогосподарські рослини та інші сфери життєдіяльності людини) призводить до значного збільшення масштабів аварії та її негативного впливу на життєдіяльність населення. Отже, очевидно є необхідність швидкої та якісної оцінки наслідків небезпечної екологічної (хімічної) обстановки в зоні можливого ураження, з прогнозуванням можливих наслідків аварії. На сьогодні, одним із програмних продуктів, що дає можливість спрогнозувати небезпечні зони викидів хімічних речовин є програмне забезпечення (ПЗ) ALOHA.

ALOHA є складовою частиною пакету ПЗ CAMEO [2]., що використовується для планування і реагування на хімічні аварії. Дане програмне забезпечення розроблене Національним управлінням океанічних і атмосферних досліджень США (NOAA) спільно з Управлінням з охорони навколишнього середовища з надзвичайних ситуацій США (OEM). ПЗ ALOHA може працювати абсолютно автономно та водночас використовувати можливості інших додатків пакету CAMEO.

ALOHA належить до вільного програмного забезпечення (Open Source Software). Загалом, це моделююча програма, яка дає змогу оцінити небезпечні зони (області) викидів хімічних речовин, згідно з заданим користувачем критично допустимим рівнем безпеки. Працює із різними типами викидів небезпечних хімічних речовин, включаючи токсичні хмари газу, пожежі та вибухи. Інструментарій даної програми дозволяє користувачу: – розрахувати швидкість поширення хімічної хмари в навколишньому середовищі, базуючись на токсикологічних / фізичних характеристиках викидів; – простежити за характеристиками даної хмари з плином часу; – змоделювати конкретні сценарії поширення в атмосфері хімічних випарів з врахування наявних метеорологічних умов та з прив'язкою до конкретного місцеперебування.

Інструментарій ПЗ ALOHA для роботи з картографічними елементами дає можливість користувачеві візуалізувати отриману та змодельовану інформацію на реальних картах за допомогою використання більшості засобів та можливостей програмного забезпечення MARPLOT (рис.1.а) та інтернет-сервісу Google Планета Земля (Google Earth) (рис.1.б).

Засобами ПЗ ALOHA нами було змодельовано викид хімічно-небезпечних речовин на ВАТ „Новороздільський завод складних мінеральних добрив”, м. Новий Розділ, одному з найбільш хімічно небезпечних об’єктів Львівської області. Результати можливих змодельованих зон забруднення відображено на рис.1.

а) б)
Рис. 1. Змодельовані зони забруднення відображені на картах у:
 а) MARPLOT, б) Google Earth

Однак, ПЗ ALOHA має ряд недоліків: – не враховує накопичення високих концентрацій газу в низинних районах; – припускає, що швидкість і напрям вітру постійні (на заданій висоті) по всій площі з підвітряного боку; – не враховує перешкод на шляху слідування забрудненої хмари; – не здійснює прогноз на відстань понад 10 км. від точки викиду хімічно-небезпечних речовин; – не прогнозує на період понад 1 год. з моменту викиду. Що в ряді випадків призводить до некоректно окреслених зон хімічного забруднення.

Література:

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні // Офіційний сайт МНС України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.mns.gov.ua/content/national_lecture.html.
2. Електронний ресурс. – Доступний з <http://www.epa.gov/emergencies/content/comeo/aloha.htm>.